

Φιλοτέλεια

Περιοδικό της Ελληνικής Φιλοτελικής Εταιρείας
Journal of the Hellenic Philatelic Society

759

Ιούλιος - Αύγουστος 2026
July - August 2026

Έτος 103
Vol. 103

ISSN: 0031-8264

Philotelia

άποψη

Το μετά είναι δύσκολο...

Ο κύκλος των εκδηλώσεων για τα 100 χρόνια ολοκληρώθηκε. Ένας ξεχωριστός κύκλος, που μας έδωσε την ευκαιρία να τιμήσουμε την ιστορία και τους ανθρώπους μας και να αναδείξουμε την αξία και τη διαχρονικότητα του φιλοτελισμού.

Μπροστά μας ανοίγεται μια νέα εποχή. Μια εποχή που θα πρέπει να είναι εξίσου δημιουργική, με νέες ιδέες, δράσεις και στόχους, αλλά ταυτόχρονα και περισσότερο απαιτητική.

Οι προκλήσεις είναι πολλές, όμως μαζί τους παρουσιάζονται και νέες ευκαιρίες. Η επόμενη ημέρα δεν μπορεί να βασιστεί μόνο στην παράδοση και στην ιστορία μας. Χρειάζεται φρέσκια σκέψη, εξωστρέφεια, συνεργασία, φαντασία και, κυρίως, διάθεση για συμμετοχή.

Να αναζητήσουμε νέους τρόπους να επικοινωνήσουμε τον φιλοτελισμό, να προσεγγίσουμε τους νέους ανθρώπους, να αξιοποιήσουμε τις σύγχρονες τεχνολογίες και να δείξουμε ότι ο φιλοτελισμός δεν είναι απλώς μια δραστηριότητα του παρελθόντος, αλλά ένας ζωντανός χώρος γνώσης, πολιτισμού, επικοινωνίας και δημιουργίας.

Τα 100 χρόνια αποτελούν έναν σημαντικό σταθμό, όχι όμως το τέλος μιας διαδρομής. Μας υπενθυμίζουν από πού ερχόμαστε. Η νέα εποχή, όμως, μας καλεί να αποφασίσουμε πού θέλουμε να πάμε. Και αυτό είναι η δική μας ευθύνη.

Εξώφυλλο: Η περιπέτεια της σφραγίδας XLVII του Αυστριακού Lloyd, σελ. 199.

On cover: The adventure of the XLVII postmark of the Austrian Lloyd, p. 199.

Φιλοτέλεια • Διμηνιαίο περιοδικό • Από το 1924 • Διανέμεται δωρεάν στα μέλη της ΕΦΕ • ΙΔΡΥΤΗΣ: Σ. Ι. Μακρυμίχαλος
 ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ: Ελληνική Φιλοτελική Εταιρεία, Ακαδημίας 57, 10679 Αθήνα, τηλ: 210 3621125
 ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΜΕΛΩΝ ΕΦΕ (ετήσια): Ψηφιακή λήψη της Φιλοτέλειας: €30.-
 Έντυπη λήψη της Φιλοτέλειας: €40.- (Ελλάδα), €55.- (Ευρώπη), €60.- (Τρίτες Χώρες)
 ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: Κ. Χουδαλάκης (Εφορος), Α. Γαλινός, Α. Μανωλούδης, Α. Νικολαΐδης, Α. Σαββόπουλος
 Υπεύθυνος έκδοσης: Κωνσταντίνος Χουδαλάκης
 Κωδικός Εντύπου: **214104**

URL: www.hps.gr • Twitter: @HPSgr • e-mail: hps@hps.gr • Facebook: Ελληνική Φιλοτελική Εταιρεία - Hellenic Philatelic Society

Philotelia • Bimonthly journal • Since 1924 • Distributed free of charge to HPS members • FOUNDER: S. J. Macrymichalos
 OWNER: Hellenic Philatelic Society, Academias 57, GR-10679 Athens, tel: +30 210 3621125

HPS MEMBERSHIP RATES (annual): Digital version of Philotelia: €30.-

Printed version of Philotelia (sent by Post): €40.- (Greece), €55.- (European Union), €60.- (Other Countries)

EDITORIAL COMMITTEE: Konstantinos Choudalakis (Editor), A. Galinos, A. Manoloudis, A. Nikolaidis, A. Savoropoulos

περιεχόμενα contents

- 196 **Νίκος Μ. Καρδασιλάρης (1935–2026)**
Nikos M. Kardasilaris (1935–2026)
- 198 **Ψήφισμα Διοικητικού Συμβουλίου της Ελληνικής Φιλοτελικής Εταιρείας**
Resolution of the Board of Directors of the Hellenic Philatelic Society
- 199 **Η περιπέτεια της σφραγίδας XLVII του Αυστριακού Lloyd,**
από τον Γ. Μυλωνογιάννη
The adventure of the XLVII postmark of the Austrian Lloyd, by G. Mylonogiannis
- 206 **Συστήνοντας έναν «χαρακτήρα» της ταχυδρομικής ιστορίας της Κρητικής**
Πολιτείας, από τον Κ. Χουδαλάκη
Introducing a “figure” of the postal history of the Cretan State, by K. Choudalakis
- 218 **Μια μικρή κάρτα, πολλές ιστορίες, Αθήνα–Βέρνη 1896: Ολυμπιακή**
γραμματοσήμανση, διεθνής διοίκηση και συλλεκτική αλληλογραφία
ανάμεσα σε δύο θεσμικές προσωπικότητες, από τον Σ. Περαντώνη
One small card, many stories, Athens–Berne 1896: Olympic franking,
international administration and collector correspondence between two institutional
figures, by S. Perantonis
- 232 **Η πρόταση της Μυρσίνης Βαρδοπούλου για τα χαρτονομίσματα του ευρώ**
Myrsini Vardopoulou’s proposal for the euro banknotes
- 234 **Ταχυδρομική επικοινωνία μεταξύ Ελλάδας και Κεντρικών Δυνάμεων**
κατά τον Μεγάλο Πόλεμο (1914–1918), από τον Α. Ρητορίδη
Postal Communications between Greece and the Central Powers during
the Great War (1914–1918), by A. Ritoridis
- 245 **Έκδοση Εκστρατείας 1913: Ο σχεδιαστής των γραμματοσήμων,**
από τον Α. Μανωλούδη
1913 Campaign set: The designer of the stamps, by A. Manoloudis
- 253 **Φιλοτελική κίνηση**
Philatelic news

ΝΙΚΟΣ Μ. ΚΑΡΔΑΣΙΛΑΡΗΣ (1935–2026)

IN MEMORIAM

Γνωριστήκαμε όταν εκείνος ήταν τριάντα πέντε χρόνων κι εγώ τριάντα ένα. Και γίναμε φίλοι. Δεν είναι καθόλου εύκολο ούτε φυσικό να είσαι φίλος κάποιου, γιατί η φιλία έχει απαιτήσεις. Πέρασε από τότε περισσότερο από μισός αιώνας· και τώρα που έκλεισε ο κύκλος της ακύμαντης, αδιατάρακτης, ανιδιοτελούς, ειλικρινούς φιλίας μας, αναζητώ με αγωνία λόγια για να τον αποχαιρετήσω όπως αρμόζει σ' αυτόν.

Τι να πω και τι ν' αφήσω; Να αναρριπίσω αναμνήσεις με περιστατικά τόσων δεκαετιών; Μα, τα περιστατικά είναι αμέτρητα. Να μιλήσω για την εντιμότητα, την ειλικρίνεια, την ευθύτητα, την πραότητα, την καλοσύνη, τη γενναιοδωρία του; Μα αυτά είναι τα τετριμμένα, τα οποία, αν και αληθινά, δεν είναι ό,τι αποζητώ. Να μιλήσω για το τεράστιο φιλοτελικό μέγεθός του; Μα, θα πρέπει να γράψω ολόκληρο βιβλίο. Άλλωστε, ποιος από μας δεν γνωρίζει τις πολυδιάστες και πολυβραβευμένες φιλοτελικές επιδόσεις του;

Και καθώς ήμουν βυθισμένος στις σκέψεις μου και στη θλίψη, θυμήθηκα τον Λιβανέζο ποιητή και τον ύμνο του στη φιλία, ο οποίος στα νεανικά χρόνια μου με είχε συναρπάσει. Μ' αυτόν, είπα στον εαυτό μου, θα τον αποχαιρετήσω.

Ο Αλ Μουσταφά, ο εκλεκτός και ο αγαπημένος, που υπήρξε η αυγή της δικής του εποχής, πρόσμενε δώδεκα χρόνια στην πόλη της Ορφαλέξε το πλοίο που θα επέστρεφε για να τον μεταφέρει πίσω στο νησί της γέννησής του.

Και κατά το δωδέκατο έτος, την έβδομη ημέρα του Ιελούλ, του μήνα του θερισμού, ανέβηκε στον λόφο έξω από τα τείχη της πόλης και αγνάντεψε προς τη θάλασσα· και είδε το πλοίο του να έρχεται μέσα από την ομίχλη.

....

Και όταν εισήλθε στην πόλη, όλος ο λαός έσπευσε να τον προϋπαντήσει, και όλοι μαζί του φώναζαν σαν να ήταν μία και μόνη φωνή.

Και οι πρεσβύτεροι της πόλης προχώρησαν μπροστά και είπαν:

Μη φύγεις ακόμη από κοντά μας.

.....

Και από το ιερό βγήκε μια γυναίκα που ονομαζόταν Αλμίτρα.

Και τον χαιρέτησε λέγοντας:

Βαθύς είναι ο πόθος σου για τη γη των αναμνήσεών σου και για την κατοικία των μεγαλύτερων επιθυμιών σου· και η αγάπη μας δεν θα σε έδενε, ούτε οι ανάγκες μας

θα σε κρατούσαν.

Μα τούτο σου ζητούμε προτού μας αφήσεις: να μας μιλήσεις και να μας χαρίσεις κάτι από την αλήθεια σου.

.....

Και ένας νέος είπε: Μίλησέ μας για τη Φιλία.

Και εκείνος αποκρίθηκε:

Ο φίλος σου είναι η απάντηση στην ανάγκη σου.

Είναι το χωράφι σου, που το σπέρνεις με αγάπη και το θερίζεις με ευγνωμοσύνη.

Και είναι το τραπέζι σου και η εστία σου.

Γιατί σ' εκείνον προσέρχεσαι όταν πεινάς, και εκείνον αποζητάς για γαλήνη.

Όταν ο φίλος σου σου μιλά για τις σκέψεις και τα αισθήματά του, δεν φοβάσαι το «όχι» που υπάρχει μέσα σου ούτε συγκρατείς το «ναι».

Και όταν εκείνος σιωπά, η καρδιά σου δεν παύει να ακούει την καρδιά του·

γιατί χωρίς λόγια, μέσα στη φιλία, όλες οι σκέψεις, όλες οι επιθυμίες, όλες οι προσδοκίες γεννιούνται και μοιράζονται, με μια χαρά που δεν ζητά αναγνώριση.

Όταν αποχωρίζεσαι τον φίλο σου, μη λυπάσαι·

γιατί εκείνο που αγαπάς περισσότερο σ' αυτόν ίσως να γίνεται πιο φανερό με την απουσία του, όπως το βουνό είναι πιο καθαρό στο βλέμμα του ορειβάτη όταν το αντικρίζει από την πεδιάδα.

Και ας μην αποσκοπεί η φιλία σε τίποτε άλλο παρά στην πνευματική μας εμβάθυνση.

Γιατί η αγάπη που ζητά κάτι άλλο πέρα από την αποκάλυψη του δικού της μυστηρίου δεν είναι αγάπη, αλλά δίχτυ που ρίχνεται στη θάλασσα· και μόνο το άχρηστο πιάνεται μέσα του.

Και ό,τι καλύτερο έχεις ας είναι για τον φίλο σου.

Αν πρέπει να γνωρίζει την άμπωτη της παλίρροιάς σου, άφησέ τον να γνωρίζει και την πλημμυρίδα της.

Γιατί, τι είναι ο φίλος σου, ώστε να τον αναζητάς για να περνάς την ώρα σου;

Αναζητά τον πάντοτε για να μοιράζεσαι μαζί του τον χρόνο της ζωής σου.

Γιατί έρχεται να καλύψει την ανάγκη σου, όχι να γεμίσει το κενό σου.

Και μέσα στη γλυκύτητα της φιλίας ας υπάρχουν το γέλιο και η μοιρασιά της χαράς.

Γιατί μέσα στη δροσιά των μικρών πραγμάτων η καρδιά βρίσκει την αυγή της και ανανεώνεται.

.....

Λαέ της Ορφαλέξε σε αποχαιρετώ.

Η σημερινή ημέρα έφτασε στο τέλος της.

Αποχαιρετώ εσάς και τη νιότη που πέρασα μαζί σας.

Μεσημέριασε, και το πρωινό έγινε ημέρα· και πρέπει να χωρίσουμε.

.....

Και λέγοντας αυτά, έκανε νεύμα στους ναυτικούς, και αμέσως εκείνοι σήκωσαν την άγκυρα και λευτέρωσαν το πλοίο από τις δέσμες του και κινήθηκαν προς την ανατολή.

Και μια κραυγή υψώθηκε από τον λαό, σαν να έβγαινε από μία καρδιά· και αντήχησε στο σούρουπο και ταξίδεψε πάνω από τη θάλασσα σαν δυνατό σάλπισμα.

(αποσπάσματα από τον «Προφήτη» του Kahlil Gibran, σε μετάφραση)

Καλό ταξίδι, ακριβέ φίλε μου. Ήσουν ένα είδος, ένας «τύπος» ανθρώπινος, γεμάτος πολύτιμη ουσία. Μου απέδωσες πολλαπλάσια σε σύγκριση με όσα σου έδωσα. Κάποτε θα ξανασυναντηθούμε. Εμείς, κάτοικοι της δικής μας πόλης Ορφαλέσε, οι οποίοι ευτυχίσσαμε να σ' έχουμε μαζί μας, υποκλινόμαστε στο μεγαλείο σου και σ' αποχαιρετούμε με πολλή αγάπη και σεβασμό.

Ι. ΠΕΡΙΣΤΑΝΟΓΛΟΥ

Ψήφισμα Διοικητικού Συμβουλίου της Ελληνικής Φιλοτελικής Εταιρείας

Το Διοικητικό Συμβούλιο της Ελληνικής Φιλοτελικής Εταιρείας, μετά τη θλιβερή αναγγελία του θανάτου του Νικολάου Καρδασιλάρη (Α.Μ. 1868/1953), επί δεκαετίες μέλους της Εταιρείας, συνεδρίασε εκτάκτως την Πέμπτη 27 Αυγούστου 2026 και, προκειμένου να τιμήσει τη μνήμη του εκλιπόντος, αποφάσισε ομόφωνα:

- Να εκφράσει τα συλλυπητήριά του στην οικογένειά του.
- Να εκπροσωπηθεί το ΔΣ από μέλη του στην τελετή της κηδείας.
- Να κατατεθεί στεφάνι στη μνήμη του.
- Να πραγματοποιηθεί συμβολική χρηματική δωρεά ποσού 200,00€ στη Δημόσια Κεντρική Ιστορική Βιβλιοθήκη Χίου «Κοραΐς», στη μνήμη του.
- Να πραγματοποιηθεί δωρεά του πλήρους ψηφιακού αρχείου του περιοδικού *Φιλοτέλεια* στη Βιβλιοθήκη «Κοραΐς».
- Να δημοσιευθεί το παρόν στη *Φιλοτέλεια*.

Τον αποχαιρετούμε απλά, με αγάπη και σεβασμό.

Ο Πρόεδρος και τα Μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου της Ελληνικής Φιλοτελικής Εταιρείας

Για τον τιμηθέντα με το Μετάλλιο της ΕΦΕ το 2011 δεν χρειάζεται να παραθέσουμε βιογραφικά στοιχεία. Η μακρά και ξεχωριστή παρουσία του στον ελληνικό φιλοτελικό χώρο είναι γνωστή και έχει αποτυπωθεί με τον πιο όμορφο τρόπο στον διάλόγό του με τον Μ. Μυλωνάκη, που φιλοξενήθηκε στις σελίδες της *Φιλοτέλειας* το μακρινό 2000.¹

Και ίσως το κείμενο αυτό να είναι η καλύτερη αφετηρία για να θυμηθούμε τη διαδρομή του.

ΦΙΛΟΤΕΛΕΙΑ

Opus XIII (2013)

Έκδοση της Ευρωπαϊκής Φιλοτελικής Ακαδημίας (ΑΕΡ)
Περιλαμβάνει 23 άρθρα, όλα σχετικά με τον ελλαδικό χώρο

Σελίδες 285, στα αγγλικά
Ψηφιακή έκδοση (pdf) - Τιμή: 15 ευρώ

¹ «Ο Νίκος Καρδασιλάρης απαντά σε 68 ερωτήσεις της *Φιλοτέλειας*», *Φιλοτέλεια* αρ. 601/2000, σελ. 99.

Η περιπέτεια της σφραγίδας XLVII του Αυστριακού Lloyd

από τον Γεώργιο Μυλωνογιάννη

The adventure of the XLVII postmark of the Austrian Lloyd

by George Mylonogiannis

Η ταχυδρομική ιστορία επιφυλάσσει εκπλήξεις που ενθουσιάζουν τους θιασώτες της. Κάθε ανακάλυψη που απαντά σε υφιστάμενα ερωτήματα ή που ανατρέπει παλαιότερες αντιλήψεις αποτελεί ευχάριστη έκπληξη για τον ερευνητή που κατακτά τη νέα γνώση.

Με τις σκέψεις αυτές παρουσιάζω μια ανακάλυψη που αφορά την ιστορία της σφραγίδας XLVII (δηλαδή 47) του Αυστριακού Lloyd. Η σφραγίδα αυτή δόθηκε αρχικά στο πλοίο NIOBE,¹ το οποίο ναυπηγήθηκε το 1879 και παρέμεινε σε υπηρεσία μέχρι το 1900.²

Το 1888 κατασκευάστηκαν οι κυκλικές σφραγίδες ενιαίου τύπου (LA) των πλοίων του Lloyd, που ανέγραφαν την τότε ισχύουσα εταιρική επωνυμία LLOYD AUSTRO-UNGARICO, τον αύξοντα αριθμό του πλοίου με ρωμαϊκή (λατινική) αρίθμηση και την ημεροχρονολογία σε κάθετη διάταξη (εικ. 1).³ Η σφραγίδα αυτή διατηρήθηκε μέχρι την 1η Ιανουαρίου 1891, όταν η Κυβέρνηση της Ουγγαρίας διέκοψε την επιχορήγησή της προς την εταιρεία, οπότε η επωνυμία της επανήλθε στην προ του 1871 μορφή LLOYD AUSTRIACO (ÖSTERREICHISCHER LLOYD).

Postal history often reserves surprises that delight its enthusiasts. Every discovery that answers existing questions or overturns earlier assumptions is a pleasant surprise for the researcher who acquires new knowledge.

With these thoughts in mind, I present a discovery concerning the history of the XLVII (47) postmark of the Austrian Lloyd. This postmark was initially assigned to the ship NIOBE,¹ built in 1879, which remained in service until 1900.²

In 1888, the circular unified-type (LA) postmarks of Lloyd's ships were manufactured. These bore the, then-valid, corporate name LLOYD AUSTRO-UNGARICO, the ship's sequential number in Roman numerals, and the date arranged vertically (fig. 1).³ This postmark remained in use until 1 January 1891, when the Hungarian Government discontinued its subsidy to the company, resulting in the reversion of the corporate name to its pre-1871 form, LLOYD AUSTRIACO (ÖSTERREICHISCHER LLOYD).

This change led to the replacement of the earlier postmark with a newer one (LB type), which displayed the new corporate name

¹ Tchilinghirian, S.D. – Stephen, W.S.E. *Austrian Post Offices Abroad*, Keith Tranmer, 1981, revised edition, part one, σελ. 41.

² www.theshiplist.com/ships/lines/lloydaust.shtml

³ Tchilinghirian, S.D. – Stephen, W.S.E. *ό.π.* σελ. 41–42 και 13, όπου η σφραγίδα αυτή κατατάσσεται ως τύπος LA.

¹ Tchilinghirian, S.D. – Stephen, W.S.E. *Austrian Post Offices Abroad*, Keith Tranmer, 1981, revised edition, part one, p. 41.

² www.theshiplist.com/ships/lines/lloydaust.shtml

³ Tchilinghirian, S.D. – Stephen, W.S.E. *ibid.* pp. 41–42 and 13 where the said postmark is listed as LA type.

Η μεταβολή αυτή είχε ως αποτέλεσμα την αντικατάσταση της πρώτης σφραγίδας με νεότερη (LB), που απεικόνιζε τη νέα εταιρική επωνυμία, αφήνοντας αναλλοίωτα τα λοιπά στοιχεία (αρίθμηση με ρωμαϊκούς αριθμούς και κάθετη διάταξη της ημεροχρονολογίας⁴ – *εικ. 2*).

Στο πλοίο NIOBE είχε δοθεί η σφραγίδα LLOYD AUSTRO-UNGARICO XLVII,⁵ η οποία θα έπρεπε να αποσυρθεί το 1891 και να αντικατασταθεί από την ταυτάριθμη υπό την επωνυμία LLOYD AUSTRIACO. Πράγματι, στο εικονογραφημένο ταχυδρομικό δελτάριο (*εικ. 3*), που έχει ταχυδρομηθεί από την POLA της Κροατίας στο Patzau (PACOV, Τσεχία), το γραμματόσημο των 2 kreuzer έχει ακυρωθεί με τη σφραγίδα LLOYD AUSTRIACO XLVII /3/98 (τύπος LB), που ανήκε στο πλοίο NIOBE.

Με έκπληξη διαπίστωσα πως άλλη carte postale της συλλογής μου, που απεικονίζει το ατμόπλοιο BOHEMIA του Αυστριακού Lloyd (*εικ. 4*) έχει ταχυδρομηθεί τον Ιανουάριο του 1900, όπως συνάγεται από το χειρόγραφο του αποστολέα και την καθαρή σφραγίδα άφιξης στο Graz της Αυστρίας στις 20 Ιανουαρίου 1900, με τη χρήση όμως της σφραγίδας LLOYD AUSTRO-UNGARICO XLVII (τύπος LA). Η λέξη AUSTRO-UNGARICO είναι απολύτως ευκρινής και η αρίθμηση, αν και δυσανάγνωστη, δεν αφήνει αμφιβολία πως αντιστοιχεί στον αριθμό XLVII.

Βρισκόμαστε λοιπόν προ διπλής εκπλήξεως. Αφενός, η χρήση της σφραγίδας LLOYD AUSTRO-UNGARICO το έτος 1900 διαψεύδει τη μέχρι τώρα παγιωμένη άποψη πως όλες οι σφραγίδες των πλοίων του LLOYD, τύπου LA, αντικαταστάθηκαν από ταυτάριθμη σφραγίδα υπό τον τίτλο LLOYD AUSTRIACO, δηλαδή τύπου LB, λόγω της αλλαγής της εταιρικής επωνυμίας ήδη από την 1η Ιανουαρίου 1891.

Εικ. 1: Αποτύπωμα σφραγίδας τύπου LA.

Fig. 1: Strike of a type LA postmark.

Εικ. 2: Αποτύπωμα σφραγίδας τύπου LB.

Fig. 2: Strike of a type LB postmark.

while leaving the other elements unchanged (Roman numbering and vertical date layout⁴ – *fig. 2*).

The ship NIOBE had been assigned the postmark LLOYD AUSTRO-UNGARICO XLVII,⁵ which should have been withdrawn in 1891 and replaced by the corresponding postmark under the name LLOYD AUSTRIACO. Indeed, on the picture postcard (*fig. 3*) mailed from Pola, Croatia to Patzau (PACOV, Chez Republic), the 2kreuzer stamp has been cancelled with the LLOYD AUSTRIACO XLVII /3/98 postmark (LB type), belonging to NIOBE.

To my surprise, I discovered that another postcard in my collection, depicting the steamship BOHEMIA of the Austrian Lloyd

⁴ Tchilinghirian, S.D. – Stephen, W.S.E. *ό.π.* σελ. 13, όπου η νέα σφραγίδα κατατάσσεται ως LB.

⁵ Tchilinghirian, S.D. – Stephen, W.S.E. *ό.π.* σελ. 42.

⁴ Tchilinghirian, S.D. – Stephen, W.S.E. *ibid.* p. 13 where the new postmark is listed as LB type.

⁵ Tchilinghirian, S.D. – Stephen, W.S.E. *ibid.* p. 42.

Εικ. 3: Εικονογραφημένο ταχυδρομικό δελτάριο από την POLA προς το Patzau (PACOV, Τσεχία), με ακύρωση της αξίας των 2 kreuzer από τη σφραγίδα LLOYD AUSTRIACO XLVII (τύπος LB).

Fig. 3: Picture postcard from POLA to Patzau (PACOV, Czechia), with a 2-kreuzer stamp cancelled by the LLOYD AUSTRIACO XLVII postmark (type LB).

Εικ. 4: Κарт ποστάλ με απεικόνιση του ατμόπλοιου BOHEMIA του Αυστριακού Lloyd, ταχυδρομημένη τον Ιανουάριο του 1900 και ακυρωμένη με τη σφραγίδα LLOYD AUSTRO-UNGARICO XLVII (τύπος LA).

Fig. 4: Picture postcard depicting the Austrian Lloyd steamer BOHEMIA, mailed in January 1900 and cancelled by the LLOYD AUSTRO-UNGARICO XLVII postmark (type LA).

Αφετέρου, δεύτερη παραδοξότητα συνιστά η απόδοση της σφραγίδας με αριθμό (XLVII) στο πλοίο BOHEMIA, που ναυπηγήθηκε το έτος 1896,⁶ ενώ κατά την ίδια χρονική περίοδο ο αριθμός αυτός είχε ήδη αποδοθεί στη σφραγίδα του NIOBE. Το τελευταίο είχε ναυπηγηθεί το έτος 1879 και αποσύρθηκε το 1900,⁷ χρησιμοποιώντας την αρίθμηση αυτή (XLVII) στη σφραγίδα του τύπου LB, δηλαδή υπό την επιγραφή LLOYD AUSTRIACO.

Ανατρέχοντας στη βιβλιογραφία, διαπίστωσα πως για το πλοίο BOHEMIA οι Tchilingirian–Stephen αναφέρουν πως είναι άγνωστος ο αριθμός που χρησιμοποιήθηκε στη σφραγίδα τύπου LB του πλοίου BOHEMIA και πιθανολογούν πως, κατά την περίοδο 1896 έως 1899, ίσως χρησιμοποιήσε σφραγίδα με αριθμό XXXVI.⁸ Η εικασία όμως αυτή διαψεύδεται από την αναμφίβολη χρήση του αριθμού XLVII από το BOHEMIA κατά το έτος 1900.

Ένα δεύτερο εύρημα ενισχύει τις αρχικές μας διαπιστώσεις, δηλαδή τόσο πως τουλάχιστον μία σφραγίδα LLOYD AUSTRO-UNGARICO επιβίωσε μετά το 1891, όσο και ότι ο αριθμός XLVII χρησιμοποιήθηκε από το BOHEMIA. Το εικονιζόμενο δελτάριο (εικ. 5), με προσορισμό το Κάιρο απεικονίζει καθαρά στην ακυρωτική σφραγίδα τον τίτλο LLOYD AUSTRO-UNGARICO και τη χρονολογία 98. Επομένως, δεν υπάρχει αμφιβολία πως πρόκειται για χρήση σφραγίδας τύπου LA (LLOYD AUSTRO-UNGARICO) σε χρόνο μεταγενέστερο εκείνου της φερόμενης γενικής κατάργησής της, ήτοι του 1891.

Δυστυχώς, η ρωμαϊκή αρίθμηση είναι ημιτελής, εκτός των δύο τελευταίων γραμμάτων, που είναι τα II, δηλαδή συμπίπτουν με τα δύο τελευταία της σφραγίδας του BOHEMIA, που περιγράφηκε προηγουμένως και απεικονί-

(figs. 4), was mailed in January 1900—as evidenced by the sender's handwriting and the clear arrival postmark in Graz of Austria, on 20 January 1900—yet it bears the postmark LLOYD AUSTRO-UNGARICO XLVII (LA type). The word AUSTRO-UNGARICO is perfectly legible, and although the numbering is somewhat unclear, it leaves no doubt that it corresponds to XLVII.

We are therefore faced with a double surprise. First, the use of the LLOYD AUSTRO-UNGARICO postmark in 1900 contradicts the longestablished view that all LA-type postmarks of LLOYD ships were replaced by LB-type postmarks bearing the name LLOYD AUSTRIACO following the corporate name change of 1 January 1891.

Second, another peculiarity arises: the assignment of number XLVII to the ship BOHEMIA, built in 1896,⁶ even though this number had already been assigned to NIOBE postmark during the same period. NIOBE, built in 1879 and withdrawn in 1900,⁷ continued to use this numbering (XLVII) on its LB-type postmark (LLOYD AUSTRIACO).

Consulting the literature, I found that Tchilingirian–Stephen note that the number used on BOHEMIA's LB-type postmark is unknown, and they speculate that during the period 1896–1899 it may have used the number XXXVI.⁸ However, this hypothesis is disproven by the indisputable use of XLVII by BOHEMIA in 1900.

A second piece of evidence reinforces our initial conclusions —namely, that at least one LLOYD AUSTRO-UNGARICO postmark survived after 1891, and that the number XLVII was used by BOHEMIA. The illustrated card (fig. 5) addressed to Cairo clearly shows on the cancellation postmark the title

⁶ Tchilingirian, S.D. – Stephen, W.S.E. *ό.π.* σελ. 24.

⁷ www.theshiplist.com/ships/lines/lloydaustr.html

⁸ Tchilingirian, S.D. – Stephen, W.S.E. *ό.π.* σελ. 45.

⁶ Tchilingirian, S.D. – Stephen, W.S.E. *ibid.* p. 24.

⁷ www.theshiplist.com/ships/lines/lloydaustr.html

⁸ Tchilingirian, S.D. – Stephen, W.S.E. *ibid.* p. 45.

Εικ. 5: Δελτάριο με προορισμό το Κάιρο, ακυρωμένο με τη σφραγίδα LLOYD AUSTRO-UNGARICO και χρονολογία (18)98.

Fig. 5: Postal card addressed to Cairo, cancelled by the LLOYD AUSTRO-UNGARICO postmark, dated (18)98.

ζεται στην **Εικ. 4**. Είναι, επομένως, σφόδρα πιθανό να πρόκειται για το πλοίο BOHEMIA με αριθμό XLVII υπό την αναμφίβολη επιγραφή LLOYD AUSTRO-UNGARICO, στοιχείο που ενισχύει την πεποίθηση πως το BOHEMIA χρησιμοποιούσε τη σφραγίδα LLOYD AUSTRO-UNGARICO XLVII, μέχρι την αντικατάστασή της από τον τύπο LD το 1902 (**Εικ. 6**).

Υπό το φως των ανωτέρω διαπιστώσεων, καλούμαστε να εξηγήσουμε τις παρατηρούμενες παραδοξότητες. Η μοναδική, κατά τη γνώμη μου, ερμηνεία είναι πως η σφραγίδα τύπου LA LLOYD AUSTRO-UNGARICO XLVII δεν καταστράφηκε το 1891, αλλά παραδόθηκε από το πλοίο NIOBE στο BOHEMIA μετά τη ναυπήγηση του τελευταίου το έτος 1896. Το NIOBE χρησιμοποιούσε τη νεότερη σφραγίδα με την ίδια αρίθμηση, δηλαδή LLOYD AUSTRIACO XLVII, μέχρι τον παροπλισμό του το έτος 1900.

Όπως αποδεικνύεται, τα δύο πλοία χρησιμοποιούσαν τον ίδιο αύξοντα αριθμό XLVII (47) στις ταχυδρομικές σφραγίδες τους, υπό διαφορετική όμως εταιρική επωνυμία. Το μεν νεότευκτο BOHEMIA χρησιμοποιούσε τη φερόμενη ως καταργημένη LLOYD AUSTRO-UNGARICO XLVII, το δε παλαιότερο NIOBE τη νέα σφραγίδα LLOYD AUSTRIACO XLVII. Με την ερμηνευτική αυτή εκδοχή εξηγείται και η προαναφερόμενη αδυναμία των Tchilinghirian-Stephen να εντοπίσουν τον αύξοντα αριθμό της σφραγίδας τύπου LB του BOHEMIA, αφού τέτοια σφραγίδα δεν υπήρ-

LLOYD AUSTRO-UNGARICO and the date 98. There is therefore no doubt that this is an LA-type postmark used after its supposed universal abolition in 1891.

Unfortunately, the Roman numeral is incomplete except for the last two letters, II, which coincide with the last two letters of BOHEMIA postmark previously described and shown in **fig. 4**. It is therefore highly probable that this concerns the ship BOHEMIA with the number XLVII under the unmistakable inscription LLOYD AUSTRO-UNGARICO, further supporting the conclusion that BOHEMIA used the LLOYD AUSTRO-UNGARICO XLVII postmark until its replacement by the LD type in 1902 (**fig. 6**).

In light of the above, we must explain the observed peculiarities. The only plausible explanation, in my view, is that the LA-type postmark LLOYD AUSTRO-UNGARICO XLVII was not destroyed in 1891 but was transferred from the ship NIOBE to ship BOHEMIA after the latter's construction in 1896. NIOBE continued to use the newer postmark with the same number, i.e. LLOYD AUSTRIACO XLVII until its decommissioning in 1900.

As demonstrated, both ships used the same sequential number XLVII (47) on their postmarks, albeit under different corporate names. The newly built BOHEMIA used the supposedly abolished LLOYD AUSTRO-UNGARICO XLVII, while the older NIOBE used the new LLOYD AUSTRIACO XLVII. This

ξε, αλλά έγινε χρήση σφραγίδας τύπου LA, ταυτρίθμης με εκείνην τύπου LB του NIOBE.

Η περιπέτεια όμως της σφραγίδας XLVII δεν σταματά εδώ. Μετά την απόσυρση του NIOBE το έτος 1900, η σφραγίδα του τύπου LB LLOYD AUSTRIACO XLVII δόθηκε στο πλοίο ALMISSA, που μέχρι τότε χρησιμοποιούσε τον αριθμό LXXII. Όπως συνάγεται από το επιστολικό δελτάριο που αποστέλλεται από το ALMISSA στις 24 Μαΐου 1900 προς

interpretative approach also explains the inability of Tchilingirian–Stephen to identify the LB-type postmark sequential number for BOHEMIA as such a postmark never existed but BOHEMIA used an LA-type postmark bearing the same number as NIOBE's LB-type postmark.

But the adventure of the XLVII postmark does not end here. After NIOBE's withdrawal in 1900, the LB-type postmark LLOYD AUS-

Εικ. 6: Κарт-ποστάλ με σφραγίδα τύπου LD του πλοίου BOHEMIA.

Fig. 6: Picture postcard bearing a type LD postmark of the steamer BOHEMIA

Εικ. 7: Επιστολικό δελτάριο που απεστάλη από το ALMISSA στις 24 Μαΐου 1900 προς την πόλη LUKAVAC της Βοσνίας.

Fig. 7: Postal card sent from ALMISSA on 24 May 1900 to LUKAVAC, Bosnia.

την πόλη LUKAVAC της Βοσνίας (εικ. 7), ο αποστολέας αναφέρει πως βρίσκεται επί του πλοίου αυτού και η σφραγίδα του είναι LLOYD AUSTRIACO XLVII.

Συνοψίζοντας, διαπιστώνουμε πως ο αριθμός XLVII (47) χρησιμοποιήθηκε στην αρίθμηση τριών διαφορετικών πλοίων του LLOYD, δηλαδή του NIOBE, του BOHEMIA και του ALMISSA (το τελευταίο, όταν ναυπηγήθηκε ονομαζόταν TRIESTE III, μετονομάστηκε σε STEPHANIE το 1896 και το 1898 σε ALMISSA).

Οι παραπάνω διαπιστώσεις απαντούν στο ερώτημα του αριθμού της σφραγίδας του BOHEMIA και αναθεωρούν την κρατούσα αντίληψη ότι οι σφραγίδες τύπου LA καταργήθηκαν στο σύνολό τους μετά το έτος 1891, λόγω της μεταβολής της επωνυμίας του LLOYD από LLOYD AUSTRO-UNGARICO σε LLOYD AUSTRIACO.

Αποδείχθηκε επίσης πως η απόσυρση ενός πλοίου του LLOYD δεν ακολουθείτο απαραίτητα από την κατάργηση της σφραγίδας του, αλλά η τελευταία μπορούσε να μεταβιβαστεί σε άλλο πλοίο, σε αντικατάσταση της έως τότε χρησιμοποιούμενης σφραγίδας του πλοίου αυτού.

TRIACO XLVII was assigned to the ship ALMISSA, which until then had used the number LXXII. As evidenced by the postcard sent from ALMISSA on 24 May 1900 to Lukavac, Bosnia (fig. 7), the sender states that he is aboard ALMISSA, and the ship's postmark reads LLOYD AUSTRIACO XLVII.

In summary, we observe that the number XLVII (47) was used in the postmark numbering of three different Lloyd ships: NIOBE, BOHEMIA, and ALMISSA (the latter originally built as TRIESTE III, renamed STEPHANIE in 1896 and in 1898 ALMISSA).

The aforesaid conclusions respond to the query concerning the number of the postmark of BOHEMIA and overturn the assumption that the LA-type postmarks were totally abolished after the year 1891 because of the change of the corporate name of LLOYD from LLOYD AUSTRO-UNGARICO to LLOYD AUSTRIACO.

It has also been demonstrated that the decommissioning of a LLOYD's vessel was not necessarily followed by the abolition of its postmark but the latter could be transferred to another vessel in replacement of the currently used postmark thereof.

SLOVPHILEX - SPECIALIZED WORLD STAMP EXHIBITION

30 Ιουνίου - 4 Ιουλίου 2027

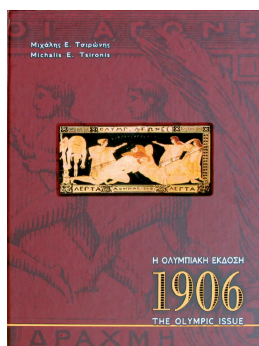
Μπρατισλάβα - Σλοβακία

Αιγίδα: FIP

Αναγνώριση: FEPA

Εθνικός Αντιπρόσωπος:

Θωμάς Αρβανίτης

1906 The Olympic Issue

Michalis E. Tsironis
Hard cover, 356 pages
Greek / English
€ 50,- plus p.p.

Συστήνοντας έναν «χαρακτήρα» της ταχυδρομικής ιστορίας της Κρητικής Πολιτείας

από τον **Κων/νο Χουδαλάκη**

Introducing a “figure” of the postal history of the Cretan State

by **Konstantinos Choudalakis**

Υπάρχει μια κατηγορία αλληλογραφού-
των, στους οποίους εμείς οι συλλέκτες της
ταχυδρομικής ιστορίας της Κρητικής Πολιτείας
οφείλουμε ιδιαίτερη ευγνωμοσύνη, καθώς μας
κληροδότησαν πολύτιμο και σπάνιο ταχυδρο-
μικό υλικό. Αντικείμενα που σήμερα κοσμούν
σημαντικές συλλογές και διακεκριμένα εκθέμα-
τα, εξασφαλίζοντας με αυτόν τον τρόπο ένα ιδι-
ότυπο είδος συνέχειας και, κατά κάποιον τρό-
πο, «αθανασίας» των πρωταγωνιστών τους.

Αποδέκτες αυτής της ευγνωμοσύνης εί-
ναι τα στελέχη της Κρητικής Χωροφυλακής.
Υπαξιωματικοί που υπηρέτησαν σε σταθ-
μούς κοντά σε ταχυδρομικά γραφεία, των
οποίων οι σφραγίδες συγκαταλέγονται σή-
μερα στις μεσαίες ή μεγάλης σπανιότητας.
Για καλή μας τύχη, οι τοποθετήσεις τους
δεν επηρεάζονταν από τον τόπο καταγωγής
τους, με αποτέλεσμα να βρεθούν σε πολλές
και διαφορετικές περιοχές.

Οι αποστολείς —συνάδελφοι, συγγενείς
και φίλοι— είναι συνήθως ευχέτες: διαβιβά-
ζουν συγχαρητήρια για υπηρεσιακές εξελί-
ξεις, ευχές για ονομαστικές εορτές, για το νέο
έτος, για κάποιο χαρμόσυνο γεγονός ή για
άλλες περιστάσεις. Ευάγγελος Βαρδάκης,
Δημήτριος Βεργετάκης, Νικόλαος Κατσαρά-
κης, Στυλιανός Κανδυλάκης, Μεχμέτ Μεμε-
νάκης, Εμμανουήλ Σακαδάκης, Γεώργιος
Τζεκάκης, Γεώργιος Τρουλινός και Αντώνι-
ος Φραγκουλάκης είναι μερικά μόνο από τα
ονόματα που συναντούμε.¹

There is a particular group of corre-
spondents to whom we, as collectors of
the postal history of the Cretan State, owe
a special debt of gratitude, for they left us a
wealth of rare and valuable material. Today,
these items form part of important collections
and distinguished exhibits, thus ensuring a
unique form of continuity and, in a sense,
a kind of “immortality” for the people whose
lives they once touched.

The recipients of this gratitude are the
non-commissioned officers of the Cretan
Gendarmerie. Many of them served at sta-
tions located near post offices whose post-
marks are now regarded as being of medium
or high rarity. Fortunately for us, their assign-
ments were not determined by their place of
origin, with the result that they ended up in
many different parts of Crete.

The senders—fellow officers, relatives
and friends—were usually well-wishers, con-
veying congratulations on promotions, good
wishes for name days, the New Year, happy
family occasions and other significant events.
Evangelos Vardakis, Dimitrios Vergetakis,
Nikolaos Katsarakis, Stylianos Kandylakis,
Mehmet Memenakis, Emmanouil Sakadakis,
Georgios Tzekakis, Georgios Troulinos and
Antonios Fragoulakis are just a few of the
names we encounter.¹

Personally, I also feel particularly grate-
ful for an unexpected turn of events: the dis-

¹ Ο Αντώνιος Φραγκουλάκης εμφανίζεται ορι-
σμένες φορές και ως Αντώνης Φραγκούλης. Η
αλληλογραφία του αποτελεί μέχρι σήμερα την

¹ Antonios Fragoulakis is occasionally also re-
corded as Antonis Fragoulis. His correspond-
ence remains, to this day, the principal source

Προσωπικά, αισθάνομαι ιδιαίτερη ευγνωμοσύνη και για μια απρόσμενη εξέλιξη: τον εντοπισμό αλληλογραφίας της περιόδου της Κρητικής Πολιτείας του προπάππου μιας καλής μου φίλης, κατά την έρευνα στα υπάρχοντα της πατρικής της οικίας, αλλά και για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε, παραχωρώντας μου αυτό το πολύτιμο υλικό.

Πρόκειται για γνωστό «χαρακτήρα» της περιόδου, καθώς αντικείμενα της αλληλογραφίας του εμφανίζονται συχνά σε καταλόγους δημοπρασιών και στη σχετική βιβλιογραφία, πάντοτε στις ενότητες που αφορούν τα Κρητικά. Είναι ο Μιχαήλ Μηναδάκης, επίσης υπαξιωματικός της Κρητικής Χωροφυλακής (εικ. 1).

Η ανακάλυψη αυτή αποτελεί μια ιδανική αφορμή για να αφιερώσουμε τις επόμενες σελίδες σε έναν ακόμη πρωταγωνιστή της ταχυδρομικής ιστορίας της Κρητικής Πολιτείας, και στα όσα μας προσφέρει το σχετικό υλικό.

covery of correspondence from the period of the Cretan State belonging to the great-grandfather of a good friend of mine, found while examining the belongings kept in her family home, as well as for the confidence she showed in sharing this valuable material with me.

He is a familiar "figure" to collectors of the period, as items from his correspondence appear frequently in auction catalogues and the philatelic literature, invariably in sections covering Crete. He is Michail Minadakis, also a non-commissioned officer of the Cretan Gendarmerie (fig. 1).

This discovery provides an ideal opportunity to devote the following pages to yet another leading figure in the postal history of the Cretan State, and to the insights offered by the relevant material.

Εικ. 1: Φωτογραφία του Μιχαήλ Μηναδάκη με την υπηρεσιακή του στολή [αρχείο οικογένειας Παπαδάκη].

Fig. 1: Photograph of Michail Minadakis in his service uniform [Papadakis family archive].

Βιογραφικά στοιχεία και υπηρεσιακή διαδρομή

Ο Μ. Μιναδάκης γεννήθηκε στο χωριό Αποδούλου λίγα χρόνια πριν από το τέλος του 19ου αιώνα και ολοκλήρωσε τη βασική του εκπαίδευση στο Σχολαρχείο Ρεθύμνου. Με εφθόδιο τη μόρφωσή του και, εύλογα, με διάθεση προσφοράς στο έθνος, κατατάσσεται —λίγο πριν από τα μέσα της δεκαετίας του 1900— στην Κρητική Χωροφυλακή.

Διέθετε άριστη γνώση της ρωσικής και της γαλλικής γλώσσας — γεγονός διόλου παράξενο. Υπενθυμίζουμε ότι στο Νομό Ρεθύμνου, όπου πέρασε τα πρώτα χρόνια της ζωής του, τη διασφάλιση της τάξης μετά τα επεισόδια έντασης μεταξύ της ελληνοκρητικής και της τουρκοκρητικής κοινότητας στα τέλη του 19ου αιώνα —και έως το 1908— είχε αναλάβει ο ρωσικός στρατός. Τα γαλλικά, εξάλλου, την ίδια εποχή ήταν η βασική γλώσσα επικοινωνίας με το εξωτερικό, αλλά και η επικρατούσα γλώσσα της παιδείας και της διανόησης κατά την περίοδο εκείνη. Δεν θα μας εξέπληττε αν γνώριζε και ιταλικά, δεδομένου ότι από το καλοκαίρι του 1899 έως τα τέλη του 1906 την οργάνωση και τη διοίκηση της Κρητικής Χωροφυλακής είχαν αναλάβει Ιταλοί караμπινιέροι (εικ. 2).

Το 1915 νυμφεύεται τη Χρυσή Παπαδάκη (εικ. 3),² κόρη παπά και δασκάλου στο Σπήλι Ρεθύμνου, και αποκτούν δύο θυγατέρες, το 1916 και το 1926.

Biographical background and service career

M. Minadakis was born in the village of Apodoulou a few years before the end of the nineteenth century and completed his basic education at the Rethymno Gymnasium. Equipped with his education and, naturally, with a desire to serve his country, he joined the Cretan Gendarmerie shortly before the middle of the first decade of the twentieth century.

He had an excellent command of Russian and French —a fact that is by no means surprising. It should be remembered that in the Prefecture of Rethymno, where he spent the early years of his life, responsibility for maintaining order after the tensions between the Greek-Cretan and Turkish-Cretan communities at the end of the nineteenth century—and until 1908—lay with the Russian army. French, meanwhile, was at that time the principal language of communication with the outside world, as well as the dominant language of education and intellectual life. It would not be surprising if he also spoke Italian, given that from the summer of 1899 until the end of 1906 the organisation and administration of the Cretan Gendarmerie had been undertaken by Italian Carabinieri (fig. 2).

In 1915, he married Chrysi Papadaki (fig. 3),² the daughter of a priest who also served as the village schoolteacher in Spili, Rethym-

κυριότερη πηγή υλικού της ταχυδρομικής υπηρεσίας που είχε εγκατασταθεί στον οικισμό Καλάμι Χανίων, προς εξυπηρέτηση του προσωπικού των Κεντρικών Φυλακών της Κρητικής Πολιτείας, στο φρούριο Ιτζεδίν. Η αλληλογραφία του Νικόλαου Κατσαράκη μας εξασφάλισε το μεγαλύτερο μέρος των γνωστών αντικειμένων —συνολικά μόλις λίγων τεμαχίων— με το αποτύπωμα της επίσης δύσκολης σφραγίδας του Καστελλίου Μυλοποτάμου (για το τελευταίο βλ. Μυλωνάκης, Μανώλης, «Καστέλλι Μυλοποτάμου», *Φιλοτέλεια* αρ. 621/2003, σελ. 216).

² Η συνωνυμία με τον μετέπειτα σύζυγο της δευτέρας τους κόρης είναι τυχαία.

of material from the postal service established at the settlement of Kalami, Chania, to serve the personnel of the Central Prison of the Cretan State, located in the Izzeddin Fortress. The correspondence of Nikolaos Katsarakis has provided us with the majority of the known items—a total of only a few pieces—bearing the strike of the also scarce postmark of Kastelli Mylopotamou (for the latter, see Mylonakis, Manolis, “Kastelli Mylopotamou”, *Philotelia* no. 621/2003, p. 216).

² The similarity of surnames with the future husband of their younger daughter is purely coincidental.

Εικ. 2: Καρτ-ποστάλ της εποχής, έκδοσης Behaeddin (αρ. 162). Οι κρητικοί χωροφύλακες πλαισιώνουν τον Ιταλό караμπινιέρο.

Fig. 2: Contemporary picture postcard, published by Behaeddin (no. 162). Cretan gendarmes flank an Italian carabinieri.

Εικ. 3: Με τη σύζυγό του, Χρυσή Παπαδάκη [αρχείο οικογένειας Παπαδάκη].

Fig. 2: With his wife, Chrysi Papadaki [Papadakis family archive].

Από την αλληλογραφία που έχει διασωθεί προκύπτουν πληροφορίες για την υπηρεσιακή εξέλιξη του Μ. Μηναδάκη και τους σταθμούς της χωροφυλακής στους οποίους υπηρέτησε. Εννέα μήνες πριν από το Κίνημα του Θερίσου τον συναντούμε στον Βάμο. Η πληροφορία αυτή προέρχεται από τη μοναδική καρτ-ποστάλ που εντοπίσαμε με χρονολογία ταχυδρόμησης πριν από τη 10η Μαρτίου 1905 (εικ. 4). Έντεκα ημέρες μετά τη σύναψη της τελικής συμφωνίας ανάμεσα στους επαναστάτες και τις Προστάτιδες Δυνάμεις (15 Νοεμβρίου 1905), τον βρίσκουμε να υπηρετεί στο Χρωμοναστήρι Ρεθύμνου (εικ. 5).

no. They had two daughters, born in 1916 and 1926.

The surviving mail provides valuable information about M. Minadakis's career in the Gendarmerie and the stations at which he served. Nine months before the Theriso Revolt, he was stationed at Vamos. This information is derived from the only picture postcard we have identified bearing a posting date prior to 10 March 1905 (fig. 4). Eleven days after the conclusion of the final agreement between the revolutionaries and the Protecting Powers (15 November 1905), we find him serving at Chromonastiri, Rethymno (fig. 5).

Εικ. 4: Καρτ-ποστάλ αποσταλμένη από τον Άγιο Νικόλαο (12 Ιουλίου 1904) από συνάδελφο του Μ. Μιναδάκη, με προορισμό τον Βάμο· φέρει χειρόγραφη σημείωση του παραλήπτη με την ημερομηνία παραλαβής (15 Ιουλίου 1904).

Fig. 4: Picture postcard sent from Agios Nikolaos on 12 July 1904 by a colleague of M. Minadakis, addressed to Vamos; bearing a manuscript receipt notation by the recipient, dated 15 July 1904.

Στα χρόνια της παραμονής του στην Κρήτη, υπηρετεί διαδοχικά σε σταθμούς των επαρχιών Κισσάμου, Σελίνου, Αποκορώνου, Ρεθύμνης και Αγίου Βασιλείου. Ο βαθμός του υπενωμοτάρχη έρχεται το φθινόπωρο του 1906 ενώ υπηρετεί στο Καστέλλι Κισσάμου (**εικ. 6**). Η επόμενη προαγωγή —σε ενωμοτάρχη, πιθανότατα τον Φεβρουάριο του 1910³— τον βρίσκει στον σταθμό της Αγίας Ειρήνης Σελίνου (**εικ. 7**).

Μετά την ενσωμάτωση της Κρήτης στην Ελλάδα και τη συγχώνευση του Σώματος με τη Βασιλική Χωροφυλακή, εγγράφεται στη Σχολή Ανθυπομοιράρχων στην Αθήνα και συνεχίζει πλέον την καριέρα του ως αξιωματικός, υπηρετώντας σε διάφορες περιοχές της χώρας, μεταξύ των οποίων η Ναύπακτος, η Θάσος (1918 — **εικ. 8**) και οι Σέρρες (1926).

During his years in Crete, he served successively at Gendarmerie stations in the provinces of Kissamos, Selino, Apokoronas, Rethymno and Agios Vasileios. He was promoted in rank in the autumn of 1906 while serving at Kastelli Kissamou (**fig. 6**). His next promotion, probably in February 1910,³ found him serving at the Gendarmerie station of Agia Eirini, Selino (**fig. 7**).

Following the union of Crete with Greece and the incorporation of the Cretan Gendarmerie into the Royal Hellenic Gendarmerie, he enrolled at the School for Commissioned Officers in Athens and subsequently continued his career as an officer, serving in various parts of the country, including Nafpaktos, Thasos (1918—**fig. 8**) and Serres (1926).

³ Έχουμε στη διάθεσή μας τέσσερις καρτ-ποστάλ με ευχές για την υπηρεσιακή εξέλιξη, με ημερομηνίες αποστολής 4, 11 και 12 Μαρτίου 1910.

³ We have identified four postcards conveying congratulations on his promotion, with posting dates of 4, 11 and 12 March 1910.

Εικ. 5: 26 Νοεμβρίου 1905: Από την Επισκοπή, μέσω του αγροτικού δρομολογίου 24 και του ταχυδρομικού γραφείου Ρεθύμνου, στον σταθμό χωροφυλακής στο Χρωμοναστήρι [δημοπρασία Heinrich Köhler αρ. 366, Johann Ulrich Schmitt Collection].

Fig. 5: 26 November 1905: From Episkopi, carried via rural route no. 24 and the Rethymno Post Office, to the Gendarmerie station at Chromonastiri [Heinrich Köhler Auction no. 366, Johann Ulrich Schmitt Collection].

Εικ. 6: Σεπτέμβριος 1906. Από στο Χρωμοναστήρι στο Καστέλλι Κισάμου, συγχαρητήριο μήνυμα για την προαγωγή στο βαθμό του υπενωμοτάρχη.

Fig. 6: September 1906. Congratulatory postcard sent from Chromonastiri to Kastelli Kissamu on the occasion of Minadakis's promotion.

Εικ. 7: Μάρτιος 1911. Καρτ-ποστάλ με ευχές για την προαγωγή του Μ. Μηνάδακη σε ενωμοτάρχη, αποσταλμένη από συνάδελφό του στο χωριό Αποδούλου. Παραλαμβάνεται από τον αγροτικό διανομέα με τον αριθμό-μητρώο 30.

Fig. 7: March 1911. Picture postcard sent by a colleague to the village of Apodoulou, conveying congratulations on M. Minadakis's promotion. It was delivered by rural postman no. 30.

Εικ. 8: Στην ακρόπολη της Θάσου, τον Ιανουάριο του 1918, υπηρετώντας με το βαθμό του ανθυπολοχαγού [αρχείο οικογένειας Παπαδάκη].

Fig. 8: At the Acropolis of Thasos, January 1918, while serving as a commissioned officer [Papadakis family archive].

Αποχώρησε από Σώμα της χωροφυλακής με τον βαθμό του Ταγματάρχη και εγκαταστάθηκε στο Σπήλι, στο πατρικό της συζύγου του. Ασχολήθηκε με την αμπελουργία, στα κτήματα που είχε λάβει ως προίκα αρκετά χρόνια νωρίτερα, ενώ παράλληλα αφιερωνόταν και στο κυνήγι. Απεβίωσε το 1971, μετά από περίοδο ταλαιπωρίας λόγω προβλημάτων υγείας.

Από το σημείο αυτό και εξής αρχίζει το φιλοτελικό ταξίδι της αλληλογραφίας του Μ. Μηναδάκη, η οποία φυλασσόταν επί δεκαετίες με ευλάβεια από τον παραλήπτη της. Για άγνωστους λόγους, η σύζυγός του κατέστρεψε καίγοντας ένα κοφίνι γεμάτο καρτοποστάλ. Ίσως να ήταν η ψυχολογική φόρτιση της απώλειας, ίσως η ανάγκη απαλλαγής από «παλιοπράγματα»· ποιος μπορεί να το πει με βεβαιότητα;

Με ρόλο στα συλλεκτικά δρώμενα και την ταχυδρομική ιστορία

Ένας περιορισμένος αριθμός αντικειμένων —τρία έως τέσσερα κομμάτια— δι-οχετεύεται αρχικώς στο εμπόριο από την οικογένειά του, αποφέροντας για την εποχή αξιοσημείωτα έσοδα. Ο Α. Γαληνός μου

He retired from the Gendarmerie with the rank of Major and settled in Spili, at his wife's family home. There he devoted himself to viticulture on vineyards that had formed part of his wife's dowry many years earlier, while also pursuing his passion for hunting. He died in 1971 after a prolonged period of ill health.

At this point begins the philatelic journey of M. Minadakis's correspondence, which had been carefully preserved by its recipient for decades. For reasons unknown, however, his wife destroyed an entire basketful of postcards by burning them. Perhaps it was the emotional burden of bereavement, perhaps simply a desire to clear away old belongings—who can say with certainty?

The philatelic legacy of the Minadakis Correspondence

A small number of items—three or four pieces—were initially released onto the philatelic market by his family, fetching considerable sums for the period. A. Galinos informs me that the *Minadakis correspondence* made its first documented appearance on the philatelic market in Vlastos auctions

επισημαίνει ότι η *αλληλογραφία Μηναδάκη* πρωτοεμφανίζεται επισήμως στη φιλοτελική αγορά στις δημοπρασίες του Βλαστού, στα μέσα της δεκαετίας του 1970. Πράγματι, στη βιβλιοθήκη της ΕΦΕ εντόπισα τον κατάλογο των πωλήσεων του Οίκου με αριθμό 88–90 του 1976· εκεί διατέθηκαν συνολικά τριάντα έξι καρτ-ποστάλ (!) με παραλήπτη τον «χαρακτήρα» που παρουσιάζουμε.

Έκτοτε, η *αλληλογραφία Μηναδάκη* εμφανίζεται σε πλήθος μεταγενέστερων δημοπρασιών και άλλων πωλήσεων, αλλάζοντας χέρια και κοσμώντας συλλογές —λιγότερο ή περισσότερο γνωστές και διακεκριμένες— ενώ παρέχει και πολύτιμες πληροφορίες στη βιβλιογραφία.⁴

Θα επιχειρήσουμε εδώ την καταγραφή των στοιχείων που προκύπτουν —γνωστών από παλαιότερα ή όχι, περισσότερο ή λιγότερο σημαντικών— από τη μελέτη του υλικού που περιήλθε στα χέρια μας, καθώς και εκείνου που εντοπίσαμε μέσω άλλων συλλεκτών και καταλόγων δημοπρασιών.⁵ Όπως θα φανεί στη συνέχεια, ορισμένα από τα αντικείμενα που παρουσιάζουμε συνιστούν μοναδικά τεκμήρια ταχυδρομικής ιστορίας.

1. Ο χρόνος αντικατάστασης των στικτών αγροτικών σφραγίδων από τα ενάριθμα σήμαντρα («τρομπετάκια»). Με δεδομένη την άσπογη λειτουργία της ταχυδρομικής υπηρεσίας της Κρητικής Πολιτείας, θα ήταν εύλογο να υποτεθεί ότι η αλλαγή πραγματοποιήθηκε ταυτόχρονα σε όλα τα δρομο-

in the mid-1970s. Indeed, in the library of the Hellenic Philatelic Society I located the house's Sales Catalogue no. 88–90 (1976), in which no fewer than thirty-six postcards (!) addressed to the “figure” presented in this article were offered.

Since then, the *Minadakis correspondence* has appeared in numerous subsequent auctions and other sales, passing through successive owners and finding its way into collections—some more prominent than others—while also providing valuable information for the philatelic literature.⁴

In the following pages, we shall attempt to bring together the information yielded by the study of the material that came into our possession, together with items traced through other collectors and auction catalogues.⁵ Some of these findings have been known for many years, while others are presented here for the first time; some are of greater significance, others of lesser importance. As will become apparent, some of the items presented are unique pieces of postal history evidence.

1. The timing of the replacement of rural dotted cancellations by numbered postmarks (“posthorns”). Given the efficient operation of the postal service of the Cretan State, it would be reasonable to assume that the change took place simultaneously on all routes. Contrary to this assumption, R. Feenstra states in his book that the

⁴ Ενδεικτικά, R. Feenstra & Friends, *CRETE: Postal History, Postage & Revenue Stamps, Coins & Banknotes*, Collectio, 2001, σελ. 239.

⁵ Καταγράφηκαν πληροφορίες που προέκυψαν από συνολικά πενήντα εννέα εικονογραφημένες κάρτες. Ορισμένες βρίσκονται στη δική μου κατοχή, άλλες σε φίλους συλλέκτες και στην οικογένεια Παπαδάκη. Η κύρια πηγή εικονογραφημένου υλικού παραμένει ο κατάλογος δημοπρασίας του Οίκου Vlastos του 1976 (αρ. 88–90). Μικρός αριθμός επιπλέον αντικειμένων —πέραν των προαναφερθέντων— εντοπίστηκε σε άλλες συλλογές που σχηματίστηκαν ή διατέθηκαν προς πώληση τις τελευταίες δεκαετίες.

⁴ Indicatively, R. Feenstra & Friends, *CRETE: Postal History, Postage & Revenue Stamps, Coins & Banknotes*, Collectio, 2001, p. 239.

⁵ Information was compiled from a total of fifty-nine picture postcards. Some are in my own collection, while others are held by fellow collectors and by the Papadakis family. The principal source of illustrated material remains Vlastos Auction Sales Catalogue no. 88–90 (1976). A small number of additional items, beyond those already mentioned, were identified in other collections formed or dispersed over the past few decades.

λόγια. Σε αντίθεση με την προσέγγιση αυτή, στο βιβλίο του R. Feenstra αναφέρεται ότι η αντικατάσταση έλαβε χώρα το 1907 και το 1908,⁶ άρα σταδιακά για κάθε δρομολόγιο.

Η αλληλογραφία Μηναδάκη καταγράφει μια προχωρημένη χρήση της στικτής σφραγίδας του δρομολογίου 31 (τέλη Ιουλίου 1907, **εικ. 9**), όχι όμως και την τελευταία γνωστή, η οποία, σύμφωνα με το υλικό του Α. Γαληνού, χρονολογείται στις 6 Αυγούστου.⁷ Αντίθετα, προσφέρει ένα ιδιαίτερα σημαντικό τεκμήριο με το έως σήμερα πρωιμότερο γνωστό αποτύπωμα ενάρθρου σήμαντρου («τρομπετακι») του ίδιου δρομολογίου, με ημερομηνία 18 Σεπτεμβρίου 1907 (**εικ. 10**).

Στην περίπτωση που η αλλαγή των σήμαντρων δεν πραγματοποιήθηκε τελικά

replacement took place in 1907 and 1908,⁶ and therefore was implemented gradually, route by route.

The *Minadakis correspondence* documents a relatively late use of the dotted cancellation of rural route no. 31 (last days of July 1907, **fig. 9**), though not the latest known example, which, according to material from A. Galinos, dates from 6 August.⁷ Instead, it provides a particularly important piece of evidence: the earliest known strike to date of the new type cancellation ("posthorn") from the same route, dated 18 September 1907 (**fig. 10**).

If the replacement of the markings did not, in fact, take place simultaneously on all routes, then the available *Minadakis cor-*

Εικ. 9: Ο εξάδελφος του Μ. Μηναδάκη τον παροτρύνει να νηστέψει ώστε να μεταλάβει. Το εικονογραφημένο δελτάριο, με το μήνυμά του, παραδόθηκε στον αγροτικό ταχυδρόμο του δρομολογίου 31 τις τελευταίες ημέρες του Ιουλίου 1907, με προορισμό το Καστέλλι Κισσάμου. Η σφραγίδα είναι η στικτή [δημοπρασία Α. Καραμίτσος, αρ. 441].

Fig. 9: M. Minadakis's cousin urges him to fast so that he may receive Holy Communion. The picture postcard, bearing this message, was handed to the rural postman of route no. 31 during the last days of July 1907, addressed to Kastelli Kissamou. The cancellation is the dotted type [A. Karamitsos Auction, no. 441].

⁶ R. Feenstra & Friends, *ό.π.* σελ. 238.

⁷ Κουτσουνάκης, Μανώλης, «Ο κόλπος της Σούδας: Ιστορία και ταχυδρομείο», *Φιλοτέλεια* αρ. 734/2022, σελ. 134, **εικ. 21**.

⁶ R. Feenstra & Friends, *ibid.* p. 238.

⁷ Koutsounakis, Manolis, "Souda bay: Its history and the post offices", *Philotelia* no. 734/2022, p. 134, **fig. 21**.

Εικ. 10: Το «τρομπετάκι» του δρομολογίου με αριθμό 31, με την έως σήμερα καταγεγραμμένη ως την πιο πρώιμη γνωστή χρήση του νέου σήμαντρου σε ταχυδρομημένο αντικείμενο, στις 18 Σεπτεμβρίου 1907 [συλλογή Α. Γαληνού].

Fig. 10: The “posthorn” of route no. 31, with the earliest known use to date of the new type of postmark on a mailed item, dated 18 September 1907 [A. Galinos collection].

ταυτόχρονα για όλα τα δρομολόγια, τότε, με βάση το διαθέσιμο υλικό της *αλληλογραφίας Μηνιαδάκη*, μπορούμε να περιορίσουμε το χρονικό διάστημα εντός του οποίου αυτή συντελέστηκε για το δρομολόγιο 31.

2. Η ταχυδρομική εξυπηρέτηση οικισμών με αγροτικά δρομολόγια. Παρότι διαθέτουμε πολλές πληροφορίες και από άλλο υλικό, η αναφορά της έδρας του αποστολέα και, σε ορισμένες περιπτώσεις, η αξιοποίηση στοιχείων για την εργασία και τη διαμονή του παραλήπτη, μας επιτρέπουν να καταγράψουμε —και να ανακαλέσουμε— τα εξής:

- Ο Ροδοπότς Χανίων, οικισμός στην ομώνυμη χερσόνησο, στα δυτικά του νομού, εξυπηρετείται —στις αρχές του 1910— από τον αγροτικό διανομέα με το μητρώο 4, με έδρα το ταχυδρομικό γραφείο Κολυμπαρίου (**εικ. 11**). Πριν από την ίδρυση του τελευταίου, το 1901, το δρομολόγιο είχε ως έδρα το γραφείο Βουκολιών, του οποίου η λειτουργία τερματίζεται την ίδια περίοδο.

- Ο Λαρδάς της επαρχίας Κισάμου εξυπηρετείται από τον διανομέα με το μητρώο

respondence allows us to narrow down the period during which this change occurred on rural route no. 31.

2. Rural postal routes and the communities they served. Although much information is available from other sources as well, the sender's place of origin and, in some cases, details concerning the occupation and residence of the recipient allow us to record—and bring back to light—the following:

- Rodopos, Chania, a settlement on the eponymous peninsula in the western part of the prefecture, was served—in the early 1910s—by rural postman no. 4, based at the Kolymbari Post Office (**fig. 11**). Before the establishment of the latter in 1901, the route was based at the Voukolies Post Office, whose operation ceased during the same period.

- Lardas, in the Kissamos district, was served by rural postman no. 11, based at the Kastelli Kissamou Post Office (5 December 1907).

- Mail from Sougia, on the southern coast

Εικ. 11: Μάρτιος 1910: Αγροτικό δρομολόγιο 4 [συλλογή Α. Γαληνού].

Fig. 11: March 1910: Rural route no. 4 [A. Galinos collection].

Εικ. 12: 11 Μαρτίου 1910: Αγροτικό δρομολόγιο 15 [συλλογή Α. Γαληνού].

Fig. 12: 11 March 1910: Rural route no. 15 [A. Galinos collection].

11 και έδρα το γραφείο του Καστελλίου Κισσάμου (5 Δεκεμβρίου 1907).

• Την αλληλογραφία από τη Σούγια, στα νότια παράλια του νομού Χανίων, εξυπηρετούσε ο διανομέας με το μητρώο 15 και έδρα το γραφείο της Παλαιόχωρας (11 Μαρτίου 1910 - Εικ. 12).

• Η Πόμπια Ηρακλείου εξυπηρετείται, στις αρχές της δεκαετίας του 1910, από τον αγρο-

of the Chania district, was handled by rural postman no. 15, based at the Palaiochora Post Office (11 March 1910 - Εικ. 12).

• Pompia, in the Heraklion district, was served in the early 1910s by rural postman no. 17, based at the Moires Post Office (fig. 13).

For the sake of completeness, it is worth noting that the dotted postmark bearing the

Εικ. 13: 14 Ιανουαρίου 1910: Από την Πόμπια με το αγροτικό δρομολόγιο αρ. 17 [συλλογή Α. Γαληνού].

Fig. 13: 14 January 1910: From Pompia via rural route no. 17 [A. Galinos Collection].

τικό διανομέα με το μητρώο 17, με έδρα το ταχυδρομικό γραφείο Μοιρών (εικ. 13).

Για την πληρότητα της παρουσίασης, αξίζει να αναφερθεί ότι το στικτό σήμαντρο του ίδιου μητρώου είχε αρχικά δοθεί —τον Μάιο του 1900, με την έναρξη της αγροτικής υπηρεσίας— σε διανομέα με έδρα το ταχυδρομικό γραφείο Βάμου ή Γεωργιούπολης. Το σήμαντρο χάθηκε σχετικά νωρίς και τα αποτυπώματά του συγκαταλέγονται στα δυσκολότερα για μια συλλογή Κρητικής Πολιτείας (εικ. 14). Σύμφωνα με την εργασία του Θ. Παπαηλιού,⁸ πιθανότατα είχε αντικατασταθεί από το νούμερο 70, μια από τις πρώτες σφραγίδες των νεότερων μητρώων 69–76.

same number had originally been allocated—in May 1900, when the rural service was introduced—to a postman based at the Vammos or Georgioupolis Post Office. It was lost relatively early, and its strikes rank among the most difficult to acquire for a collection of the Cretan State (fig. 14). According to the research of T. Papaioliou,⁸ it was most probably replaced by No. 70, one of the earliest markings in the new numbering series (nos. 69–76).

(to be continued)

(συνεχίζεται)

Εικ. 14: Το αποτύπωμα της στικτής σφραγίδας 17 σε γραμματόσημο.

Fig. 14: The dotted postmark of rural route no. 17 on a postage stamp.

⁸ Παπαηλιού, Θεόδωρος, «Τα αγροτικά δρομολόγια της Κρήτης», *Φιλοτέλεια* αρ. 513/1985, σελ. 154.

⁸ Papaioliou, Theodore, "The rural routes of Crete", *Philotelia* no. 513/1985, p. 154.

Μια μικρή κάρτα,
πολλές ιστορίες,
Αθήνα-Βέρνη 1896:
Ολυμπιακή
γραμματοσήμανση,
διεθνής διοίκηση και
συλλεκτική αλληλογραφία
ανάμεσα σε δύο θεσμικές
προσωπικότητες

από τον Σταύρο Περαντώνη

One small card,
many stories,
Athens-Berne 1896:
Olympic franking,
international
administration and
collector correspondence
between two institutional
figures

by Stavros Perantonis

Τι κάνει ένα ταχυδρομικό αντικείμενο αξιωματικό;

Μερικές φορές είναι η σπανιότητα, ο προορισμός ή η γραμματοσήμανση. Άλλοτε είναι η ομορφιά. Μερικές φορές όμως είναι κάτι πιο «αθόρυβο»: η ικανότητα ενός ταπεινού αντικειμένου να ανοίγει πολλές πόρτες ταυτόχρονα.

Το επιστολικό δελτάριο που παρουσιάζεται εδώ (εικ. 1) είναι εύκολο να υποτιμηθεί. Πρόκειται για ελληνικό δελτάριο ταχυδρομικής χρήσης των 5 λεπτών, το οποίο στάλθηκε από την Αθήνα στη Βέρνη στα τέλη του 1896 και συμπληρώθηκε με τρία μικρής αξίας γραμματόσημα της ολυμπιακής έκδοσης του 1896, ώστε να καλυφθεί το τέλος δελταρίου εξωτερικού.¹

What makes a postal item memorable?

Sometimes it is rarity, destination or franking. Sometimes it is beauty. But sometimes it is something quieter: the ability of a seemingly ordinary item to tell a much larger story.

The postal card presented here (fig. 1) would be easy to underestimate. It is a Greek 5-lepta postal card for domestic use, sent from Athens to Bern in late 1896 and uprated with three low-value stamps from the 1896 Olympic issue to make up the postal card rate for foreign destinations.¹

Yet almost every part of it leads somewhere. The franking leads to the first Greek Olympic commemoratives, used only months after the first modern Games. The address

¹ Δελτάριο Αθήνα-Βέρνη, 30 Νοεμβρίου 1896, συλλογή συγγραφέα, φυσική εξέταση και μεταγραφή από τον συγγραφέα. Βλ. επίσης, Πάσχος, Αθανάσιος, *Postal Stationery of Greece 1876-1900*, EFIRO 2024, Large Vermeil, σελ. 1, 40-41. Αρίθμηση καταλόγου *Hellas* για τα ελληνικά επιστολικά δελτάρια: PC9a. Αρίθμηση καταλόγου *Hellas* για την αναμνηστική σειρά Ολυμπιακοί Αγώνες 1896: 1λ.: 109, 2λ.: 110.

¹ Postal card sent from Athens to Berne, 30 November 1896, author's collection; physical inspection and transcription by the author. See also Paschos, Athanasios, *Postal Stationery of Greece 1876-1900*, EFIRO 2024, Large Vermeil, pp. 1, 40-41. *Hellas* catalogue numbering for Greek postal cards: PC9a. *Hellas* catalogue numbering for the 1896 Olympic Games commemorative set: 1l.: 109, 2l.: 110.

Εικ. 1: Ελληνικό επιστολικό δελτάριο 5 λεπτών (Hellas PC9a) με τρία ολυμπιακά γραμματόσημα του 1896, Αθήνα–Βέρνη, 30 Νοεμβρίου / 5 Δεκεμβρίου 1896. Το μήνυμα αναφέρεται στο μπλε 40λεπτο του 1893 και στο άρθρο XLII της Διάσκεψης της Βουδαπέστης.

Fig. 1: Greek 5-lepta postal card, Hellas PC9a, with three 1896 Olympic stamps, Athens–Berne, 30 November / 5 December 1896. The message refers to the 40-lepta blue of 1893 and to Article XLII of the Budapest Conference.

Κι όμως, σχεδόν κάθε στοιχείο του οδηγεί κάπου. Η γραμματοσήμανση παραπέμπει στα πρώτα ελληνικά ολυμπιακά αναμνηστικά γραμματόσημα, χρησιμοποιημένα λίγους μόνο μήνες μετά τους πρώτους σύγχρονους Ολυμπιακούς Αγώνες. Η διεύθυνση παραπέμπει στο Διεθνές Τηλεγραφικό Γραφείο της Βέρνης. Το μήνυμα οδηγεί στη Διεθνή Τηλεγραφική Διάσκεψη της Βουδαπέστης, σε έναν ονομαστικά καταγεγραμμένο Έλληνα αντιπρόσωπο στα πρακτικά, στην ταυτοποίηση ενός δύσκολου 40λέπτου της Μικρής Κεφαλής του Ερμή, σε μια ειλικρινή μαρτυρία για τις συλλεκτικές πρακτικές του ύστερου 19ου αιώνα και, πέρα από την ίδια την κάρτα, στη μεταγενέστερη δημόσια σταδιοδρομία του αποστολέα.

Ακριβώς εδώ γίνεται χρήσιμος ο κοινωνικός φιλοτελισμός. Τα ταχυδρομικά στοιχεία

leads to the International Telegraph Bureau in Berne. The message leads to the Budapest Telegraph Conference, to a named Greek delegate in the printed proceedings, to the identification of a difficult 40-lepta Small Hermes Head stamp, to a candid glimpse of late-nineteenth-century collecting practice and, beyond the card itself, to the later public career of its sender.

This is precisely where social philately becomes useful. The postal facts establish that the card travelled correctly and at the appropriate postage rate. The message has interpretive value: it connects the object with the people who actually corresponded, the international administration, philatelic exchange and the subsequent biographical history. The card is not important only because of what is printed or affixed to it, but because

αποδεικνύουν ότι η κάρτα ταξίδεψε κανονικά και με το σωστό τέλος. Το μήνυμα έχει ερμηνευτική αξία: συνδέει το αντικείμενο με πραγματικούς αλληλογράφους, τη διεθνή διοίκηση, τη συλλεκτική ανταλλαγή και τη μεταγενέστερη βιογραφική ιστορία. Η σημασία της κάρτας δεν βρίσκεται μόνο σε ό,τι είναι τυπωμένο ή επικολλημένο επάνω της, αλλά στο ανθρώπινο και θεσμικό δίκτυο που διασώζει.²

Το επιστολικό δελτάριο

Το αντικείμενο είναι ελληνικό επιστολικό δελτάριο για χρήση εντός της ίδιας πόλης, αθηναϊκής εκτύπωσης, με μαύρο έντυπο γραμματόσημο της Μεγάλης Κεφαλής του Ερμή σε κιτρινωπό-κρεμ χαρτί. Ταυτοποιείται ως *Hellas* PC9a. Ο Α. Πάσχος κατατάσσει την ομάδα αυτή στην τέταρτη έκδοση των ελληνικών επιστολικών δελταρίων: 5 λεπτά, μαύρο, για χρήση εντός της ίδιας πόλης, τυπωμένο στην Αθήνα από τον Νοέμβριο του 1890 έως το 1898. Η ταυτοποίηση υποστηρίζεται και από τη φυσική εξέταση του αντικειμένου: η μελάνη είναι ουδέτερα μαύρη υπό μεγέθυνση 10×, το χαρτί έχει κανονικό πάχος επιστολικού δελταρίου και ο τόνος του είναι κιτρινωπό-κρεμ, όχι buff ούτε σιλπινό κιτρινωπό-καφέ.³

Το δελτάριο χρησιμοποιήθηκε πέρα από την τυπωμένη κατηγορία τοπικής χρήσης του, με την προσθήκη γραμματοσήμων για τη συμπλήρωση του σωστού διεθνούς τέλους. Δεν πρόκειται για μεμονωμένη ιδιορρυθμία: ο Α. Πάσχος καταγράφει και άλλα παραδείγματα τέτοιων δελταρίων που χρησιμοποιήθηκαν πέρα από τον τοπικό προορισμό τους, όταν πρόσθετα γραμματόσημα συμπλήρωναν το απαιτούμενο τέλος. Στην παρούσα περίπτωση

of the human and institutional network it preserves.²

The postal card

The item is a Greek postal card for in-town use, printed in Athens, with a black Large Hermes Head imprinted stamp on yellow-cream paper. It is identified as *Hellas* PC9a. A. Paschos classifies this group as the fourth issue of Greek postal cards: 5 lepta, black, for in-town use, printed in Athens from November 1890 to 1898. The identification is supported by physical inspection of the item: the ink is neutral black under 10× magnification, the paper is of normal postal card thickness and the tone is yellow-cream rather than buff or glossy yellow-brown.³

Although intended for in-town use, the card was uprated with additional stamps to meet the postcard rate for foreign destinations. A. Paschos records other examples of Greek postal cards used in the same way. Here, the sender added one 1-lepton stamp and a horizontal pair of 2-lepta stamps from the 1896 Olympic Games issue. Together with the imprinted 5-lepta value, they made up the 10-lepta postcard rate to Switzerland, in force from 1 July 1883 to 15 June 1900.⁴

The three Olympic stamps are low values, yet their use here is revealing. They belong to Greece's first commemorative issue and to the world's first Olympic stamp issue, released for the first modern Olympic Games held in Athens earlier that year. Here, the stamps are neither preserved as souvenirs nor affixed to an elaborate philatelic cover; they serve an ordinary postal purpose on a UPU-rate card addressed to Switzerland.

² Πάσχος, Αθανάσιος, «Τι είναι ο Κοινωνικός Φιλοτελισμός;», *Φιλοτέλεια* αρ. 755/2025, σελ. 326–329.

³ Πάσχος, Α. *Postal Stationery of Greece 1876–1900*, σελ. 40–41. Αρίθμηση καταλόγου *Hellas* για τα ελληνικά επιστολικά δελτάρια: PC9a.

² Paschos, A. “What is Social Philately?”, *Philotelia* no. 755/2025, pp. 326–329.

³ Paschos, A. *Postal Stationery of Greece 1876–1900*, pp. 40–41; *Hellas* catalogue numbering for Greek postal cards PC9a.

⁴ Paschos, A. *ibid.* pp. 1, 40–41. *Hellas* catalogue numbering for the 1896 Olympic Games commemorative set: 11.: 109, 21.: 110.

ση, ο αποστολέας πρόσθεσε ένα γραμματόσημο του 1 λεπτού και ένα οριζόντιο ζεύγος των 2 λεπτών από την ολυμπιακή έκδοση του 1896. Μαζί με το έντυπο γραμματόσημο των 5 λεπτών, συμπληρώθηκε το διεθνές τέλος δελταρίου των 10 λεπτών προς την Ελβετία, το οποίο ίσχυε από την 1η Ιουλίου 1883 έως τις 15 Ιουνίου 1900.⁴

Τα τρία ολυμπιακά γραμματόσημα είναι μικρές αξίες, αλλά η παρουσία τους δεν είναι τυχαία. Ανήκουν στην πρώτη ελληνική αναμνηστική έκδοση γραμματοσήμων και στην πρώτη ολυμπιακή έκδοση γραμματοσήμων παγκοσμίως, η οποία κυκλοφόρησε για τους πρώτους σύγχρονους Ολυμπιακούς Αγώνες που είχαν διεξαχθεί στην Αθήνα νωρίτερα την ίδια χρονιά. Εδώ δεν διατηρούνται ως αναμνηστικά ούτε έχουν τοποθετηθεί σε περίτεχνο φιλοτελικό φάκελο· επιτελούν κανονική ταχυδρομική λειτουργία σε δελτάριο με τέλος UPU προς την Ελβετία. Επομένως, το δελτάριο αποτελεί τεκμήριο της εισόδου των νέων ολυμπιακών αναμνηστικών γραμματοσήμων στην κανονική διεθνή ταχυδρομική κυκλοφορία, όπου γραμματόσημα με συμβολικό περιεχόμενο γίνονταν καθημερινά μέσα επικοινωνίας.

Το δελτάριο ταχυδρομήθηκε στην Αθήνα. Δύο κυκλικές σφραγίδες Αθηνών ακυρώνουν τα πρόσθετα γραμματόσημα. Το μήνυμα χρονολογείται *Athènes, le 30 Novembre 1896*, ενώ η σφραγίδα άφιξης στη Βέρνη, BERN BRF. DISTR. με ημερομηνία 5.XII.96, επιβεβαιώνει την παράδοση στις 5 Δεκεμβρίου 1896.

The card therefore provides evidence of the new Olympic commemorative stamps entering regular international postal circulation, where stamps with symbolic significance became part of everyday communication.

The card was posted in Athens. Two circular Athens postmarks tie the stamps. The message is dated *Athènes, le 30 Novembre 1896*, and the Berne arrival marking, BERN BRF. DISTR. dated 5.XII.96, confirms delivery on 5 December 1896.

The addressee in Berne

The address side names the recipient as *Monsieur Eschbaecher, Sous Directeur du Bureau International des Administrations Télégraphiques*. This was not an incidental destination. Berne was one of the centres of international institutional activity in the nineteenth century and the International Telegraph Bureau played a central role in the implementation of international telegraph agreements.

Émile Eschbaecher was a prominent figure in this field. In 1896, the year of this card, he was *Sous-Directeur* of the International Bureau and served as Secretary-General of the International Telegraph Conference held at Budapest. He later remained closely associated with international telegraph administration and retired as *Vice-Directeur* in 1905 after a long career in the service.⁵

The addressee was therefore not simply a collector in Switzerland. He was one of the officials responsible for the international

⁴ Πάσχος, Α. ό.π. σελ. 1, 40–41. Αρίθμηση καταλόγου *Hellas* για την αναμνηστική σειρά Ολυμπιακοί Αγώνες 1896: 1λ.: 109, 2λ.: 110.

⁵ Bureau international des Administrations télégraphiques, *Rapport de gestion*, 1896, section "Conférence de Budapest". See also, Bureau international des Administrations télégraphiques, *Documents de la Conférence télégraphique internationale de Budapest*, Berne, 1897, "proceedings and lists of Bureau officials". In addition, Bureau international de l'Union télégraphique, *Rapport de gestion*, 1911, "Organisation et personnel", obituary note for Émile Eschbaecher.

Ο παραλήπτης στη Βέρνη

Η πλευρά της διεύθυνσης κατονομάζει τον παραλήπτη ως *Monsieur Eschbaecher, Sous Directeur du Bureau International des Administrations Télégraphiques*. Ο προορισμός δεν είναι τυχαίος. Η Βέρνη ήταν ένα από τα κέντρα του διεθνούς διοικητικού συντονισμού κατά τον 19ο αιώνα και το Διεθνές Γραφείο των Τηλεγραφικών Διοικήσεων είχε κεντρικό ρόλο στην εφαρμογή των διεθνών τηλεγραφικών συμφωνιών.

Ο Émile Eschbaecher ήταν σημαντική μορφή σ' αυτόν τον κόσμο. Το 1896, τη χρονιά του δελταρίου, ήταν *Sous-Directeur* του Διεθνούς Γραφείου και υπηρέτησε ως Γενικός Γραμματέας της Διεθνούς Τηλεγραφικής Διάσκεψης που πραγματοποιήθηκε στη Βουδαπέστη. Παρέμεινε στενά συνδεδεμένος με τη διεθνή τηλεγραφική διοίκηση και αποσύρθηκε ως *Vice-Directeur* το 1905, ύστερα από μακρά σταδιοδρομία στην υπηρεσία.⁵

Ο παραλήπτης, επομένως, δεν ήταν απλώς ένας συλλέκτης στην Ελβετία. Ήταν ένας από τους αξιωματούχους που ήταν υπεύθυνοι για το διεθνές τηλεγραφικό σύστημα, κανονιστικό ζήτημα του οποίου θίγεται στο μήνυμα του δελταρίου.

Ο αποστολέας στην Αθήνα

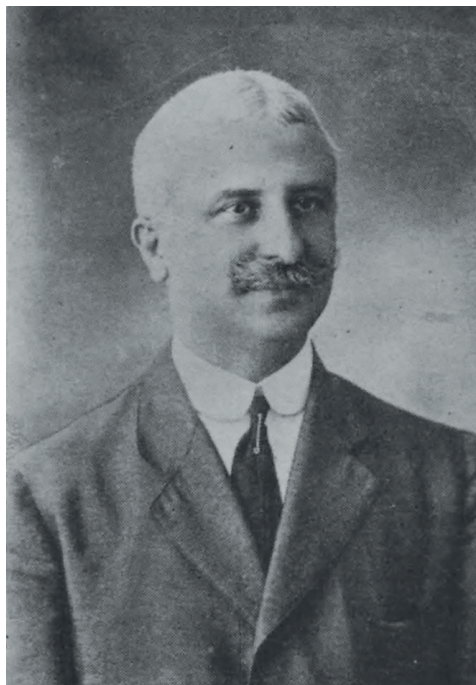
Το μήνυμα φέρει την υπογραφή *A. Typaldos-Bassias*. Η ταυτοποίηση του αποστολέα στηρίζεται σε περισσότερα από ένα στοιχεία. Τα πρακτικά της Διάσκεψης της Βουδαπέστης καταγράφουν τον *A. Typaldo-Bassia*, καθηγητή στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, ως έναν από τους Έλληνες αντιπροσώπους. Το δελτάριο αναφέρεται σ' αυτά τα πρακτικά.

telegraph system whose regulations are discussed in the card's message.

The sender in Athens

The message is signed *A. Typaldos-Bassias*. The sender's identification is supported by several independent pieces of evidence. The Budapest Conference proceedings list *A. Typaldo-Bassia*, Professor at the University of Athens, as one of the Greek delegates. The postal card discusses those same proceedings.

A later Greek institutional listing records *Τυπάλδος Μπασιάς Αθανάσιος* (*A. Typaldos-Bassias*) at Omirou 14 in Athens, and a 1914

Εικ. 2: Ο Αθανάσιος (Θάνος) Τυπάλδος-Μπασιάς σε μεταγενέστερη ηλικία. Ο αποστολέας του δελταρίου ήταν Έλληνας νομικός, καθηγητής και αντιπρόσωπος στη Διεθνή Τηλεγραφική Διάσκεψη της Βουδαπέστης.

Fig. 2: Athanasios (Thanos) Typaldos-Bassias at a later age. The postal card's sender was a Greek jurist, professor and delegate to the Budapest International Telegraph Conference.

⁵ Bureau international des Administrations télégraphiques, *Rapport de gestion*, 1896, ενότητα "Conférence de Budapest". Επίσης, Bureau international des Administrations télégraphiques, *Documents de la Conférence télégraphique internationale de Budapest*, Berne, 1897, "proceedings and lists of Bureau officials". Επιπλέον, Bureau international de l'Union télégraphique, *Rapport de gestion*, 1911, "Organisation et personnel", νεκρολογική σημείωση για τον Émile Eschbaecher.

Μεταγενέστερος ελληνικός θεσμικός κατάλογος περιλαμβάνει την εγγραφή *Τυπάλδος Μπασιάς Αθανάσιος. Όμηρου 14*, ενώ τροπολογία του 1914, σωζόμενη στο αρχείο υλικό του Μουσείου Μπενάκη / Ελευθερίου Βενιζέλου, παρέχει συμβατό συγκριτικό δείγμα γραφής. Η γραφολογική σύγκριση λειτούργει επικουρικά και όχι αποδεικτικά, αλλά ενισχύει μια ήδη συνεκτική ταυτοποίηση.⁶

Ο αποστολέας είναι, επομένως, πολύ πιθανό να είναι ο Αθανάσιος, ή Θάνος, Τυπάλδος-Μπασιάς, Έλληνας νομικός, καθηγητής και δημόσιο πρόσωπο κεφαλονίτικης καταγωγής. Μεταγενέστερες πηγές τον ταυτίζουν ως βουλευτή συνδεδεμένο με την Κεφαλονιά και την Ιθάκη, ενώ επίσημος κατάλογος της Ελληνοϊαπωνικής Εταιρείας τον καταγράφει ως πρώην Υπουργό της Εθνικής Οικονομίας.⁷

manuscript amendment preserved in the Benaki Museum / Eleftherios Venizelos archival material provides a suitable handwriting sample for comparison. The handwriting evidence is corroborative rather than conclusive, but it strengthens an already coherent identification.⁶

The sender is therefore very likely Athanasios, or Thanos, Typaldos-Bassias, a Greek jurist, professor and public figure of Kefalonian origin. Later sources identify him as a deputy connected with Kefalonia and Ithaca, and a formal list of the Greek-Japanese Society records him as former Minister of National Economy.⁷ His later career also included a direct and unusually early intervention in the history of women's civic rights in Greece. In December 1919 / Janu-

⁶ Bureau international des Administrations télégraphiques, *Documents de la Conférence télégraphique internationale de Budapest*, Berne, 1897, "delegate lists and proceedings", όπου καταγράφεται ο Α. *Typaldo-Bassia* ως Έλληνας αντιπρόσωπος. Βλ. επίσης, *Πρακτικά της έν Αθήναις Αρχαιολογικής Έταιρείας τοῦ ἔτους 1914*, Τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου, Αθήνα, 1915, σελ. 18, εγγραφή *Τυπάλδος Μπασιάς Αθανάσιος. Όμηρου 14*. Επιπλέον, Μουσείο Μπενάκη / Αρχείο Ελευθερίου Βενιζέλου, φάκελος 139, τεκμήριο 22, «Τροπολογία επί του Σχεδίου Νόμου περί διαλύσεως των σωμάτων οικονομικού και φαρμακευτικού», Αθήνα, 18 Οκτωβρίου 1914.

⁷ Φίλιππα, Χριστίνα, «Ο Αθ. Τυπάλδος-Μπασιάς, πρωτοπορεί για την ψήφο των γυναικών, το 1919», ιστότοπος *Νεώτερη Ελληνική Ιστορία*, 13 Μαρτίου 2018. Βλ. επίσης, *Πανελλήνιον Λεύκωμα Εθνικής Εκατονταετηρίδος 1821–1921: Ἡ Χρυσή Βίβλος τοῦ Ἑλληνισμού*, τόμος Α, Αθήνα, 1921, σελ. 300, πορτρέτο (εικ. 2) και βιογραφικό λήμμα «Α. Τυπάλδος Μπασιάς». Επιπλέον, Κατάλογος ιδρυτῶν Ελληνοϊαπωνικής Εταιρείας, σελ. 4, όπου καταγράφεται Α. *Τυπάλδος Μπασιάς*, *πρώην Υπουργός της Εθνικής Οικονομίας*.

⁶ Bureau international des Administrations télégraphiques, *Documents de la Conférence télégraphique internationale de Budapest*, Berne, 1897, "delegate lists and proceedings", recording Α. *Typaldo-Bassia* as Greek delegate. See also, *Πρακτικά της έν Αθήναις Αρχαιολογικής Έταιρείας τοῦ ἔτους 1914* [*Proceedings of the Archaeological Society at Athens for the Year 1914*], P. D. Sakellariou, Athens, 1915, p. 18, entry *Τυπάλδος Μπασιάς Αθανάσιος. Όμηρου 14*. In addition, Benaki Museum / Eleftherios Venizelos archival material, Folder 139, document no. 22, «Τροπολογία επί του Σχεδίου Νόμου περί διαλύσεως των σωμάτων οικονομικού και φαρμακευτικού» [Amendment to the Bill on the Dissolution of the Finance and Pharmaceutical Corps], Athens, 18 October 1914.

⁷ Filippa, Christina, «Ο Αθ. Τυπάλδος-Μπασιάς, πρωτοπορεί για την ψήφο των γυναικών, το 1919» [Ath. Typaldos-Basias takes an early lead in advocating women's suffrage, 1919], *Νεώτερη Ελληνική Ιστορία* [*Modern Greek History*] blogspot, 13 March 2018. See also, *Πανελλήνιον Λεύκωμα Εθνικής Εκατονταετηρίδος 1821–1921: Ἡ Χρυσή Βίβλος τοῦ Ἑλληνισμού* [*Pan-Hellenic Album of the National Centenary 1821–1921: The Golden Book of Hellenism*], vol. Α, Athens, 1921, p. 300, portrait (fig. 2) and biographical entry «Α. Τυπάλδος Μπασιάς». Also, Greek-Japanese Society founders' list, p. 4, recording Α. Typaldos-Basias in his capacity as former Minister of National Economy.

Η μεταγενέστερη σταδιοδρομία του περιέλαβε επίσης μια άμεση και ασυνήθιστα πρώιμη παρέμβαση στην ιστορία των πολιτικών δικαιωμάτων των γυναικών στην Ελλάδα. Τον Δεκέμβριο του 1919 / Ιανουάριο του 1920 υπέβαλε σύντομο νομοσχέδιο «περί ισοπολιτείας των δύο φύλων», το οποίο προέβλεπε ίση αστική και δημόσιου δικαίου θέση για τα δύο φύλα και καταργούσε νομικούς περιορισμούς εις βάρος των γυναικών. Ο σύγχρονος Τύπος τον παρουσίασε ως ενεργό υπερασπιστή της πρότασης, ενώ κύκλοι του γυναικείου κινήματος τον θυμήθηκαν αργότερα με ευγνωμοσύνη για τη συμβολή του στον αγώνα τους.⁸

Η μεταγενέστερη αυτή βιογραφία δεν πρέπει να επιβληθεί ερμηνευτικά σε ένα επιστολικό δελτάριο του 1896. Μας βοηθά, όμως, να κατανοήσουμε τον τύπο ανθρώπου που βρίσκεται πίσω από το μήνυμα: έναν Έλληνα νομικό και διοικητικό παράγοντα, άνετο στα γαλλικά, ενεργό σε διεθνείς θεσμικούς κύκλους και αργότερα πρόθυμο να υπερασπιστεί μεταρρυθμιστικές υποθέσεις στον δημόσιο βίο.

Το μήνυμα

Το γαλλικό μήνυμα έχει ως εξής, σε ομαλοποιημένη μεταγραφή:

Athènes, le 30 Novembre 1896

Mon Cher Directeur et ami,

Je reçois à l'instant votre aimable lettre et je ferai de mon mieux pour trouver les timbres que vous m'indiquez; dès que je les aurai je vous les ferai parvenir, celui de 40 lepta, bleu, 1893, est très difficile de trouver dentelé, aussi si je ne me trompe je vous ai envoyé deux exemplaires non dentelés afin de les pointiller vous-même par un procédé quelconque.

ary 1920, he submitted a short bill concerning equal civic status for men and women, aiming to abolish legal restrictions on women's rights. Contemporary press discussion presented him as an active defender of the measure, and women's-rights circles later remembered him with gratitude for his services to the feminist cause.⁸

That later biography should not be forced into the interpretation of an 1896 postal card. But it helps us understand the type of person behind the message: a Greek legal and administrative figure, comfortable in French, active in international institutional circles and later willing to defend reformist causes in public life.

The message

The French message reads, in normalized transcription:

Athènes, le 30 Novembre 1896

Mon Cher Directeur et ami,

Je reçois à l'instant votre aimable lettre et je ferai de mon mieux pour trouver les timbres que vous m'indiquez; dès que je les aurai je vous les ferai parvenir, celui de 40 lepta, bleu, 1893, est très difficile de trouver dentelé, aussi si je ne me trompe je vous ai envoyé deux exemplaires non dentelés afin de les pointiller vous-même par un procédé quelconque.

L'indication que vous me notez de la page 17 du procès-verbal de la 3me séance (art. XLII) est excellente; vous pouvez par conséquent l'adopter partout. Veuillez, je vous prie, agréer, mon cher Directeur et ami, la nouvelle expression de mes sentiments très dévoués.

A. Typaldos-Bassias

⁸ Φίλιππα, Χριστίνα, ό.π. Βλ. επίσης, «Θάναος Τυπάλδος-Μπασιάς», *Ο Αγώνας της Γυναίκας*, τεύχος 8, Μάρτιος 1924. Επιπλέον, Παντελίδου-Μαλούτα, Μάρω, *Μισός αιώνας γυναικείας ψήφου, μισός αιώνας γυναίκες στη Βουλή*, Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, Αθήνα, 2007.

⁸ Filippa, Christina, *ibid.* See also, «Θάναος Τυπάλδος – Μπασιάς», *Ο Αγώνας της Γυναίκας* [*The Woman's Struggle*], issue 8, March 1924. Also, Pantelidou-Maloutas, Maro, *Μισός αιώνας γυναικείας ψήφου, μισός αιώνας γυναίκες στη Βουλή* [*Half a century of women's suffrage, half a century of women in Parliament*], Foundation of the Hellenic Parliament, Athens, 2007.

L'indication que vous me notez de la page 17 du procès-verbal de la 3me séance (art. XLII) est excellente; vous pouvez par conséquent l'adopter partout. Veuillez, je vous prie, agréer, mon cher Directeur et ami, la nouvelle expression de mes sentiments très dévoués.

A. Typaldos-Bassias

Μετάφραση:

Αθήνα, 30 Νοεμβρίου 1896

Αγαπητέ μου Διευθυντά και φίλε,

Μόλις έλαβα την ευγενική επιστολή σας και θα κάνω ό,τι μπορώ για να βρω τα γραμματόσημα που μου υποδεικνύετε· μόλις τα αποκτήσω θα σας τα στείλω. Το 40 λεπτών, μπλε, 1893, είναι πολύ δύσκολο να βρεθεί με οδόντωση· γι' αυτό, αν δεν απατώμαι, σας έχω στείλει δύο αντίτυπα χωρίς οδόντωση ώστε να τα οδοντώσετε (*pointiller*) ο ίδιος με κάποια μέθοδο.

Η υπόδειξη που μου σημειώνετε από τη σελίδα 17 των πρακτικών της 3ης συνεδρίασης (άρθρο XLII) είναι εξαιρετική· μπορείτε επομένως να την υιοθετήσετε παντού. Παρακαλώ δεχθείτε, αγαπητέ μου Διευθυντά και φίλε, την ανανεωμένη έκφραση των πολύ αφοσιωμένων αισθημάτων μου.

A. Τυπάλδος-Μπασιάς

Το μήνυμα έχει δύο μέρη. Πρώτον, ο Τυπάλδος-Μπασιάς απαντά στο αίτημα του Eschbaecher για γραμματόσημα και υπόσχεται να κάνει ό,τι μπορεί για να τα βρει. Ξεχωρίζει το 40 *lepta, bleu, 1893*, λέγοντας ότι είναι πολύ δύσκολο να βρεθεί με οδόντωση. Προσθέτει ότι, αν δεν απατάται, έχει στείλει δύο αντίτυπα χωρίς οδόντωση, ώστε ο Eschbaecher να μπορέσει να τα οδοντώσει (*pointiller*) ο ίδιος με κάποια μέθοδο. Δεύτερον, σχολιάζει ένα σημείο από τη σελίδα 17 των πρακτικών της τρίτης συνεδρίασης της Τηλεγραφικής Διάσκεψης της Βουδαπέστης, σχετικά με το άρθρο XLII. Η «υπόδειξη» στην οποία αναφέρεται δεν μπορεί να ανασυσταθεί με ακρίβεια, επειδή η προηγούμενη επιστολή του Eschbaecher δεν σώζεται εδώ. Το τεχνικό της πλαίσιο, όμως, μπορεί να προσ-

Translation:

Athens, 30 November 1896

My Dear Director and friend,

I have just received your kind letter and I will do my best to find the stamps you indicate; as soon as I have them I will send them to you. The 40 *lepta, blue, 1893*, is very difficult to find perforated; therefore, if I am not mistaken, I have sent you two imperforate copies so that you may perforate (*pointiller*) them yourself by some method.

The indication that you note to me from page 17 of the minutes of the 3rd session (art. XLII) is excellent; you may therefore adopt it everywhere. Please accept, my dear Director and friend, the renewed expression of my very devoted sentiments.

A. Typaldos-Bassias

The message has two parts. First, Typaldos-Bassias replies to Eschbaecher's request for stamps and promises to do his best to find them. He singles out the 40 *lepta, bleu, 1893*, saying that it is very difficult to find perforated. He adds that, unless he is mistaken, he has sent two imperforate copies so that Eschbaecher may perforate (*pointiller*) them himself by some method. Second, he comments on a point from page 17 of the minutes of the third session of the Budapest Telegraph Conference, concerning Article XLII. The "indication" to which he refers cannot be reconstructed exactly, because Eschbaecher's preceding letter is not preserved. But the technical context can be identified: it concerned the routing of international telegrams and the transmission of route indications.⁹

⁹ Bureau international des Administrations télégraphiques, *Documents de la Conférence télégraphique internationale de Budapest*, Berne, 1897, procès-verbal de la troisième séance, pp. 654–656, Article XLII, "Direction à donner aux télégrammes".

διοριστεί: αφορούσε τη δρομολόγηση των διεθνών τηλεγραφημάτων και τη διαβίβαση των ενδείξεων διαδρομής.⁹

Τα δύο θέματα συνυπάρχουν φυσικά. Ήταν ένας κόσμος στον οποίο μορφωμένοι αξιωματούχοι, διεθνείς διοικητικοί παράγοντες και συλλέκτες μπορούσαν να ανήκουν σε αλληλεπικαλυπτόμενα δίκτυα.

Άρθρο XLII: η διαδρομή των τηλεγραφημάτων

Το άρθρο XLII της Διάσκεψης της Βουδαπέστης εμφανίζεται υπό τον τίτλο “Direction à donner aux télégrammes” — η κατεύθυνση ή διαδρομή που πρέπει να δοθεί στα τηλεγραφήματα. Προέβλεπε ότι οι διάφορες διαθέσιμες διαδρομές για τα τηλεγραφήματα θα δηλώνονταν με σύντομες διατυπώσεις, συμφωνημένες ανάμεσα στις ενδιαφερόμενες διοικήσεις. Η Διάσκεψη καλούσε επίσης το Διεθνές Γραφείο να ορίσει τις συνήθειες διαδρομής με τέτοιες διατυπώσεις και να τις εισαγάγει στην επίσημη ονοματολογία των τηλεγραφικών γραφείων.¹⁰

Η συζήτηση στράφηκε κατόπιν στο εάν η ένδειξη της διαδρομής έπρεπε να μεταδίδεται μέχρι τον προορισμό. Ο Eugène Bécue, εκπροσωπώντας την *Commercial Cable Company*, υποστήριξε ότι χωρίς αυτή την ένδειξη θα ήταν δύσκολο να γνωρίζει κανείς από ποια γραμμή είχε φθάσει ένα τηλεγράφημα και, συνεπώς, δύσκολο να κατευθύνει σωστά τα υπηρεσιακά τηλεγραφήματα που ζητούσαν επανάληψη της μετάδοσης για επαλήθευση. Ο H. C. Fischer, αξιωματούχος του βρετανικού ταχυδρομείου και αντιπρόσωπος της Μεγάλης Βρετανίας, αντέτεινε ότι περιττές ενδείξεις διαδρομής θα επιβάρυναν τις γραμμές.¹¹

The two subjects sit naturally together. This was a world in which educated officials, international administrators and collectors could belong to overlapping networks.

Article XLII: the route of telegrams

Article XLII of the Budapest Conference appears under the heading “Direction à donner aux télégrammes” — the direction or route to be given to telegrams. It provided that the different routes available for telegrams were to be indicated by concise formulae agreed between the administrations concerned. The Conference also invited the International Bureau to designate the usual routes by such formulae and insert them in the official nomenclature of telegraph offices.¹⁰

The discussion then turned to whether the route indication should be transmitted all the way to the destination. Eugène Bécue, representing the *Commercial Cable Company*, argued that without such an indication it would be difficult to determine over which line a telegram had arrived and, consequently, difficult to route correctly telegrams exchanged for official purposes when a repetition of the transmission was requested for verification. H. C. Fischer, British Post Office official and delegate for Great Britain, objected that unnecessary route indications would congest the lines.¹¹

The Italian delegation then revived a proposal requiring the route to the destination to be indicated. The minutes record that this proposal was supported by *M. le Prof. Typaldo-Bassia, Délégué de la Grèce*. Great Britain and France opposed it, and it was rejected by 28 votes to 8. The text that was adopted provided more simply that a sender

⁹ Bureau international des Administrations télégraphiques, *Documents de la Conférence télégraphique internationale de Budapest*, Berne, 1897, procès-verbal de la troisième séance, σελ. 654–656, Article XLII, “Direction à donner aux télégrammes”.

¹⁰ Ο.π.

¹¹ Ο.π.

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ *Ibid.*

Η ιταλική αντιπροσωπεία επανέφερε τότε πρόταση που απαιτούσε την ένδειξη της διαδρομής μέχρι τον προορισμό. Τα πρακτικά καταγράφουν ότι η πρόταση αυτή υποστηρίχθηκε από τον *M. le Prof. Typaldo-Bassia, Délégué de la Grèce*. Αντιτάχθηκαν σε αυτήν η Μεγάλη Βρετανία και η Γαλλία και απορρίφθηκε με 28 ψήφους έναντι 8. Το κείμενο που υιοθετήθηκε προέβλεπε απλούστερα ότι ο αποστολέας που επιθυμούσε να ορίσει διαδρομή έπρεπε να αναγράψει την αντίστοιχη διατύπωση στο πρωτότυπο του τηλεγραφήματος και ότι τα γραφεία όφειλαν να ακολουθήσουν αυτή τη διαδρομή, εκτός εάν είχε διακοπεί ή ήταν προφανώς συμφορημένη.¹²

Αυτό προσδίδει ασυνήθιστη ακρίβεια στη διοικητική φράση του δελταρίου, αλλά όχι πρέ-

wishing to specify a route had to indicate it on the original of the telegram, and that the offices were required to follow that route unless it had been interrupted or was clearly congested.¹²

This lends unusual precision to the administrative wording of the postal card, but does not take us beyond what the surviving evidence allows. Typaldos-Bassias was responding to a point raised by Eschbaeher from the minutes of a discussion in which Typaldos-Bassias himself had taken part. We cannot know the exact wording of the "instruction", but we can safely place it within the Budapest discussion of route indications and the transmission of routing instructions in international telegrams.

Les observations présentées par M. BÉCRE sont appuyées par M. le Délégué de l'Italie qui reprend son projet d'amendement figurant à la page 367 du Cahier des propositions et qui avait pour but d'exiger l'indication de la voie jusqu'à destination.

Cette proposition est appuyée par M. le Prof. TYPALDO-BASSIA, Délégué de la Grèce.

M. LE PRÉSIDENT ouvre la discussion sur cette question qui est combattue par la Grande-Bretagne et la France. Après un échange d'observations entre Messieurs les Délégués de ces pays et ceux de l'Italie et de la Grèce, la proposition est mise aux voix et rejetée par 28 voix contre 8.

Le texte suivant est donc adopté.

Εικ. 3: Απόσπασμα από τα πρακτικά της Διάσκεψης της Βουδαπέστης, με την υποστήριξη του *M. le Prof. Typaldo-Bassia, Délégué de la Grèce*, στην πρόταση περί ένδειξης διαδρομής.

Fig. 3: Excerpt from the Budapest Conference proceedings, showing support from *M. le Prof. Typaldo-Bassia, Délégué de la Grèce* for the route-indication proposal.

¹² Ο.π. σελ. 655–656: ιταλική πρόταση, υποστήριξη από τον *M. le Prof. Typaldo-Bassia, Délégué de la Grèce*, απόρριψη με 28 ψήφους έναντι 8 και κείμενο που υιοθετήθηκε. Η **Εικ. 3** έχει περικυπηθεί από τη σελ. 655 της ψηφιοποιημένης πηγής.

¹² *Ibid.* pp. 655–656: Italian proposal, support by *M. le Prof. Typaldo-Bassia, Délégué de la Grèce*, rejection by 28 votes to 8, and adopted text. **Fig. 3** has been cropped from p. 655 of the digitised source.

ρα από τα σωζόμενα τεκμήρια. Ο Τυπάλδος-Μπασιάς απαντούσε σε σημείο που είχε θέσει ο Eschbaecher από τα πρακτικά μιας συζήτησης στην οποία ο ίδιος ο Τυπάλδος-Μπασιάς είχε συμμετάσχει. Δεν μπορούμε να έχουμε την ακριβή διατύπωση της «υπόδειξης», μπορούμε όμως να την εντάξουμε με ασφάλεια στη συζήτηση της Βουδαπέστης για τις διατυπώσεις διαδρομής και τη διαβίβαση των ενδείξεων διαδρομής στα διεθνή τηλεγραφήματα.

Το μπλε 40λεπτο του 1893

Το φιλοτελικό μέρος του μηνύματος δεν είναι λιγότερο ενδιαφέρον. Το *40 lepta, bleu, 1893* δεν μπορεί να αναφέρεται στην αξία των 40 λεπτών της ολυμπιακής έκδοσης του 1896: εκείνο το γραμματόσημο ήταν ιώδες και ανήκε στην ολυμπιακή αναμνηστική έκδοση του 1896. Η διατύπωση παραπέμπει, αντίθετα, στο μπλε 40λεπτο της Μικρής Κεφαλής του Ερμή, Β' Αθηναϊκής Έκδοσης, που τέθηκε σε κυκλοφορία μετά τις 20 Ιανουαρίου 1893.

Η διάκριση έχει σημασία, επειδή η ίδια η έκδοση της Μικρής Κεφαλής του Ερμή είχε περιλάβει 40λεπτη ιώδη αξία. Ο Α. Καραγιαννίδης εξηγεί τον διοικητικό λόγο της αλλαγής. Κατά το δεύτερο ήμισυ του 1892, το τέλος επιστολής προς το εξωτερικό αυξήθηκε από 25 σε 30 λεπτά. Εφόσον η αξία των 25 λεπτών εξακολουθούσε, κατά την πρακτική της UPU, να αντιπροσωπεύει αυτό το ταχυδρομικό τέλος, το χρώμα της άλλαξε από μπλε σε ιώδες. Για να αποφευχθεί σύγχυση με το νέο ιώδες 25λεπτο, το υπάρχον ιώδες 40λεπτο αποσύρθηκε και αντικαταστάθηκε από το μπλε 40λεπτο μετά τις 20 Ιανουαρίου 1893.¹³

Η διατύπωση του Τυπάλδου-Μπασιά είναι, επομένως, πολύ συγκεκριμένη. Αναφερόταν στο μπλε / βαθύ μπλε 40λεπτο της Μικρής Κεφαλής του Ερμή του 1893, όχι απλώς σε οποιοδήποτε γραμματόσημο των 40 λεπτών. Οι ειδικοί κατάλογοι αναφέρουν την αξία αυτή τόσο σε μορφή χωρίς οδόντωση όσο και σε

The 40 lepta blue of 1893

The philatelic aspect of the message is no less interesting. The *40 lepta, bleu, 1893* cannot refer to the 40-lepta value of the 1896 Olympic issue: that stamp was violet and belonged to the 1896 Olympic commemorative issue. The wording points instead to the 40-lepta blue Small Hermes Head stamp, Second Athens Issue, placed into circulation after 20 January 1893.

This distinction matters because the Small Hermes Head issue itself had included a 40-lepta violet value. A. Karagiannidis explains the administrative reason for the change. In the second half of 1892, the letter rate to foreign countries was increased from 25 to 30 lepta. Since the 25-lepta value continued to represent that postal rate under UPU practice, its colour was changed from blue to violet. To avoid confusion with the new 25-lepta violet, the existing 40-lepta violet was withdrawn and replaced by the 40-lepta blue after 20 January 1893.¹³

Εικ. 4: Μπλε 40λεπτο της Μικρής Κεφαλής του Ερμή, Β' Αθηναϊκής Έκδοσης, με οδόντωση.

Fig. 4: 40-lepta blue Small Hermes Head stamp, Second Athens Issue, perforated.

¹³ Καραγιαννίδης, ό.π. σελ. 88–91. Βλ. επίσης καταλόγους ΕΡΜΗΣ, Pylarinos και Hellas.

¹³ Καραγιαννίδης, *ibid.* pp. 88–91. See also *Hermes, Pylarinos and Hellas* catalogues.

μορφή με οδόντωση: ο *Hellas* κατατάσσει το μπλε / βαθύ μπλε 40λεπτο της Μικρής Κεφαλής του Ερμή ως *Hellas* 93 / 93a στη μορφή χωρίς οδόντωση και ως *Hellas* 103 στη μορφή με οδόντωση 11½· ο *ΕΡΜΗΣ* 2013 καταγράφει το 40λ. ως αρ. 100 βαθύ μπλε και 100a μπλε, ενώ ο *Pylarinos* 1994 ως αρ. 93 ΙΙα βαθύ μπλε και 93 ΙΙβ ζωηρό μπλε.¹⁴

Η πρακτική δυσκολία που αναφέρει το δελτάριο εξηγείται από τον τρόπο παραγωγής. Ο Α. Καραγιαννίδης καταγράφει τη μορφή με οδόντωση 11½ του βαθύ μπλε 40λέπτου της Β' Αθηναϊκής Έκδοσης, εξηγώντας παράλληλα ότι οι Μικρές Κεφαλές του Ερμή τυπώνονταν χωρίς οδόντωση και ότι η οδόντωση 11½ εφαρμόζονταν χωριστά στο κεντρικό ταχυδρομείο Αθηνών, αφού είχαν παραληφθεί τα φύλλα. Η μορφή με οδόντωση, επομένως, δεν αποτελούσε ξεχωριστή εκτύπωση, αλλά πρόσθετη ταχυδρομική εργασία που εφαρμόστηκε μόνο σε μέρος του διαθέσιμου αποθέματος. Δεν χρειάζεται να υποθέσουμε ουσιαστικά μεταγενέστερη ημερομηνία κυκλοφορίας: το ειδοποιό σημείο είναι η άνιση διαθεσιμότητα. Αντίτυπα χωρίς οδόντωση μπορούσαν να βρεθούν, ενώ η διαθεσιμότητα αυτών με επίσημη οδόντωση επηρεαζόταν από τη μικρότερη ποσότητα που πράγματι πέρασε από την κατάλληλη μηχανή.¹⁵

Αυτό εξηγεί τη λογική του μηνύματος. Ο Τυπάλδος-Μπασιάς λέει ότι το γραμματόσημο ήταν πολύ δύσκολο να βρεθεί *dentelé* —με οδόντωση— και, για τον λόγο αυτό, στέλνει αντίτυπα χωρίς οδόντωση ως υποκατάστατο. Η πρότασή του να τα *pointiller* ο ίδιος ο Eschbaeher με κάποια μέθοδο είναι η πιο αποκαλυπτική φράση της κάρτας.

Η λέξη δεν πρέπει να εξωραϊστεί, πρέπει όμως να διαβαστεί μέσα στο πλαίσιο της εποχής της. Οι συλλέκτες του 19ου αιώνα ήταν εξοικειωμένοι με ιδιωτικές μορφές διαχωρισμού —οδοντώσεις, *roulettes*, τρυπήματα με καρφίτσα και διάστικτες γραμμές—, ορισμένες από τις οποίες είχαν προκύψει ως

Typaldos-Bassias's wording is therefore concrete rather than vague. He was referring to the 1893 40-lepta blue / deep-blue Small Hermes Head stamp, not simply to any 40-lepta stamp. Specialist catalogues treat this value in both imperforate and perforated forms: *Hellas* identifies the 40-lepta blue/deep-blue Small Hermes Head stamp as *Hellas* 93 / 93a in imperforate form and the perforated 11½ form as *Hellas* 103; *Hermes* 2013 lists the 40-lepta as nos. 100 (deep blue) and 100a (blue), while *Pylarinos* 1994 lists nos. 93 ΙΙα (deep blue) and 93 ΙΙβ (bright blue).¹⁴

The practical difficulty mentioned in the postal card is explained by the method of production. A. Karagiannidis records a perforated 11½ form of the Second Athens Issue 40-lepta deep blue stamp, while also explaining that the Small Hermes Heads were printed imperforate and that perforation 11½ was applied separately at the Athens main post office after imperforate sheets had been received. The perforated form therefore did not represent a separate printing, but an additional post office operation applied to only part of the available imperforate stock. There is no need to assume a substantially later issue date: the key point is the uneven availability. Imperforate copies could be found, whereas the availability of officially perforated copies was affected by the smaller quantity that actually passed through the appropriate perforating machine.¹⁵

This explains the logic of the message. Typaldos-Bassias says that the stamp was very difficult to find *dentelé*—perforated—and therefore sends imperforate copies as a substitute. His suggestion that Eschbaeher could *pointiller* them himself *by some method* is the most revealing phrase in the card.

The word should not be softened, but it should also be read in its period context. Nineteenth-century collectors were familiar

¹⁴ Ο.π.

¹⁵ Ο.π.

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ *Ibid.*

πρακτικά μέσα διαχωρισμού γραμματοσήμων χωρίς οδόντωση πριν από ή παράλληλα με την επίσημη οδόντωση. Όταν ο ιδιωτικός διαχωρισμός ήταν σύγχρονος και το γραμματόσημο παρέμενε στον αρχικό φάκελο ή σε ταχυδρομικό απόκομμα, μπορούσε ακόμη να θεωρηθεί γνήσια ταχυδρομική χρήση. Όταν όμως αποκοπτόταν από αυτό το πλαίσιο, γινόταν πολύ δυσκολότερο να αποδειχθεί πότε και γιατί είχε γίνει ο διαχωρισμός.

Η πρόταση του Τυπάλδου-Μπασιά διαβάζεται, επομένως, λιγότερο ως κρυφή απόπειρα εξαπάτησης και περισσότερο ως ειλικρινής συλλεκτικός ελιγμός. Δεν στέλνει ένα κατασκευασμένο γραμματόσημο με οδόντωση· λέει ανοιχτά ότι έχουν σταλεί αντίτυπα χωρίς οδόντωση και ότι ο Eschbaecher θα μπορούσε να τα *pointiller* ο ίδιος με κάποια μέθοδο. Η δυσκολία βρίσκεται στο τι θα μπορούσε να συμβεί αργότερα. Ένα ιδιωτικά *pointillé* γραμματόσημο δεν θα ήταν επισήμως αντίτυπο με οδόντωση και θα ήταν παραπλανητικό εάν αργότερα περιγραφόταν ή πωλούνταν ως τέτοιο. Το χωρίο πρέπει, συνεπώς, να κατανοηθεί ως μαρτυρία μιας συλλεκτικής πρακτικής του ύστερου 19ου αιώνα, στα όρια της αποδοχής: κατανοητής μέσα στη συγκεκριμένη ανταλλαγή, αλλά προβληματικής εάν αποκοπεί από την εξήγησή της.¹⁶

Μια κάρτα, πολλές ιστορίες

Το δελτάριο συνενώνει ιστορίες που συνήθως θα τις μελετούσε κανείς χωριστά. Είναι αντικείμενο ταχυδρομικής ιστορίας: ένα ελληνικό δελτάριο τοπικής χρήσης των 5

with private forms of separation—perforations, *roulettes*, pin-pricks and dotted lines—some of which had originated as practical devices for separating imperforate stamps before or alongside official perforation. When the stamp was privately separated at the time and remained on its original cover or postal item, it could still be regarded as a genuine postal usage. Once detached from that context, however, it became much harder to prove when and why the separation had been made.

Typaldos-Bassias's suggestion can therefore be read less as a clandestine attempt at deception and more a candid collector's workaround. He was not sending a fabricated perforated stamp; he states openly that imperforate copies had been sent and that Eschbaecher might *pointiller* them himself by some method. The difficulty lies in what could happen later. A privately *pointillé* stamp would not be an officially perforated copy, and it would become misleading if later described or sold as such. The passage should therefore be understood as evidence of a late-nineteenth-century collecting practice at the limits of acceptability: understandable within the context of the particular exchange, but problematic if separated from the explanation that accompanied it.¹⁶

One card, many stories

The card brings together several histories that would normally be studied separately. It is a postal-history item: a Greek

¹⁶ Moens, J.-B. *De la falsification des timbres-poste ou Nomenclature générale de toutes les imitations et falsifications*, Brussels, 1862. Βλ. επίσης, Earée, R. B. *Album Weeds; or, How to Detect Forged Stamps*, London: Stanley Gibbons, 1882. Επιπλέον, Quackenbush, L. G. "The Evolution of the Stamp Album", *Philatelic Journal of America*, 1893. Επίσης, Schaubek, *The First Album*. Επίσης, "France", *Mercury Stamp Journal*, σχετικά με τις διατρήσεις των Susse Frères και τις ιδιωτικές οδοντώσεις. Επίσης, Behr Philatélie, *Les piquages privés en France*.

¹⁶ Moens, J.-B. *De la falsification des timbres-poste ou Nomenclature générale de toutes les imitations et falsifications*, Brussels, 1862. See also Earée, R. B. *Album Weeds; or, How to Detect Forged Stamps*, London: Stanley Gibbons, 1882. In addition, Quackenbush, L. G. "The Evolution of the Stamp Album", *Philatelic Journal of America*, 1893. Also, Schaubek, *The First Album*. Also, "France", *Mercury Stamp Journal*, on Susse Frères perforations and private roulettes. Also, Behr Philatélie, *Les piquages privés en France*.

λεπτών, σωστά συμπληρωμένο στο διεθνές τέλος δελταρίου των 10 λεπτών και διακινημένο από την Αθήνα στη Βέρνη. Δείχνει επίσης χρήση αναμνηστικών γραμματοσήμων: τρεις μικρές αξίες της ολυμπιακής έκδοσης του 1896, χρησιμοποιημένες σε συνηθισμένη διεθνή αλληλογραφία λίγους μόνο μήνες μετά τους πρώτους σύγχρονους Ολυμπιακούς Αγώνες.

Είναι τεκμήριο διεθνούς διοίκησης: το μήνυμα αναφέρεται στο άρθρο XLII των κανονισμών της Τηλεγραφικής Διάσκεψης της Βουδαπέστης και τα τυπωμένα πρακτικά δείχνουν τον ίδιο τον αποστολέα να συμμετέχει στη σχετική συζήτηση. Είναι επίσης τεκμήριο συλλεκτικής κουλουράς: το ίδιο μήνυμα συζητά την αναζήτηση ενός μπλε 40λέπτου της Μικρής Κεφαλής του Ερμή με οδόντωση και το ενδεχόμενο ιδιωτικού *pointillage* αντιτύπων χωρίς οδόντωση. Τέλος, είναι βιογραφικό τεκμήριο, συνδέοντας τον Émile Eschbaecher, ανώτερο αξιωματούχο του Διεθνούς Τηλεγραφικού Γραφείου στη Βέρνη, με τον Α. Τυπάλδο-Μπασιά, Έλληνα αντιπρόσωπο, νομικό και μετέπειτα δημόσιο πρόσωπο.

Η γοητεία του δελταρίου δεν βρίσκεται σε ένα εντυπωσιακό στοιχείο, αλλά στη συνάντηση πολλών διαφορετικών ιστοριών. Αθήνα και Βέρνη, ολυμπιακά γραμματόσημα και τηλεγραφικοί κανονισμοί, επίσημα πρακτικά διεθνούς διάσκεψης και ιδιωτική συλλεκτική ανταλλαγή συναντώνται σε ένα μικρό τεμάχιο ταχυδρομικής ύλης. Κάθε στοιχείο από μόνο του θα είχε περιορισμένη εμβέλεια· όλα μαζί μετατρέπουν το δελτάριο σε συμπυκνωμένο τεκμήριο διεθνούς επικοινωνίας στα τέλη του 19ου αιώνα.

Γι' αυτό η ταχυδρομική ιστορία που φέρει μήνυμα είναι συχνά πιο αποκαλυπτική από το σιωπηλό υλικό και γι' αυτό ο κοινωνικός φιλοτελισμός δεν είναι διακοσμητική προσθήκη στην ταχυδρομική ιστορία, αλλά μέθοδος πληρέστερης ανάγνωσής της. Ένα γραμματόσημο μπορεί να δείξει τι εκδόθηκε. Ένας φάκελος μπορεί να δείξει πώς χρησιμοποιήθηκε. Αλλά ένα γραπτό μήνυμα μπορεί να αναδείξει τους ανθρώπους, τις πρακτικές και τις παραδοχές που το περιέβαλλαν. Στην προκειμένη περίπτωση, μια μικρή κάρτα περιέχει πράγματι πολλές ιστορίες.

5-lepta in-town postal card correctly uprated to the 10-lepta postcard rate for foreign destinations and carried from Athens to Berne. It is also an example of commemorative-stamp usage: three low-value 1896 Olympic stamps used in ordinary international correspondence only months after the first modern Olympic Games.

It is a document of international administration: the message refers to Article XLII of the regulations of the Budapest Telegraph Conference, while the printed minutes show the sender himself participating in the relevant debate. It is also a document of collecting culture: the same message discusses the search for a 40-lepta blue Small Hermes Head stamp in perforated condition and the possible private *pointillage* of imperforate copies. Finally, it is a biographical document, connecting Émile Eschbaecher, senior official of the International Telegraph Bureau in Berne, with A. Typaldos-Bassias, a Greek delegate, jurist and later public figure.

The attraction of the card lies not in spectacle, but in convergence. Athens and Berne, Olympic stamps and telegraph regulations, official conference proceedings and private exchanges of philatelic material all meet on one small piece of postal stationery. Each element would be modest on its own; together, they turn the card into a compact record of international communication at the end of the nineteenth century.

That is why message-bearing postal history is often more revealing than silent material and why social philately is not an ornamental addition to postal history but a method of reading it more fully. A stamp can show what was issued. A cover can show how it was used. But a written message can reveal the people, practices and assumptions that surrounded it. In this case, one small card really does contain many stories.

Η πρόταση της Μυρσίνης Βαρδοπούλου για τα χαρτονομίσματα του ευρώ

Το 2025 προκηρύχθηκε διαγωνισμός για τα μελλοντικά χαρτονομίσματα ευρώ, στον οποίο προσκλήθηκαν να συμμετάσχουν γραφίστες από όλη την Ευρώπη. Έλαβαν μέρος περισσότεροι από 1.200 γραφίστες, από τους οποίους 25 κλήθηκαν να υποβάλουν προτάσεις σχεδίων. Μια ανεξάρτητη κριτική επιτροπή εμπειρογνομόνων επέλεξε στη συνέχεια δέκα σχέδια.

Είμαστε στην πολύ ευχάριστη θέση να ανακοινώσουμε ότι η διεθνώς πολυβραβευμένη χαράκτρια και ζωγράφος, επί σειρά ετών φίλη και συνεργάτιδα της ΕΦΕ, Δρ Μυρσίνη Βαρδοπούλου, συγκαταλέγεται μεταξύ των δέκα φιναλίστ.

Καλούμε τους αναγνώστες να συμμετάσχουν στην επιλογή των επικρατέστερων σχεδίων στον ιστότοπο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (https://www.ecb.europa.eu/euro/banknotes/future_banknotes/html/index.el.html#design). Προθεσμία: 21 Σεπτεμβρίου 2026.

Myrsini Vardopoulou's proposal for the euro banknotes

In 2025 a design contest for the future euro banknotes was launched, with designers from across Europe invited to participate. Over 1,200 applications were received from graphic designers, 25 of whom were invited to submit proposals. An independent jury of 21 experts—each nominated by a euro area country central bank—then shortlisted ten designs.

We are delighted to announce that the internationally acclaimed engraver and painter, a long-time friend and colleague of the Hellenic Philatelic Society, Dr Myrsini Vardopoulou, has been selected as one of the ten finalists.

We call on our readers to participate in the public vote for the winning designs on the official website of the European Central Bank (https://www.ecb.europa.eu/euro/banknotes/future_banknotes/html/index.en.html#design). The deadline for voting is 21 September.

Ταχυδρομική επικοινωνία μεταξύ Ελλάδας και Κεντρικών Δυνάμεων κατά τον Μεγάλο Πόλεμο (1914–1918)

από τον **Ανδριανό Ρητορίδη**

Postal Communications between Greece and the Central Powers during the Great War (1914–1918)

by **Adrian Ritoridis**

(συνέχεια από τη σελ. 169)

(continued from p. 169)

4. 1917

4.1 Ο τρίτος συμμαχικός αποκλεισμός

Στις 18 Νοεμβρίου / 1 Δεκεμβρίου 1916, συμμαχικά στρατεύματα αποβιβάστηκαν στον Πειραιά προκειμένου να εξαναγκάσουν την κυβέρνηση των Αθηνών, πιστή στον βασιλιά, να αποδεχθεί τις απαιτήσεις τους. Ο ελληνικός στρατός συγκρούστηκε μαζί τους, προκαλώντας περίπου 200 θανάτους και αναγκάζοντας τις υπόλοιπες δυνάμεις να αποχωρήσουν από την Αθήνα. Ακολούθησαν ταραχές γνωστές ως τα *Νοεμβριανά*, κατά τις οποίες βασιλικοί επιτιθέθηκαν σε υποστηρικτές του Βενιζέλου. Ως απάντηση στα γεγονότα αυτά, οι Σύμμαχοι επέβαλαν τον τρίτο και σκληρότερο ναυτικό αποκλεισμό της Ελλάδας, ο οποίος άρχισε στις 25 Νοεμβρίου / 8 Δεκεμβρίου 1916.¹

Την ίδια ημέρα, γερμανική ανακοίνωση ανέφερε ότι η Γερμανία και η Αυστρία προσφέρθηκαν να αποκαταστήσουν τις χερσαίες επικοινωνίες τους με την Ελλάδα, εφόσον η χώρα αυτή κηρύξει πόλεμο κατά της

4. 1917

4.1 The third Allied Blockade

On 18 November / 1 December 1916, allied troops disembarked at Piraeus to force the Athens government, loyal to the King, to acquiesce to their demands. The Greek army clashed with the allied troops, killing 200 and expelling the rest from Athens. Riots known as the *Noemvriana* (the “November Events” or “Greek Vespers”) ensued, as royalists targeted supporters of Venizelos. In response to these events, the Allies imposed the third, and harshest, naval blockade of Greece, beginning on 25 November / 8 December 1916.¹

Follow HPS on X:
@HPSgr

¹ Βλ. Ρητορίδης, Α. «Ο συμμαχικός αποκλεισμός της Ελλάδας κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο», *Φιλοτέλεια* αρ. 696–698/2016

¹ See Ritoridis, A. “The Allied Blockade of Greece during WWI”, *Philotelia* nos. 696–698/2016.

Entente.² Η γερμανική πρόθεση είναι προφανής — να πεισθεί η Ελλάδα να εισέλθει στον πόλεμο στο πλευρό των Κεντρικών Δυνάμεων. Όμως, βρίσκονταν πράγματι οι Γερμανοί, τον Δεκέμβριο του 1916, σε θέση να διαθέτουν τέτοια διαπραγματευτική ισχύ ώστε να προσελκύσουν την Ελλάδα στο στρατόπεδό τους;

Τα στοιχεία που παρουσιάστηκαν παραπάνω υποδηλώνουν μάλλον το αντίθετο. Εάν αποτυπώσει κανείς σε χάρτη τα διαθέσιμα σημεία εισόδου και εξόδου της αλληλογραφίας μεταξύ Γερμανίας και Ελλάδας, χαράσσοντας μια νοητή γραμμή γύρω από την Ελλάδα —από την Αδριατική, κατά μήκος του Ιονίου, γύρω από την Πελοπόννησο, μέσω των νησιών του Αιγαίου έως τη Θράκη και κατά μήκος του Μακεδονικού Μετώπου— το μοναδικό πιθανό πέρασμα σε αυτή τη γραμμή έως τον Δεκέμβριο του 1916 θα ήταν εκείνο που αναφέρει ο Mackenzie και εξετάστηκε παραπάνω: δηλαδή μια πιθανή διαδρομή μέσω Αλβανίας.³

Η ύπαρξη μιας τέτοιας διαδρομής, όμως, είναι δύσκολο να γίνει δεκτή, καθώς το νότιο τμήμα της Αλβανίας βρισκόταν ολοένα και περισσότερο υπό ιταλικό και γαλλικό έλεγχο. Παρ' όλα αυτά, η ιδέα ότι ένα πέρασμα μέσω Αλβανίας αποτελούσε την τελευταία διαθέσιμη οδό επικοινωνίας ενισχύεται από δημοσίευμα του βρετανικού Τύπου στα τέλη Φεβρουαρίου / αρχές Μαρτίου 1917 (ν.η.), σύμφωνα με το οποίο τα γαλλικά στρατεύματα στη Μακεδονία [...] ενώθηκαν με τις ιταλικές δυνάμεις που επιχειρούσαν από την Αλβανία, αποκόπτοντας έτσι την Ελλάδα από

On the same day, a German announcement stated that, Germany and Austria have offered to open *their land communications with Greece if that country will declare war against the Entente*.² The German intention is obvious —to convince Greece to join the war on their side. But were the Germans in the position by December 1916 to feel they had such leverage in their effort to bring Greece over to their side?

The evidence presented above suggests not. If one was to show on a map available entry and exit points for mail between Germany and Greece, by drawing an imaginary line around Greece, starting from the Adriatic Sea, down the Ionian Sea and around the Peloponnese, across the islands of the Aegean to Thrace and across the Macedonian front, the only potential gap in that line by December 1916 would be one referenced by Mackenzie, mentioned above; i.e. a possible route through Albania.³

But even such a route would be hard to envisage, as the southern section of Albania was increasingly coming under the control of Italy and France. Still, the notion of an exit/entry point through Albania as the only one left available is given credibility by a report from the British press in late February/early March 1917 (NS) which stated, *the French troops in Macedonia [...] linked up with the Italian forces operating from Albania, thus cutting Greece off from postal communication with the Central Powers*.⁴ So, it is possible that a corridor of a mail route to and from Germany in late 1916 did exist.

² *The Register*, αυστραλιανή εφημερίδα της Αδελαΐδας, η οποία μετέδωσε την ανακοίνωση μέσω ασυρμάτου μηνύματος από τη Ρώμη· 8 Δεκεμβρίου 1916.

³ Βλ. προηγουμένως, σελ. 164. Ο Mackenzie προσδιορίζει το Berat στην Αλβανία ως σημείο ανταλλαγής αλληλογραφίας. Αναφέρεται επίσης σε διαδρομή μέσω Sorovitch προς το Μοναστήρι, όμως τον Δεκέμβριο του 1916 το Μοναστήρι είχε ήδη περάσει στον έλεγχο των Συμμάχων.

² *The Register*, an Australian newspaper in Adelaide, reporting the announcement via a wireless message from Rome; 8 December 1916.

³ See above, p. 163. Mackenzie specifies Berat in Albania as an exchange point for mail. He also makes reference to a route through Sorovitch to Monastir, but by December 1916 Monastir was in the hands of the Allies.

⁴ See for example the British newspapers *Aberdeen Journal*, 23 February 1917 and *Wells Journal*, 2 March 1917.

κάθε ταχυδρομική επικοινωνία με τις Κεντρικές Δυνάμεις.⁴ Είναι, συνεπώς, πιθανό ότι στα τέλη του 1916 υπήρχε ακόμη ένας δίαυλος ταχυδρομικής επικοινωνίας προς και από τη Γερμανία.

Ωστόσο, είναι μάλλον απίθανο μέσω αυτής της διαδρομής να διακινούνταν οτιδήποτε πέρα από διπλωματική αλληλογραφία κατά το τελευταίο τρίμηνο του 1916. Όπως προκύπτει από τα στοιχεία που εξετάστηκαν παραπάνω, επρόκειτο για μυστικές διαδρομές που χρησιμοποιούνταν κυρίως για διπλωματική αλληλογραφία,⁵ οργανωμένες από Γερμανούς πράκτορες ή άτομα που ενεργούσαν για λογαριασμό τους. Άλλωστε, με το ελληνικό ταχυδρομικό σύστημα να βρίσκεται πλέον ουσιαστικά υπό συμμαχικό έλεγχο, ποιο ταχυδρομείο στην Ελλάδα θα μπορούσε να προωθήσει αλληλογραφία προς τη Γερμανία; Θα είχε ιδιαίτερο ενδιαφέρον να πληροφορηθούμε εάν υπάρχουν συλλέκτες που γνωρίζουν αντικείμενα αλληλογραφίας μεταξύ Ελλάδας και Γερμανίας κατά το τελευταίο τρίμηνο του 1916. Προσωπικά, δεν έχω συναντήσει κανένα.

Κατά πάσα πιθανότητα, η γερμανική ανακοίνωση αποσκοπούσε στην εκμετάλλευση της έντονα αρνητικής στάσης της ελληνικής κοινής γνώμης απέναντι στον εξαιρετικά αντιδημοφιλή συμμαχικό αποκλεισμό, ιδίως στις περιοχές που παρέμεναν πιστές στον βασιλιά ή τελούσαν υπό τον έλεγχο των βασιλοφρόνων. Ήδη κατά τον δεύτερο αποκλεισμό (25 Μαΐου/7 Ιουνίου – 10/23 Ιουνίου 1916), οι Γερμανοί είχαν επιχειρήσει να αξιοποιήσουν τη δυσaréσκεια των Ελλήνων απέναντι στις πειστικές τακτικές των Συμμάχων, παρουσιάζοντας τη Βρετανία και τη Γαλλία ως δυνά-

Nonetheless, it is unlikely that anything other than diplomatic mail was transported via this route in the last third of 1916. As we have seen from the evidence discussed above, these were clandestine routes used mostly for diplomatic mail,⁵ operated by German agents, or agents working on the behalf of Germans. Besides, with the postal system in Greece firmly in the hands of the Allies, which post office in the land would now be able to forward mail to Germany? I would be very interested to hear from any postal historians with mail between Greece and Germany in the last quarter of 1916. I, for one, have never seen any.

In all likelihood, the German announcement was trying to take advantage of the Greek public opinion towards the deeply unpopular allied blockade in areas loyal to, or under, Royalist control. During the second blockade (25 May/7 June – 10/23 June 1916) the Germans had tried in a similar vein to play on the resentment of the Greeks towards the heavy-handed tactics of the Allies, presenting the British and French as bullies who stifled Greece's freedom of choosing neutrality. One example of such propaganda presented the blockaded Greeks as a "Modern Laocoon", as seen in *fig. 31*, attacked by the Anglo-French sea serpents, which targeted women and children by blocking the arrival of food to Greece.⁶

It is, therefore, unlikely that the announcement made by the Germans, *to open their land communications with Greece if that country will declare war against the Entente*, can be seen as anything other than a hollow promise. By December 1916, if not earlier,

⁴ Βλ. λ.χ. τις βρετανικές εφημερίδες *Aberdeen Journal*, 23 Φεβρουαρίου 1917 και *Wells Journal*, 2 Μαρτίου 1917.

⁵ Βλ. ιδίως τα δύο προαναφερθέντα μηνύματα του Θεοτόκη, σελ. 165.

⁵ See, especially, Theotokis' two messages discussed above, p. 165.

⁶ A sentiment echoed at the time of the second blockade in a statement by the government of Athens to the press accusing the Allies that *this virtual blockade of Greek ports threatens the starvation of the entire population of the kingdom, as well as the ruin of Greek commerce and navigation*. *Evening Despatch*, 9 June 1916.

μεις που καταπατούσαν το δικαίωμα της Ελλάδας να διατηρήσει την ουδετερότητά της. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της προπαγάνδας απεικόνιζε τους αποκλεισμένους Έλληνες ως έναν «Σύγχρονο Λαοκώοντα», όπως φαίνεται στην **εικ. 31**, δεχόμενους επίθεση από τα αγγλογαλλικά θαλάσσια φιδιά που έπλητταν γυναίκες και παιδιά εμποδίζοντας την άφιξη τροφίμων στην Ελλάδα.⁶

Είναι, επομένως, απίθανο η γερμανική υπόσχεση να ανοίξουν οι χερσαίες επικοινωνίες με την Ελλάδα εφόσον αυτή κηρύξει πόλεμο κατά της *Entente* να μπορεί να θεωρηθεί κάτι περισσότερο από μια κενή υπόσχεση. Μέχρι τον Δεκέμβριο του 1916 —αν όχι νωρίτερα— οι Γερμανοί ήταν ουσιαστικά ανίσχυροι να αποκαταστήσουν οποιαδήποτε από τις παλαιότερες διαδρομές επικοινωνίας, ακόμη και αν το επιθυμούσαν, καθώς όλες είχαν πλέον περάσει πέρα από τον έλεγχό τους.

ITALIA 2026

Διεθνής Έκθεση Φιλοτελικής Φυλλολογίας
Ρώμη, 15–18 Οκτωβρίου 2026
Αιγίδα FEPA

<https://italia2026.filotelia.info/>

⁶ Η αντίληψη αυτή αντανακλάται και σε δήλωση της κυβέρνησης των Αθηνών προς τον Τύπο κατά τον δεύτερο αποκλεισμό, στην οποία οι Σύμμαχοι κατηγορούνταν για το γεγονός ότι ο αποκλεισμός των ελληνικών λιμένων απειλεί να οδηγήσει σε λιμό ολόκληρο τον πληθυσμό του βασιλείου, καθώς και να καταστρέψει το ελληνικό εμπόριο και τη ναυτιλία. Εφ. *Evening Despatch*, 9 Ιουνίου 1916.

⁷ *Der Wahre Jacob* Nr. 783, 21 Ιουλίου 1916, σελ. 9048.

Εικ. 31: Πολιτική γελοιογραφία που δημοσιεύθηκε στο γερμανικό σατιρικό περιοδικό *Der Wahre Jacob* τον Ιούλιο του 1916, λίγο μετά τη λήξη του δεύτερου συμμαχικού αποκλεισμού. Ο τίτλος της είναι «Ένας σύγχρονος Λαοκώων», ενώ η λεζάντα —η οποία υποτίθεται ότι παραθέτει δήλωση της βρετανικής εφημερίδας *The Times*— αναφέρει: *Η Entente δεν είχε άλλη επιλογή παρά να μεταπεισεί την Ελλάδα υπέρ των Συμμάχων με εύλογα επιχειρήματα.*⁷

Fig. 31: A political cartoon published in the German satirical magazine *Der Wahre Jacob* in July 1916, soon after the second blockade had been lifted. Its title is “A modern-day Laocoon”, whilst the caption—allegedly quoting from the British newspaper *The Times*—reads, *the Entente had no choice but to persuade Greece to sway its views in favour of the Allies with reasonable arguments.*⁷

⁷ *Der Wahre Jacob* Nr. 783, 21 July 1916, p. 9048.

4.2 Το τέλος του τρίτου αποκλεισμού και η αναστολή των ταχυδρομικών επικοινωνιών με τις Κεντρικές Δυνάμεις

Ο αποκλεισμός απομόνωνσε την Αθήνα από τον υπόλοιπο κόσμο και, σύμφωνα με δημοσιεύματα του Τύπου, ο μόνος διαθέσιμος τρόπος επικοινωνίας ήταν μέσω ασυρμάτου.⁸ Ωστόσο, αναφορές των αρχών Ιανουαρίου 1917 εξέφραζαν υποψίες ότι ένα Taube, γερμανικό μονοπλάνο αεροσκάφος, το οποίο έφθανε στη Θεσσαλονίκη *σχεδόν καθημερινά, περίπου την ίδια ώρα —γύρω στη 1 μ.μ.— εκτελεί ταχυδρομική υπηρεσία με την Αθήνα*. Οι υποψίες ενισχύονταν από το γεγονός ότι το αεροσκάφος προσέγγιζε συχνά τη Θεσσαλονίκη από νότια κατεύθυνση. Το κατά πόσον οι υποψίες αυτές ευσταθούν είναι αδύνατο να εξακριβωθεί, καθώς είναι εξίσου πιθανό να επρόκειτο για αναγνωριστικές πτήσεις.

Μια απόπειρα αεροπορικής μεταφοράς αλληλογραφίας πραγματοποιήθηκε από γερμανικό αερόπλοιο Zeppelin, το οποίο πέταξε πάνω από τη Λάρισα στις 30 Δεκεμβρίου 1916/12 Ιανουαρίου 1917, ρίχνοντας δεκαπέντε ταχυδρομικούς σάκους πριν αποχωρήσει. Σύμφωνα με τις σχετικές αναφορές, *οι ταχυδρομικοί σάκοι φέρεται να περιείχαν αλληλογραφία από το εγκλωβισμένο στο Görlitz ελληνικό Δ΄ Σώμα Στρατού*.⁹ Δεν κατόρθωσα να επιβεβαιώσω την πληροφορία αυτή· ίσως όμως άλλοι συλλέκτες να έχουν στην κατοχή τους αλληλογραφία από το Görlitz, ταχυδρομημένη στα τέλη Δεκεμβρίου 1916 με άφιξη στην Αθήνα τον Ιανουάριο του 1917.

Τελικά, ο τρίτος συμμαχικός αποκλεισμός πέτυχε τον στόχο του και οδήγησε την Ελλάδα στην είσοδο στον πόλεμο στο πλευρό των Συμμάχων. Ο βασιλιάς Κωνσταντίνος εξανα-

the Germans were completely powerless at restoring any of the routes previously operational even if they had wanted to. They were all beyond their control.

4.2 The end of the Third Blockade and the suspension of all mail services with the Central Powers

The blockade isolated Athens from the rest of the world and, according to press reports, the only communication was by wireless.⁸ However, reports from early January 1917 expressed suspicions that a Taube, a German monoplane aircraft, which approached Thessaloniki *almost daily, at practically the same hour, namely about 1 p.m. [...] is engaged in the postal service with Athens*. The suspicion was further strengthened by the fact that it frequently approaches Salonika from the south. Whether this suspicion is justified is impossible to tell and it equally may have been on reconnaissance flights.

An attempt at communicating by air was made by a German Zeppelin which flew over Larissa on 30 December 1916 / 12 January 1917 dropping fifteen mail bags before departing. According to the report, *the mail bags are reported to contain correspondence from the interned Greek army corps at Gorlitz*.⁹ I have not been able to confirm this but perhaps fellow collectors have in their possession mail from Gorlitz mailed in late December 1916 and received in Athens in January 1917.

In the end, the third allied blockade succeeded in its aim and brought Greece into the war on the side of the Allies. King Constantine abdicated, leaving the Crown to his second son Alexander, and on 14 June Veni-

⁸ Ειδική πολεμική ανταπόκριση του Press Association, λ.χ. *Western Times*, 2 Ιανουαρίου 1917.

⁹ Εφ. *Derby Daily Telegraph*, 4 Ιανουαρίου 1917. Σύμφωνα με τον ανταποκριτή της *Daily Telegraph* στην Αθήνα, ο οποίος βασίζει την αναφορά του στην εφημερίδα των βασιλοφρόνων *Εσπερινή*.

⁸ Press Association War Special, e.g. *Western Times*, 2 January 1917.

⁹ *Derby Daily Telegraph*, 4 January 1917. Reported by the Athens correspondent of the *Daily Telegraph* who gives the Royalist newspaper *Εσπερινή* as his source.

γκάστηκε σε παραίτηση, παραχωρώντας τον θρόνο στον δεύτερο γιο του, Αλέξανδρο, ενώ στις 14 Ιουνίου 1917 ο Βενιζέλος ορκίστηκε πρωθυπουργός της Ελλάδας, δηλώνοντας αμέσως ότι η χώρα τάσσεται στο πλευρό της Entente.¹⁰

Τρεις ημέρες αργότερα, στις 17/30 Ιουνίου 1917, η Ελλάδα ανακάλεσε τους διπλωματικούς της εκπροσώπους από τη Βιέννη, το Βερολίνο, την Κωνσταντινούπολη και τη Σόφια, διακόπτοντας κάθε σχέση με τις Κεντρικές Δυνάμεις και τους συμμάχους τους και προκαλώντας έτσι μια *de facto* κατάσταση πολέμου. Στις 30 Ιουνίου (π.η.), η Ελλάδα ανέστειλε τις ταχυδρομικές της επικοινωνίες με τη Γερμανία.¹¹

4.3 Η επικοινωνία με τον εχθρό

Παρότι οι δυνατότητες ταχυδρομικής επικοινωνίας μεταξύ Ελλάδας και Γερμανίας περιορίστηκαν δραματικά κατά τη διάρκεια του 1916, υπήρχε μια εναλλακτική λύση, η οποία συνέχισε να εφαρμόζεται ακόμη και μετά την κήρυξη πολέμου της Ελλάδας κατά της Γερμανίας τον Ιούνιο του 1917.

Η λύση αυτή συνίστατο στην έμμεση προώθηση της αλληλογραφίας μέσω ενός ουδέτερου διαμεσολαβητή εγκατεστημένου σε ουδέτερη χώρα. Ο φάκελος με την επιστολή προς τον τελικό παραλήπτη τοποθετούνταν μέσα σε δεύτερο φάκελο, ο οποίος απευθυνόταν στον ενδιάμεσο αυτόν παραλήπτη. Για τον λόγο αυτό, η συγκεκριμένη κατηγορία αλληλογραφίας είναι γνωστή στην ταχυδρομική ιστορία ως “undercover mail”, δηλαδή αλληλογραφία που αποστέλλεται με την κάλυψη ενός δεύτερου φακέλου.¹²

zelos was sworn in as Greece’s Prime Minister, immediately declaring Greece to be on the side of the Entente.¹⁰

Three days later, on 17/30 June, Greece recalled its ministers from Vienna, Berlin, Constantinople and Sofia, severing all relations with the Central Powers and their allies, and thus bringing into play a virtual state of war. On 30 June (OS) Greece suspended its postal services with Germany.¹¹

4.3 Communicating with the enemy

Although the opportunities for postal communications between Greece and Germany dwindled dramatically throughout the course of 1916, an alternative did exist, and continued to be used even after Greece declared war on Germany in June 1917.

This alternative was for mail to be forwarded indirectly, via a neutral agent in a neutral country, acting as an intermediary. The addressed envelope with its letter, would be placed within a second envelope addressed to this neutral agent in a neutral country. Hence this mail is known to postal historians as “undercover mail” —i.e. an envelope under the cover of a second envelope.¹²

The forwarding agent—known to both sides—would apply the postage of their neutral country to the “undercover” envelope and forward it to the desired recipient. This worked for mail going both ways; in other words, mail addressed to Germany as well as mail coming out of Germany could be delivered despite originating from an enemy country, as long as it had been forwarded from an address in a neutral country, and as

¹⁰ Εφ. *Εμπρός* της 14 Ιουνίου, σελ. 1· και 15 Ιουνίου 1917, σελ. 3.

¹¹ Εγκύκλιος ΤΤΤ, 30 Ιουλίου 1917, Δελτίο αρ. 51.

¹² Δεν πρέπει να συγχέεται με τις λεγόμενες «μυστικές διευθύνσεις» της ταχυδρομικής ιστορίας του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, όπου η αλληλογραφία τοποθετούνταν σε εξωτερικό φάκελο με ενδιάμεση διεύθυνση παραλήπτη και, αφού έφθανε εκεί, προωθούνταν στον πραγματικό προορισμό της.

¹⁰ Newspaper *Εμπρός* of 14 June, p. 1; and of 15 June 1917, p. 3.

¹¹ PTT circular dated 30 July 1917, Bulletin no. 51.

¹² Not to be confused with the use of “undercover addresses” which we see in WWII postal history; in other words, an envelope hidden within a second envelope, which was addressed to a “hidden”, “undercover” address from where it would be forwarded to destination.

Ο διαμεσολαβητής —γνωστός τόσο στον αποστολέα όσο και στον παραλήπτη— επικολλούσε τα γραμματόσημα της ουδέτερης χώρας του στον εσωτερικό (“undercover”) φάκελο και τον προωθούσε στον τελικό προορισμό του. Η διαδικασία λειτουργούσε και προς τις δύο κατευθύνσεις: με άλλα λόγια, τόσο η αλληλογραφία προς τη Γερμανία όσο και η αλληλογραφία που προερχόταν από τη Γερμανία μπορούσαν να παραδοθούν, παρά το γεγονός ότι προέρχονταν από εχθρικό κράτος, εφόσον είχαν διαβιβαστεί μέσω διεύθυνσης σε ουδέτερη χώρα και εφόσον οι λογοκριτές δεν έβρισκαν τίποτε επιλήψιμο στο περιεχόμενό τους.¹³

Για τη Γερμανία, ένας από τους σημαντικότερους τέτοιους διαμεσολαβητές ήταν ο *Deutscher Hilfsverein* (Γερμανικός Σύλλογος Αρωγής), γερμανική ανθρωπιστική οργάνωση με έδρα τη Στοκχόλμη της ουδέτερης Σουηδίας. Σύμφωνα με τις οδηγίες του *Deutscher Hilfsverein*, οι επιστολές έπρεπε να είναι γραμμένες ευανάγνωστα με λατινικούς χαρακτήρες και να αποστέλλονται σε ανοικτό φάκελο, με τη διεύθυνση του παραλήπτη να αναγράφεται με ακρίβεια και σαφήνεια, καθώς και με τη διεύθυνση του αποστολέα σε περίπτωση που η επιστολή δεν μπορούσε να παραδοθεί και έπρεπε να επιστραφεί.

Ο φάκελος όφειλε να αναφέρει ευκρινώς τον *Deutscher Hilfsverein* ως διαμεσολαβητή, ώστε να είναι σαφές στον παραλήπτη ότι η απάντησή του έπρεπε να αποσταλεί μέσω της ίδιας οργάνωσης. Οι επιστολές έπρεπε να είναι σύντομες, ενώ πολιτικά ζητήματα και θέματα που σχετίζονταν με τον πόλεμο απαγορεύονταν. Τέλος, παρότι η υπηρεσία αυτή μεταξύ της Γερμανίας και των εχθρικών κρα-

long as the censors found nothing objectionable to the contents of the mail.¹³

For Germany, one of the leading intermediaries was the *Deutscher Hilfsverein* (German Help Organisation), a German humanitarian association operating in Stockholm, in neutral Sweden. According to the *Deutscher Hilfsverein*'s instructions, letters had to be written clearly in Latin characters, and sent to the association in an open envelope, with the recipient's address written accurately and clearly, along with the sender's address in case it was returned as undeliverable.

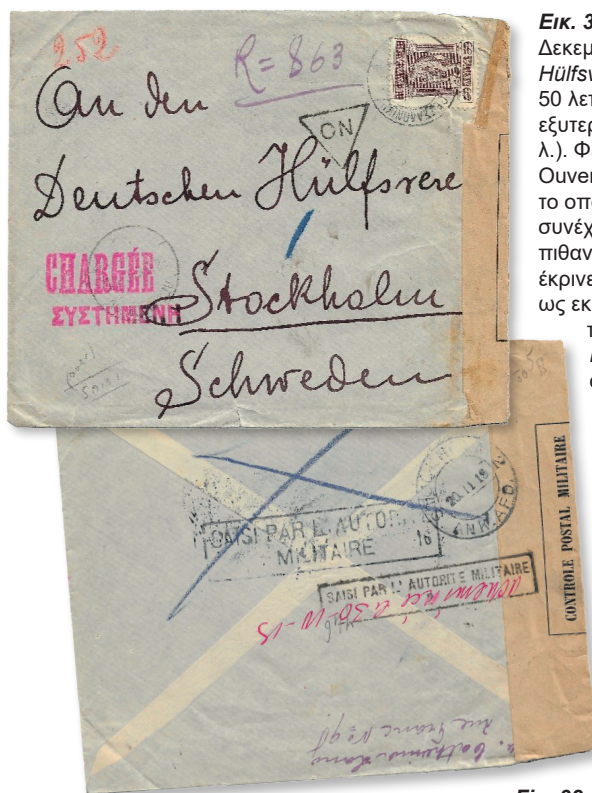
The envelope had to clearly indicate the *Deutscher Hilfsverein* as the intermediary, thus making it immediately evident to the recipient they were to respond through this association. Letters had to be brief, and political and war topics were forbidden. Lastly, although this service between Germany and enemy nations was carried out at no extra cost, the *Deutscher Hilfsverein* requested that the sender included two international postal reply coupons with each letter to cover postage expenses.¹⁴

The cover shown in *fig. 32* was posted from Thessalonica to the *Deutscher Hilfsverein* on 8 December 1916. On the same day, the allied blockade of Greece came into effect, meaning there was no way this letter could have been forwarded by sea to Sweden. However, this letter was not forwarded during the relaxation of the blockade but instead was seized by the French military authorities in Thessalonica and not released until 1919, suggesting the censor had found something objectionable in the letter's contents.

¹³ Για την αλληλογραφία αυτού του τύπου που προερχόταν από τη Βρετανία και τη Βρετανική Αυτοκρατορία, ο σημαντικότερος διαμεσολαβητής ήταν η γνωστή εταιρεία *Thomas Cook & Sons*: βλ. Mark, *ό.π.* σελ. 56–57. Οι επιστολές έπρεπε να περιορίζονται αποκλειστικά σε προσωπικά ζητήματα, ενώ τα δελτία και κάθε αναφορά στον πόλεμο απαγορεύονταν.

¹³ The leading intermediary for such mails from Britain and the Empire was the well-known *Thomas Cook & Sons*; see Mark, *ibid.* pp. 56–57. Letters had to be kept solely to personal matters, and postcards and references to the war were forbidden.

¹⁴ Fugalewitsch, W. “*Deutscher Hilfsverein* in Stockholm”, *Lituanian* 1996, nr. 6, pp. 349–351.

Εικ. 32: Από τη Θεσσαλονίκη στις 8 Δεκεμβρίου 1916 (π.η.) προς τον *Deutscher Hilfsverein* στη Στοκχόλμη. Ταχυδρομικό τέλος 50 λεπτών, που κάλυπτε το τέλος επιστολής εξωτερικού (25 λ.) και το τέλος σύστασης (25 λ.). Φέρει το τριγωνικό σήμαντρο NO (Non Ouvert / Δεν ανοίχθηκε [από τη λογοκρισία]), το οποίο εφαρμόστηκε στη Θεσσαλονίκη. Στη συνέχεια η επιστολή ανοίχθηκε από λογοκριτή, πιθανότατα επίσης στη Θεσσαλονίκη, ο οποίος έκρινε το περιεχόμενό της ανεπίτρεπτο και, ως εκ τούτου, την κατάσχεσε, εφαρμόζοντας τη μεγάλη σφραγίδα SAISI PAR L'AUTORITÉ MILITAIRE (κατασχέθηκε από τη Στρατιωτική Αρχή). Ο φάκελος επανασφραγίσθηκε με ταινία λογοκρισίας με την ένδειξη CONTROLE POSTAL MILITAIRE (στρατιωτικός ταχυδρομικός έλεγχος). Δεύτερη σφραγίδα SAISI..., μικρότερου μεγέθους από την πρώτη, εφαρμόστηκε στην Κωνσταντινούπολη.¹⁵ Η επιστολή αποδεσμεύθηκε από τις αρχές στην Κωνσταντινούπολη, όπως υποδηλώνει η χειρόγραφη ένδειξη με κόκκινο μελάνι *Achemineé à 30-10-19* (προωθήθηκε στις 30 Οκτωβρίου 1919), και στη συνέχεια διαβιβάστηκε στον προορισμό της, φθάνοντας στη Στοκχόλμη στις 20 Νοεμβρίου 1919.

τών παρεχόταν χωρίς πρόσθετη χρέωση, ο *Deutscher Hilfsverein* ζητούσε από τον αποστολέα να περιλαμβάνει δύο διεθνή ταχυδρομικά απαντητικά κουπόνια (International Reply Coupons) για την κάλυψη των ταχυδρομικών εξόδων.¹⁴

Ο φάκελος που απεικονίζεται στην **Εικ. 32** ταχυδρομήθηκε από τη Θεσσαλονίκη προς τον *Deutscher Hilfsverein* στις 8 Δεκεμβρίου 1916. Την ίδια ημέρα τέθηκε σε ισχύ ο συμμαχικός αποκλεισμός της Ελλάδας, γεγονός που καθιστούσε αδύνατη την προώθηση της επιστολής διά θαλάσσης προς τη Σου-

Fig. 32: Mailed from Thessaloniki on 8 December 1916 (OS) to the *Deutscher Hilfsverein* in Stockholm. Postal rate 50 lepta paying the international letter rate (25l) and registration (25l). Stamped with triangular cachet NO (Non Ouvert / Not Opened [by censor]) applied in Thessalonica. Subsequently opened by censor, most likely in Thessalonica, who objected to the contents of the letter and as a consequence withheld it, applying the large SAISI PAR L'AUTORITÉ / MILITAIRE (seized by the Military Authority). Resealed with censor's tape reading CONTROLE POSTAL MILITAIRE (military postal control) tape. A second SAISI... cachet was applied, smaller in size than the first, in Constantinople.¹⁵ Released from Constantinople as indicated by the handwritten, in red ink, *Achemineé à 30-10-19* and forwarded to its destination, arriving in Stockholm on 20 November 1919 (arrival cds).

¹⁴ Fugalewitsch, W. "Deutscher Hilfsverein in Stockholm", *Lituanian* 1996, αρ. 6, σελ. 349–351.

¹⁵ Σύμφωνα με τον Αλέξανδρο Γαλήνη, ο οποίος έχει εκπονήσει μη δημοσιευμένη μελέτη των σφραγίδων τύπου SAISI... του Α' Παγκοσμίου Πολέμου. Από ιδιωτική αλληλογραφία.

¹⁵ According to Alexandre Galinos, who has carried out an unpublished study of these WWI SAISI... markings. From private correspondence.

ηδία. Ωστόσο, η επιστολή αυτή δεν προωθήθηκε κατά τη μεταγενέστερη χαλάρωση του αποκλεισμού, αλλά κατασχέθηκε από τις γαλλικές στρατιωτικές αρχές στη Θεσσαλονίκη και δεν αποδεσμεύθηκε παρά μόνον το 1919, γεγονός που υποδηλώνει ότι ο λογοκριτής είχε εντοπίσει κάτι επιλήψιμο στο περιεχόμενό της.

Αντιθέτως, ο φάκελος που παρουσιάζεται στην **εικ. 33** ταχυδρομήθηκε από την Αθήνα μετά την είσοδο της Ελλάδας στον πόλεμο στο πλευρό της Entente, τον Ιούνιο του 1917, όταν πλέον η χώρα βρισκόταν σε εμπόλεμη κατάσταση με τη Γερμανία. Παρ' όλα αυτά, έφθασε στον *Deutscher Hilfsverein* σε λιγότερο από δύο μήνες, έχοντας διαβιβαστεί μέσω Βρετανίας, όπου ελέγχθηκε από τη λογοκρισία. Καθώς οι λογοκριτές δεν εντόπισαν τίποτε επιλήψιμο στο περιεχόμενό του, επιτράπη η συνέχιση της διακίνησής του προς τη Στοκχόλμη.

Δυστυχώς, από τη στιγμή που η επιστολή (μαζί με τον αρχικό της φάκελο) διαχωρίστηκε από τον εξωτερικό φάκελο που απευθυνόταν στον *Deutscher Hilfsverein* —δηλαδή τον μοναδικό φάκελο που έχει διασωθεί— είναι πλέον αδύνατο να γνωρίζουμε με βεβαιότητα ποιος ήταν ο τελικός προορισμός της. Κατά συνέπεια, δεν μπορούμε να εξακριβώσουμε ούτε τον ακριβή παραλήπτη ούτε, τελικά, τον λόγο για τον οποίο η λογοκρισία επέτρεψε ή απέρριψε την περαιτέρω προώθησή της.

5. Συμπεράσματα

Με το ξέσπασμα του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, η γερμανική λογοκρισία και η εκτεταμένη χρήση των σιδηροδρόμων για τη μεταφορά στρατευμάτων και πολεμικού υλικού προκάλεσαν σοβαρά προβλήματα στη διακίνηση της αλληλογραφίας προς και μέσω της Γερμανίας, επιφέροντας σημαντικές καθυστερήσεις. Αντίστοιχα επηρεάστηκε και η αλληλογραφία από την Ελλάδα. Ήδη από τις πρώτες εβδομάδες του πολέμου κατέστη

Εικ. 33: Ταχυδρομήθηκε από την Αθήνα στις 3 Νοεμβρίου 1917 (π.η.) προς τον *Deutscher Hilfsverein* στη Στοκχόλμη. Ταχυδρομικό τέλος 25 λεπτών, που κάλυπτε το τέλος επιστολής εξωτερικού. Ελέγχθηκε από τη λογοκρισία στην Αθήνα, η οποία επανασφράγισε τον φάκελο με δίγλωσση ταινία λογοκρισίας με την ένδειξη *HELLENIC CENSORSHIP* (στα ελληνικά και γαλλικά). Άφιξη στη Στοκχόλμη στις 26 Δεκεμβρίου 1919.

Fig. 33: Mailed from Athens on 3 November 1917 (OS) to the *Deutscher Hilfsverein* in Stockholm. Postal rate 25 lepta paying the international letter rate. Passed by censor in Athens who sealed the envelope with bilingual censor's tape reading *HELLENIC CENSORSHIP* (Greek and French). Arrival in Stockholm on 26 December 1919 (arrival cds).

σαφές ότι η Ελλάδα —και ιδιαίτερα η Θεσσαλονίκη— αποτελούσε κομβικό σημείο διακίνησης της αλληλογραφίας, ιδίως προς και από τη Σερβία.

Καθ' όλη τη διάρκεια του 1915, οι γερμανικοί περιορισμοί επί της ταχυδρομικής υπηρεσίας εντάθηκαν, ενώ ορισμένες κατηγορίες αλληλογραφίας απαγορεύθηκαν, ανάλογα με τη φύση, την έκταση ή τη γλώσσα τους, μέσα σε ένα κλίμα αυξανόμενης ανησυχίας για κατασκοπεία. Το Breslau ορίστηκε ως κέντρο διαχείρισης της ελληνικής αλληλογραφίας. Τον Μάιο του 1915, η είσοδος της Ιταλίας στον πόλεμο κατήργησε μία από τις βασικότερες οδούς διακίνησης που συνέδεαν την Ελλάδα με τη Γερμανία και την κεντρική Ευρώπη.

Από τα μέσα του 1915 έως τις αρχές του 1916, η εναλλακτική χερσαία διαδρομή μέσω Βουλγαρίας, Ρουμανίας και Αυστροουγγαρίας χρησιμοποιήθηκε ολοένα και περισσότερο. Ωστόσο, και αυτή η οδός κατέστη σταδιακά αναξιόπιστη, εξαιτίας των εξελίξεων στο μέτωπο, των διακοπών στις σιδηροδρομικές συγκοινωνίες και των συνεχών μετακινήσεων των στρατευμάτων.

Η συμμαχική στρατιωτική επέμβαση στην Ελλάδα —δηλαδή η απόβαση των συμμαχικών δυνάμεων στη Θεσσαλονίκη και η επιβολή αποκλεισμών— από τα τέλη του 1915 και καθ' όλη τη διάρκεια του 1916 δυσχέρανε ακόμη περισσότερο τις ταχυδρομικές επικοινωνίες με τις Κεντρικές Δυνάμεις. Μέχρι τα μέσα του 1916, η κατάσταση στο Μακεδονικό Μέτωπο οδήγησε τη Γερμανία να κηρύξει ανενεργή την ταχυδρομική σύνδεση με την Ελλάδα.

Την ίδια περίοδο, οι επικοινωνίες συνεχίζονταν μόνο μέσω Γερμανών διπλωματικών πρακτόρων, μυστικών διανομέων ή αυτοσχέδιων δικτύων. Η βρετανική υπηρεσία πληροφοριών στην Αθήνα διέκοπτε συστηματικά —ή επιχειρούσε να διακόψει— αυτούς τους διαύλους, προκαλώντας δυσκολίες ακόμη και για την επίσημη αλληλογραφία. Η κατάσχεση 117 ελληνικών ταχυδρομικών σάκων από γερμανικό υποβρύχιο τον Οκτώβριο του 1916 καταδεικνύει τόσο την ευαλωτότητα των θαλάσσιων οδών όσο και τη σημασία που απέδιδαν οι εμπόλεμοι στην αξία των πληροφοριών που μεταδίδονταν μέσω

On the other hand, the cover shown in *fig. 33* was posted from Athens after Greece had joined the war on the Allied side in June 1917, becoming an enemy nation of Germany. It was received at the *Deutscher Hilfsverein* in just under two months, having been routed through Britain where the censor found nothing offensive, allowing it to complete its journey to Stockholm.

Sadly, once the letter (and its envelope) was separated from the second envelope addressed to the *Deutscher Hilfsverein* (the one that survives), it becomes impossible to know exactly what its final destination would have been, or why indeed the censor allowed it to pass, or not.

5. Conclusions

At the onset of WWI, German censorship and the use of railways for movement of troops and war materiel disrupted the transmission of mail to and through Germany, causing delays. Mail from Greece was similarly affected. As the first weeks of the war unfolded, it became evident that Greece, especially the city of Thessalonica, was a crucial transit point for mail, especially to and from Serbia.

Throughout 1915, German restrictions on the mail service increased, and certain types of mail were prohibited depending on their nature, length and language, amidst escalating fears of espionage. Breslau was designated to handle Greek correspondence. In May of 1915, Italy's entry into the war removed a key transit route linking Greece to Germany and central Europe.

From mid-1915 to early 1916 the alternative overland route—via Bulgaria, Romania, and Austria-Hungary—saw growing use, but this route too became increasingly unreliable due to battlefield developments, rail disruptions, and military movement.

Allied military intervention in Greece—namely the landing of allied forces in Thessalonica and the imposition of blockades—from late 1915 and into 1916, further severed communication routes with the Central Powers. By mid-1916 the situation on the Macedonian Front led Germany to declare the postal connection with Greece inoperative.

της αλληλογραφίας, όπως φαίνεται από την καθυστερημένη απελευθέρωση και την επιλεκτική κατάσχεση ορισμένων αντικειμένων.

Ο τρίτος συμμαχικός αποκλεισμός, τον Δεκέμβριο του 1916, έκλεισε κάθε εναπομείνασα οδό επικοινωνίας, ενώ οι στρατιωτικές επιχειρήσεις των Συμμάχων στο Μακεδονικό Μέτωπο έθεσαν τέλος και στις περιορισμένες εναλλακτικές διακίνησης αλληλογραφίας μέσω Αλβανίας. Η Ελλάδα βρέθηκε ουσιαστικά αποκομμένη από τις Κεντρικές Δυνάμεις, με μόνη δυνατότητα επικοινωνίας τη μυστική ή διπλωματική αλληλογραφία —και αυτή σπανίως με επιτυχία.

Με τη λήξη του τρίτου αποκλεισμού και την επίσημη κήρυξη πολέμου από την Ελλάδα, τον Ιούνιο του 1917, η χώρα ανέστειλε επισήμως την ταχυδρομική επικοινωνία με τη Γερμανία, την Αυστροουγγαρία, τη Βουλγαρία και την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Έκτοτε, μόνο έμμεση διαβίβαση μέσω ουδέτερων διαμεσολαβητών μπορούσε να πραγματοποιηθεί, και πάντοτε υπό την έγκριση των Συμμάχων.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Αλέξανδρο Γαληνό για την επιμέλεια του άρθρου, καθώς και για τις πολύτιμες υποδείξεις και προτάσεις του. Εκφράζω επίσης τις θερμές μου ευχαριστίες και την ειλικρινή μου ευγνωμοσύνη στον αείμνηστο Robin Pizer, fellow member of the Society of Postal Historians, ο οποίος μοιράστηκε γενναιόδωρα μαζί μου τις γνώσεις και την εμπειρία του σχετικά με την ταχυδρομική ιστορία της Γερμανίας κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Το άρθρο αυτό είναι αφιερωμένο στη μνήμη του.

At the same time, communications continued only through German diplomatic agents, covert couriers, or improvised networks. British intelligence in Athens systematically intercepted, or tried to intercept, these channels, compromising even official correspondence. The capture of 117 Greek mailbags by a German U-boat in October 1916 demonstrates both the vulnerability of sea routes and the intelligence value of intercepted correspondence, shown through the delayed release and selective condemnation of postal items.

The third allied blockade of December 1916 shut down any remaining routes, whilst the operations of the Allies along the Macedonian Front ended any narrow mail paths through Albania. Greece became effectively cut off from the Central Powers, with only clandestine or diplomatic mail transmitted — and rarely successfully.

With the end of the third blockade and Greece's declaration of war in June 1917, Greece officially suspended mail service with Germany, Austria-Hungary, Bulgaria, and the Ottoman Empire. Only indirect transmission via neutral intermediaries could occur, and only with allied approval.

Thanks

I would like to thank Alexandre Galinos for proof reading the article and for his suggestions on improvements. I also wish to extend my thanks and sincerest gratitude to the late Robin Pizer, fellow member of the Society of Postal Historians, for sharing his knowledge of German postal history in the Great War. This article is dedicated to his memory.

**2026 World Stamp
Championship Exhibition**
臺北2026世界郵展

*Παγκόσμια Φιλοτελική Έκθεση
PHILATAIPEI 2026,
20 – 25 Νοεμβρίου 2026
Εθνικός Αντιπρόσωπος:
Θωμάς Αρβανίτης
(oldpostnet@gmail.com)*

Έκδοση Εκστρατείας 1913: Ο σχεδιαστής των γραμματοσήμων

από τον **Αντώνη Μανωλούδη**

1913 Campaign set: The designer of the stamps

by **Anthony Manoloudis**

Έχει ήδη συμπληρωθεί μία πενταετία από τη δημοσίευση του άρθρου που αφορούσε τους συμβολισμούς των παραστάσεων των γραμματοσήμων της έκδοσης της Εκστρατείας του 1913¹ και επιβάλλεται να προχωρήσουμε σε μια σημαντική προσθήκη ύστερα από μια πρόσφατη ανακάλυψη.

Το ιστορικό της έκδοσης

Η έκδοση των γραμματοσήμων της Εκστρατείας του 1913 τέθηκε σε κυκλοφορία για να αντικαταστήσει τις επισημάνσεις ΛΗΜΝΟΣ και ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ, που είχαν εξ αρχής προσωρινό χαρακτήρα, αλλά στη συνέχεια κυκλοφόρησε κανονικά σε όλη την επικράτεια.

Η σειρά έχει κακώς χαρακτηριστεί ως «αναμνηστική», τουλάχιστον όσον αφορά την ταχυδρομική έννοια του όρου. Το διάταγμα² ρητά την περιγράφει ως κοινή. Αποτελείται από δύο παραστάσεις και συνολικά από δεκαέξι αξίες, ίδιες με τις αντίστοιχες αξίες που συναντάμε στην Οριστική Έκδοση του 1911, σε διαφορετικούς όμως χρωματισμούς από αυτήν.

Η πρώτη παράσταση (**εικ. 1**) απεικονίζει την πόλη των Αθηνών με την Ακρόπολη, ενώ

It has now been five years since the publication of the article on the symbolism of the designs featured on the stamps of the 1913 Campaign issue,¹ and a significant addition is warranted following a recent discovery.

The background to the issue

The 1913 Campaign stamp issue was placed on sale to replace the ΛΗΜΝΟΣ and ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ overprints, which had been intended from the outset as provisional, but it subsequently entered regular circulation throughout the country.

The series has incorrectly been described as a “commemorative” issue, at least in the postal sense of the term. The decree² expressly describes it as a definitive issue. It comprises two designs and a total of sixteen values, the same as those found in the 1911 Definitive Issue, but in different colours.

The first design (**fig. 1**) depicts the city of Athens with the Acropolis, while above the city in the sky appears the vision of Constantine the Great —the cross bearing the inscription EN TOYTΩ NIKA (“In this sign, be victorious”). The design had already become familiar to the public both through the contemporary

¹ Μανωλούδης, Αντώνης, «Οι συμβολισμοί των παραστάσεων στην έκδοση της Εκστρατείας του 1913», *Φιλοτέλεια* αρ. 728/2021, σελ. 157.

² ΦΕΚΑ76/22.4.1913, Β. Διάταγμα της 16.4.1913.

¹ Manoloudis, Anthony, “The symbolism of the illustrations in the 1913 Campaign set”, *Philotelia* no. 728/2021, p. 157.

² Government Gazette, Series A, No. 76, 22 April 1913, Royal Decree of 16 April 1913.

στον ουρανό και υπεράνω της πόλης η εικόνα του οράματος του Μ. Κωνσταντίνου — ο σταυρός με την ένδειξη ΕΝ ΤΟΥΤΩ ΝΙΚΑ. Η παράσταση είχε γίνει ήδη γνωστή στο κοινό τόσο από τον ημερήσιο τύπο της εποχής³ όσο, κυρίως, με την κυκλοφορία των νέων βραχείων επιστολών αλλά και των επιστολικών δελταρίων για χρήση στο εσωτερικό και το εξωτερικό που είχαν προηγηθεί εκείνης των γραμματοσήμων.⁴ Σύμφωνα επίσης με το διάταγμα, η κυκλοφορία τους θα επιτρεπόταν ύστερα από την εξάντληση των αποθεμάτων των βραχείων επιστολών και των επιστολικών δελταρίων της έκδοσης του Ιπταμένου Ερμή και της Οριστικής Έκδοσης του 1911 με την επισήμανση ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ.

Σύμφωνα με δημοσίευση στον ημερήσιο τύπο,⁵ εμπνευστής της παράστασης θεωρείται ο Υπουργός Οικονομικών Αλέξανδρος Διομήδης με αφορμή επιστολή του Βασιλιά Γεωργίου Α' προς τους συμμάχους Βασιλείς. Στην ίδια δημοσίευση μας δίνεται η πληροφορία ότι η ελληνική πλευρά είχε προτείνει και στις υπόλοιπες χριστιανικές συμμαχικές χώρες να προχωρήσουν στην έκδοση κοινής βαλκανικής έκδοσης γραμματοσήμων, όμοιου τύπου με το ελληνικό γραμματόσημο, αλλά με απεικόνιση άλλης πόλης κάτω από τον σταυρό.⁶

Η δεύτερη παράσταση (εικ. 2), και σύμφωνα πάντα με τις σχετικές δημοσιεύσεις των εφημερίδων, οι οποίες και προηγήθηκαν σημαντικά του διατάγματος, απεικονίζει *αετόν σπαρράσσοντα διά των ονύχων του όφιν, ως οίωνόν αισίου, ασφαλούς και τελείας νί-*

Εικ./Fig. 1: «Εν Τούτῳ Νικά» ("In this sign, be victorious").

daily press³ and, above all, through the issue of the new letter cards and postal cards for domestic and foreign use, which preceded the stamps.⁴ According to the decree, their use would also be permitted only after the stocks of the letter cards and postal cards of the Flying Mercury Issue and the 1911 Definitive Issue bearing the ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ overprint had been exhausted.

According to a report published in the daily press,⁵ the inspiration for the design is attributed to the Minister of Finance, Alexandros Diomidis, prompted by a letter from King George I to the allied monarchs. The same report also reveals that the Greek side had proposed that the other Christian allied countries should issue a joint Balkan stamp issue, of the same type as the Greek stamp, but with a different city depicted beneath the cross.⁶

³ Εφ. Σκριπ, 21 Οκτωβρίου 1912.

⁴ ΦΕΚ Α364/5.12.1912, Β. Διάταγμα της 26.11.1912.

⁵ Εφ. Σκριπ, 21 Οκτωβρίου 1912.

⁶ Με τις πόλεις Αθήνα, Βελιγράδι, Σόφια και Τσέτινιε, αντιστοίχως με τη χώρα έκδοσης. *Pall Mall Gazette* της 19 Νοεμβρίου 1912 (ν.η.). Βλ. και Ρητορίδης, Ανδριανός, «Η Ελλάδα στους Βαλκανικούς Πολέμους: Η ταχυδρομική ιστορία της Λήμνου μετά την απελευθέρωσή το 1912», *Φιλοτέλεια* αρ. 710/2018, σελ. 153.

³ Newspaper Σκριπ, 21 October 1912.

⁴ Government Gazette, Series A, No. 364, 5 December 1912, Royal Decree of 26 November 1912.

⁵ Newspaper Σκριπ, 21 October 1912.

⁶ Featuring the cities of Athens, Belgrade, Sofia and Cetinje, respectively, corresponding to the country of issue. *Pall Mall Gazette* of 19 November 1912 (N.S.). See also Ritoridis, Adrian, "Greece in the Balkan Wars: The postal history of the island of Lemnos following liberation in 1912", *Philotelia* no. 710/2018, p. 153.

κης.⁷ Σε άλλη δημοσίευση έχουμε την πρόσθετη πληροφορία ότι ο αετός ίππεται πάνω από τον Όλυμπο.⁸

Με τη δημοσίευση τελικά του διατάγματος της 16ης Απριλίου 1913, είναι πλέον σαφής η απεικόνιση της παράστασης. Απεικονίζει τον αίσιο αετό του Διός ως οiwόνό νίκης να ίππεται πάνω από τον Όλυμπο.

Η έγκριση της εκτύπωσης για τη συγκεκριμένη παράσταση δόθηκε στις 13 Οκτωβρίου 1912 από τον Α. Διομήδη, σύμφωνα με δημοσίευση του τύπου.⁹ Όμως είναι γνωστά δοκίμια που στο πίσω μέρος φέρουν ως ημερομηνία τη 10η Νοεμβρίου 1912, συνοδευόμενη από την υπογραφή του Α. Διομήδη (εικ. 3).

Η δημοσίευση προηγείται κατά έξι μήνες του διατάγματος, ενώ προσθέτει ότι η παράσταση πάρθηκε από άγαλμα που βρισκόταν στο Μουσείο της Ακροπόλεως.

Στην ίδια δημοσίευση οφείλουμε και την πληροφορία ότι την υπόδειξη της παράστασης έκανε ο γνωστός για την εμπλοκή του και σε άλλες εκδόσεις των ελληνικών γραμματοσήμων, αλλά και εκείνων της Κρητικής Πολιτείας, νομισματολόγος και Διευθυντής του Νομισματικού Μουσείου Αθηνών, Ιωάννης Σβορώνος.

Σχετικά με την ημερομηνία έγκρισης των παραστάσεων των γραμματοσήμων της έκδοσης της Εκστρατείας, αξίζει να προσθέσουμε ότι είναι γνωστά δοκίμια με την παράσταση του οράματος του Μ. Κωνσταντίνου και φέρουν επίσης στο πίσω μέρος την έγκριση με την υπογραφή του Α. Διομήδη, χωρίς όμως ημερομηνία (εικ. 4).

Ίσως να πρέπει να αναζητήσουμε μια δεύτερη ημερομηνία κατά την οποία εγκρίθηκε το σχέδιο αυτής της παράστασης, μάλλον πρωιμότερη, αφού είχε προηγηθεί η ανάγκη για χρήση αυτής για την κυκλοφορία των βραχείων επιστολών και των επιστολικών δελταρίων.

Μέχρι στιγμής, ως σχεδιαστής των γραμματοσήμων της Έκδοσης της Εκστρατείας

Εικ. 2: Το «Αίσιον του Διός».

Fig. 2: The "Aision of Zeus" (favorable eagle of Zeus).

The second design (fig. 2), according again to the relevant newspaper reports, which significantly predated the decree, depicts an eagle tearing a serpent apart with its talons, as an omen of a fortunate, secure and complete victory.⁷ Another report adds that the eagle is flying above Mount Olympus.⁸

With the eventual publication of the decree of 16 April 1913, the design is clearly identified. It depicts the favorable eagle of Zeus, an omen of victory, flying above Mount Olympus.

Approval for the printing of this design was given on 13 October 1912 by A. Diomidis, according to a report in the press.⁹ However, proofs are known bearing on their reverse the date 10 November 1912, together with A. Diomidis's signature (fig. 3).

The report predates the decree by six months and adds that the design was taken from a statue that stood in the Acropolis Museum.

The same report also provides the information that the design was suggested by Ioannis Svoronos, the numismatist and Director of the Numismatic Museum of Athens, known for his involvement in other issues of Greek stamps as well as those of the Cretan State.

⁷ Εφ. Εμπρός, 13 Οκτωβρίου 1912.

⁸ Εφ. Σκριπ, 21 Οκτωβρίου 1912.

⁹ Εφ. Εμπρός, 13 Οκτωβρίου 1912.

⁷ Newspaper Εμπρός, 13 October 1912.

⁸ Newspaper Σκριπ, 21 October 1912.

⁹ Newspaper Εμπρός, 13 October 1912.

Εικ. 3: Δοκίμια της αξίας των 2λ. και 5δρ. σε λωρίδα των τεσσάρων χωρίς οδόντωση. Στο πίσω μέρος, χειρόγραφη σημείωση με μπλε μελάνι: Εγκρίνεται, Αθήναι τις 10 Νοεμβρίου 1912, Υπουργός των Οικονομικών, Αλ. Διομήδης (υπογραφή με μαύρο μελάνι) [δημοπρασία Οίκου D. Feldman/Ιούνιος 2026, λαχνός 30530· πρώην συλλογή Μολφέτα].

Fig. 3: Proofs of the 2-lepta and 5-drachma values in a strip of four, imperforate. On the reverse, a handwritten note in blue ink reads: *Approved, Athens, 10 November 1912, Minister of Finance, Al. Diomidis* (signature in black ink) [David Feldman auction, June 2026, lot 30530; formerly from the Molfetas collection].

Εικ. 4: Δοκίμια της αξίας των 5λ. και 2δρ. σε λωρίδα των τεσσάρων χωρίς οδόντωση. Στο πίσω μέρος, χειρόγραφη σημείωση με μπλε μελάνι: Εγκρίνεται, Αθήναι τις Νοεμβρίου 1912, Υπουργός των Οικονομικών, Αλ. Διομήδης (υπογραφή με μαύρο μελάνι). Αξίζει να σημειωθεί ότι προηγείται ένα κενό πριν από τον μήνα, ώστε να συμπληρωθεί η ημερομηνία της έγκρισης, κάτι που δεν έγινε [δημοπρασία Οίκου D. Feldman/Ιούνιος 2026, λαχνός 30530· πρώην συλλογή Μολφέτα].

Fig. 4: Proofs of the 2-lepta and 5-drachma values in a strip of four, imperforate. On the reverse, a handwritten note in blue ink reads: *Approved, Athens, 10 November 1912, Minister of Finance, Al. Diomidis* (signature in black ink) [David Feldman auction, June 2026, lot 30530; formerly from the Molfetas collection].

ας έχει αναφερθεί ότι ήταν ο ζωγράφος και ποιητής Στρατής Γαβαλάς.¹⁰ Η αναφορά ότι οι προτάσεις για τις παραστάσεις των γραμματοσήμων αποδίδονται στον αρχαιολόγο, γραμματέα και ισχυρό άντρα της Αρχαιολογικής Εταιρείας Αθηνών, Παναγιώτη Καββαδία, από την έρευνα δεν έχει επιβεβαιωθεί.¹¹

Μια ανακάλυψη

Σχετικά πρόσφατα παρουσιάστηκε η δυνατότητα πρόσβασης στο οικογενειακό αρχείο Ζιλλιερόν, ύστερα από σχετική επικοινωνία και άδεια. Με μεγάλη, αλλά οπωσδήποτε ευχάριστη, έκπληξη εντοπίστηκαν ανάμεσα στο διασωθέν υλικό τα δύο παρακάτω σχέδια, που έχουν άμεση σχέση με την έκδοση της σειράς της Εκστρατείας. Συγκεκριμένα:

1) Σπουδή με μολύβι σε πολύ λεπτό, διάφανο χαρτί, διαστάσεων 12 × 11 εκ. που αφορά την παράσταση με το «Αίσιον του Διός» (εικ. 5). Στην αριστερή πλευρά και σε κατακόρυφη διάταξη είναι σχεδιασμένο το άνω φτερό του αετού σε δύο διαφορετικές εκδοχές. Στη δεύτερη έχει αποδοθεί μαζί με την κεφαλή του αετού. Στη δεξιά πλευρά του χαρτιού υπάρχει προσχέδιο με την παράσταση του αετού που αφορά την αξία των 10 λεπτών, η οποία όμως τελικά δεν επιλέχθηκε.¹² Από τα στοιχεία του

As for the date of approval of the designs for the stamps of the Campaign issue, it is worth noting that proofs are known bearing the design of the Vision of Constantine the Great, with an undated approval signed by A. Diomidis on the reverse (fig. 4).

It may therefore be necessary to look for a second date on which the design of this issue was approved, probably an earlier one, since the need to use this drawing for the issue of the letter cards and postal cards had already arisen.

So far, the painter and poet Stratis Gavallas¹⁰ has been identified as the designer

Εικ. 5: Σπουδή για την παράσταση με το «Αίσιον του Διός», αρχικά για την αξία των 10 λεπτών.

Fig. 5: Study for the "Aision of Zeus" design, originally intended for the 10-lepta value.

¹⁰ Γαβαλάς Στρατής, ζωγράφος και ποιητής. Γεννήθηκε στη Σκόπελο το 1887 και πέθανε στη Μυτιλήνη στις 26 Μαρτίου 1965. Σπούδασε ζωγραφική στη Σμύρνη κοντά στον αγιογράφο Ευστράτιο Ευστρατιάδη, στη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας με καθηγητή τον Λέσβιο ζωγράφο Γιώργο Ιακωβίδη και στη Γερμανία. Υπηρέτησε στον στρατό από το 1914 έως το 1919. Τα επόμενα χρόνια έζησε στην Αίγυπτο, έως το 1924. Εκεί γνωρίστηκε με τον Κωνσταντίνο Καβάφη. Μετά την επιστροφή του στη Μυτιλήνη, δίδαξε εικαστικά στο Διδασκαλείο, ακολούθως στο Πρακτικό Λύκειο και, μετέπειτα, στο Β' Γυμνάσιο Αρρένων Μυτιλήνης.

¹¹ *ΕΡΜΗΣ* 1999, κατάλογος γραμματοσήμων Ελλάδας-Κύπρου.

¹² Η παράσταση με τον αετό αφορούσε τις αξίες 2λ., 3λ., 25λ., 40λ. και 1δρ., 3δρ. και 10δρ. Αντίστοιχα η παράσταση με το όραμα του Μ. Κωνσταντίνου αφορούσε τις αξίες 1λ., 5λ., 10λ., 20 λ., 30λ., 50λ. και 2δρ., 5δρ., και 25δρ.

¹⁰ Gavallas, Stratis, painter and poet. Born in Skopelos in 1887 and died in Mytilene on 26 March 1965. He studied painting in Smyrna under the icon painter Efstratios Efstratiadis, at the Athens School of Fine Arts under the Lesbian painter Georgios Iakovidis, and in Germany. He served in the army from 1914 to 1919. In the following years, he lived in Egypt until 1924, where he became acquainted with Konstantinos Kavafis. After returning to Mytilene, he taught art at the Teachers' Training School, subsequently at the Practical Lyceum and later at the Second Boys' Gymnasium of Mytilene.

σχεδίου που χρησιμοποιήθηκαν τελικά στις παραστάσεις των γραμματοσήμων απουσιάζει η λέξη ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ, η οποία προστέθηκε αργότερα, ενώ αφαιρέθηκε ο σταυρός κάτω από την λέξη ΕΛΛΑΣ.

2) Σχέδιο με μελάνι πάνω σε χοντρό χαρτί, με διαστάσεις χαρτιού 14,3 × 24,8 εκ. και διαστάσεις εικόννας 8,4 × 14,7 εκ. (εικ. 6), που αφορά επίσης την παράσταση με το «Αίσιον του Διός» και την αξία των 10 λεπτών που, όπως αναφέραμε και παραπάνω, τελικά δεν επιλέχθηκε. Στο σχέδιο, ο αετός είναι μικρότερος σε σχέση με το προσχέδιο και πλησιάζει πολύ κοντά στο τελικό αποτέλεσμα, όπως επίσης και ο σχηματισμός των νεφών με τις δέσμες φωτός, καθώς και τα όρη στο κάτω μέρος της παράστασης. Τέλος, έχει προστεθεί η λέξη ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ, ενώ έχει αφαιρεθεί ο σταυρός που παραπέμπει στο όραμα του Μ. Κωνσταντίνου.

Εικ. 6: Προσχέδιο για την παράσταση με το «Αίσιον του Διός», αρχικά για την αξία των 10 λεπτών.

Fig. 6: Preliminary sketch for the “Aision of Zeus” design, originally intended for the 10-lepta value.

of the stamps of the Campaign Issue. The suggestion, found in the literature, that the designs were proposed by the archaeologist, secretary and influential figure of the Archaeological Society of Athens, Panagiotis Kavvadias, has not been confirmed by our research.¹¹

A discovery

Relatively recently, access to the Gillieron family archive became possible following correspondence and the necessary permission. To our great, and certainly pleasant, surprise, the surviving material included the following two designs, which are directly related to the Campaign Issue. Specifically:

1) A pencil study on very thin, translucent paper, measuring 12 × 11 cm, relating to the design of the “Aision of Zeus” (fig. 5). On the left side, the eagle’s upper wing is drawn vertically in two different versions. In the second, it is shown together with the eagle’s head. On the right side of the sheet is a preliminary sketch of the eagle design intended for the 10-lepta value, which was ultimately not selected.¹² Among the elements of the drawing that were eventually incorporated, the word ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ is absent, having been added at a later stage, while the cross beneath the word ΕΛΛΑΣ was removed.

2) An ink drawing on thick paper, measuring 14.3 × 24.8 cm, with an image area measuring 8.4 × 14.7 cm (fig. 6), also relating to the “Aision of Zeus” design and to the 10-lepta value which, as noted above, was ultimately not selected. In the drawing, the eagle is smaller than in the preliminary sketch and is much closer to the final design, as are the formation of the clouds and beams

¹¹ HERMES 1999 stamp catalogue.

¹² The proposed allocation assigned the eagle design to the 2-, 3-, 25- and 40-lepta, and 1-, 3- and 10-drachma values, and the design depicting the vision of Constantine the Great to the 1-, 5-, 10-, 20-, 30- and 50-lepta, and 2-, 5- and 25-drachma values.

Συμπεράσματα

1) Η ανακάλυψη των σχεδίων με την παράσταση του «Αΐσιου του Διός» μας επιτρέπει με ασφάλεια να θεωρήσουμε πως ο σχεδιαστής της είναι ο Émile Gilliéron, στον οποίο οφείλουμε άλλωστε και τον σχεδιασμό των αναμνηστικών γραμματοσήμων των Ολυμπιακών Αγώνων του 1896 και του 1906, και συμπληρώνει οπωσδήποτε το μεγάλο κενό που αφορούσε τις γνώσεις μας σχετικά με το πρόσωπο που είχε αναλάβει τον σχεδιασμό των παραστάσεων της έκδοσης της Εκστρατείας.

2) Το γεγονός ότι στη σπουδή του 10λέπτου περιλαμβάνεται και ο σταυρός του οράματος του Μ. Κωνσταντίνου είναι μια ισχυρή ένδειξη ότι ο τελικός σχεδιαστής και αυτής της, επίσης συμβολικής, παράστασης είναι ο Émile Gilliéron.

3) Η υπόδειξη, σύμφωνα με τα δημοσιεύματα του τύπου, πως ο Ι. Σβορώνος είναι εκείνος που προτείνει τη συμβολική παράσταση του αετού είναι πολύ σημαντική. Ο Ι. Σβορώνος είναι γνωστός για την υποβολή προτάσεων που είναι εμπνευσμένες είτε από αρχαία αντικείμενα, κυρίως νομίσματα, είτε από μύθους. Το δίδυμο Σβορώνος–Gilliéron είχε συνεργαστεί επιτυχημένα και στο παρελθόν και η συνεργασία τους, που ξεκίνησε με αφορμή την έκδοση των Ολυμπιακών Αγώνων του 1896 δείχνει πλέον ότι επεκτείνεται τουλάχιστον έως το 1912, επίσης με αφορμή μια νέα έκδοση γραμματοσήμων.

Θα είχε πραγματικά μεγάλο ενδιαφέρον αν μπορούσαμε να συγκεντρώσουμε όλες τις προτάσεις που κατά καιρούς υπέβαλλε ο Ι. Σβορώνος για λογαριασμό του ελληνικού Δημοσίου. Ίσως σε κάποιες από αυτές τις περιπτώσεις, στις οποίες δεν γνωρίζουμε τον καλλιτέχνη να μπορέσουμε να τις ταυτίσουμε τελικά με τον Émile Gilliéron.

Ευχαριστίες

Θερμές ευχαριστίες οφείλονται στον Αιμίλιο Ζιλλιερόν, δισέγγονο του καλλιτέχνη, για την προθυμία του να μας επιτρέψει την πρόσβαση στο οικογενειακό αρχείο, την παραχώρηση του υλικού και την άδεια για τη δημοσίευσή του.

of light, as well as the mountains at the bottom. Finally, the word ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ has been added, while the cross alluding to the vision of Constantine the Great has been removed.

Conclusions

1) The discovery of the drawings featuring the “Aision of Zeus” allows us to conclude with confidence that Émile Gilliéron was the designer behind the eagle depiction, and was also responsible for the commemorative stamps issued for the Olympic Games of 1896 and 1906. The discovery also fills, at least to a considerable extent, the major gap in our knowledge concerning the person behind the designs of the Campaign Issue.

2) The fact that the study for the 10-lepta value also includes the cross associated with the vision of Constantine the Great is a strong indication that Émile Gilliéron was also the final designer of this equally symbolic composition.

3) The information, reported in the contemporary press, that Ι. Svoronos was the one who proposed the symbolic eagle depiction is highly significant. Svoronos is known for putting forward proposals inspired either by antiquities, particularly coins, or by myths. The Svoronos–Gilliéron collaboration had already proved successful, and, having begun with the 1896 Olympic stamp issue, now appears to have continued at least until 1912, again in connection with a new issue.

It would be particularly interesting to bring together all the proposals that Ι. Svoronos made on behalf of the Greek state over the years. In some cases where the designer remains unknown, this might eventually allow us to identify Émile Gilliéron as the artist behind them.

Acknowledgements

Warm thanks are due to Aimilios Gilliéron, the artist's great-grandson, for kindly granting us access to the family archive, making the material available to us, and giving permission for its publication.

φιλοτελική κίνηση

Βιβλιοθήκη – Ψηφιοποίηση ανατύπων

Ένα σημαντικό έργο ψηφιοποίησης ολοκληρώθηκε εντός του καλοκαιριού. Συγκεκριμένα, ψηφιοποιήθηκαν όλα τα ανάτυπα με αριθμούς 1 έως 46, τα οποία είναι πλέον στη διάθεση κάθε ενδιαφερόμενου, συμπληρώνοντας έτσι τη σειρά των ανατύπων έως και το 61. Ανάμεσά τους περιλαμβάνονται αρκετά που είχαν εξαντληθεί και δεν ήταν διαθέσιμα σε έντυπη μορφή εδώ και αρκετό καιρό.

Εντευκτήριο – Παρουσιάσεις

Την Τετάρτη 1 Ιουλίου, στο εντευκτήριο της ΕΦΕ, πραγματοποιήθηκε παρουσίαση από τον Δημήτρη Παπίση (εικ. 1) με θέμα «Έκδοση Μεγάλων Κεφαλών του Ερμή – Ενδιαφέρουσες περιπτώσεις». Ο συγγραφέας του βιβλίου *The Large Hermes Heads of Greece – Deciphering These Magnificent Classical Stamps*, το οποίο στην πρόσφατη παγκόσμια έκθεση BOSTON 2026 έλαβε Μεγάλο Χρυσό μετάλλιο με 95 βαθμούς, κατά τη σύντομη παραμονή του στην Ελλάδα επέλεξε και παρουσίασε αναλυτικά, με τη συνοδεία

διαφανειών, δέκα ενδιαφέρουσες και ιδιαίτερες περιπτώσεις που αφορούν την έκδοση της Μεγάλης Κεφαλής του Ερμή.

Ευχάριστη έκπληξη αποτέλεσε η παρουσία του Στέφανου Καλλιγά, ο οποίος, με τις τοποθετήσεις του, απογείωσε τη βραδιά και η εκδήλωση άφησε στους παρευρισκόμενους τις καλύτερες εντυπώσεις.

Ελπίζουμε ότι τις περιπτώσεις αυτές θα τις δούμε στη συνέχεια δημοσιευμένες και στη *Φιλοτέλεια*.

ΕΛΤΑ – Νέος πρόεδρος

Την προεδρία του ΔΣ των ΕΛΤΑ αναλαμβάνει ο καθηγητής Κωνσταντίνος Μασσέλος, με θητεία στην Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ), έπειτα από απόφαση του Εθνικού Αναπτυξιακού Ταμείου, διαδεχόμενος τον Δανιήλ Μπεναρδούτ.

Ο διορισμός του νέου προέδρου έρχεται σε μια περίοδο κατά την οποία τα ΕΛΤΑ επιχειρούν να ξαναβρούν τον βηματισμό τους και να επιστρέψουν σε τροχιά ανάκαμψης, σε μια αγορά που μεταβάλλεται με ταχύτητα.

Στο επίκεντρο του σχεδιασμού βρίσκονται η επιχειρησιακή αναδιοργάνωση, ο ψηφιακός εκσυγχρονισμός, η αποτελεσματικότερη λειτουργία του δικτύου και η αναβάθμιση των υπηρεσιών προς πολίτες και επιχειρήσεις.

Όπως είναι γνωστό, ο κλάδος των ταχυδρομείων βρίσκεται διεθνώς σε φάση αναδιάρθρωσης. Η παραδοσιακή αλληλογραφία υποχωρεί, το ηλεκτρονικό εμπόριο και οι ταχυμεταφορές διευρύνονται, ενώ οι απαιτήσεις για ταχύτερη και περισσότερο ψηφιακή εξυπηρέτηση αυξάνονται. Μέσα σε αυτό το περιβάλλον, τα ΕΛΤΑ καλούνται να προσαρμόσουν το μοντέλο λειτουργίας τους, να αξιοποιήσουν καλύτερα το δίκτυο και τις υποδομές τους και να αναπτύξουν υπηρεσίες που ανταποκρίνονται στις νέες ανάγκες της αγοράς.

Του ευχόμαστε καλή επιτυχία στην ανάληψη των νέων καθηκόντων του.

Asiago Awards 2026 – Νέα διάκριση

Τα Βραβεία Asiago θεωρούνται μια από τις σημαντικότερες διεθνείς διακρίσεις στον χώρο της φιλοτελικής τέχνης και απανώνονται εδώ και περισσότερα από 50 χρόνια. Η κριτική επιτροπή αποτελείται από διεθνείς ειδικούς στους τομείς της τέχνης και του σχεδίου, οι οποίοι κάθε χρόνο αναγνωρίζουν και βραβεύουν τα πλέον εξέχοντα γραμματόσημα παγκοσμίως.

Στον φετινό διαγωνισμό, η έκδοση γραμματοσήμων «Οινοτουρισμός 2025», φιλοτεχνημένη από τη Δρ. Μυρσίνη Βαρδοπούλου, έλαβε το βραβείο *Premio Internazionale d'Arte Filatelica di Asiago – Sezione Turismo*.

Το 2011, η Ελλάδα είχε λάβει το 1ο Διεθνές Βραβείο Φιλοτελικής Τέχνης ASIAGO για τη σειρά γραμματοσήμων EUROPA 2010

με θέμα το «Παιδικό Βιβλίο», σε σχεδίαση και πάλι της Δρ. Μυρσίνης Βαρδοπούλου. Ακόμη μία υψηλότερη διάκριση για τα ελληνικά γραμματόσημα και την αγαπητή Μυρσίνη.

BALKANFILA 2027

Η Ρουμανική Φιλοτελική Ομοσπονδία ανακοίνωσε τη διοργάνωση της έκθεσης BALKANFILA XXII – 2027, η οποία θα πραγματοποιηθεί στο Βουκουρέστι, στο Museum of Romanian Records, από τις 13 έως τις 16 Μαΐου 2027. Χορηγός της έκθεσης είναι η FIP και θα περιλαμβάνονται εκθέματα όλων των Φιλοτελικών Τάξεων, καθώς και της Φιλοτελικής Φιλολογίας.

Περισσότερες πληροφορίες θα ανακοινωθούν προσεχώς στην επίσημη ιστοσελίδα balkanfila.eu.

APATIN 2026

Η Ψηφιακή Συναγωνιστική Φιλοτελική Έκθεση με διεθνείς συμμετοχές APATIN 2026 θα πραγματοποιηθεί από τις 15 Δεκεμβρίου 2026 έως τις 15 Ιανουαρίου 2027. Η Έκθεση περιλαμβάνει όλες τις φιλοτελικές τάξεις, με συμμετοχές από 1 έως και 8 πλαίσια. Η συμμετοχή των εκθετών είναι δωρεάν. Οι αιτήσεις, συνοδευόμενες από εισαγωγική σελίδα, θα υποβάλλονται από τις 15 Οκτωβρίου έως τις 15 Νοεμβρίου 2026, μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου στη διεύθυνση apatinfila@gmail.com.

Όταν ο φιλοτελισμός συναντάει την επιστήμη

Δημοσιεύθηκε πρόσφατα στο διεθνές εξειδικευμένο περιοδικό *Journal of Forensic Sciences & Criminal Investigation*

Συνδρομές 2026 και παρελθόντων ετών

Επισκευτείτε τη σελίδα www.hps.gr και πληρώστε εύκολα και γρήγορα με

ή μέσω τραπεζής: Τράπεζα Πειραιώς

Δικαιούχος: Ελληνική Φιλοτελική Εταιρεία

IBAN: GR22 0172 0380 0050 3805 7291 597

BIC: PIRBGRAA

(τ. 20/4, Ιούνιος 2026) το άρθρο των Udo Gross και Ηλία Τεμπέλη, με τίτλο "Forensic Philately: Part II – Chemistry Used for the Authentication of a Forged Greek Stamp".

Αναφέρεται στην περίπτωση του πορτοκαλόχρωμου 25λεππου της έκδοσης της Μικρής Κεφαλής του Ερμή, το ζήτημα της γνησιότητας του οποίου διευθετήθηκε οριστικά, ύστερα από σχεδόν 40 χρόνια από την εμφάνισή του, με τη βοήθεια της επιστήμης. Το άρθρο τους είχε δημοσιευθεί στη *Φιλοτέλεια* (αρ. 747/2024, σελ. 206–217) και τους χάρισε το Βραβείο Μακρυμίχαλου ως το καλύτερο άρθρο εκείνης της χρονιάς.

Ο Παραχαράκτης

Και μιας και μιλήσαμε για παραχαράξεις, προβλήθηκε πρόσφατα στη μεγάλη οθόνη η ταινία με τίτλο *Ο Παραχαράκτης* (γαλλικός τίτλος: *L'Affaire Bojarski / The Money Maker*). Πρόκειται για γαλλική δραματική ταινία εγκλήματος του 2025, που αφηγείται την αληθινή ιστορία του Πολωνού πρόσφυγα Γιαν Μπογιάρσκι, ο οποίος στη μεταπολεμική Γαλλία έγινε θρυλικός πλαστογράφος χαρτονομισμάτων.

Ελπίζουμε να δούμε σύντομα και μια ανάλογη ταινία που να αφορά, όμως, την παραχάραξη γραμματοσήμων.

Συμπόσιο Οθωμανικής Ταχυδρομικής Ιστορίας

Στις 4 και 5 Νοεμβρίου 2026 θα πραγματοποιηθεί στην Κωνσταντινούπολη το Διε-

θνές Συμπόσιο Οθωμανικής Ταχυδρομικής Ιστορίας, το οποίο διοργανώνεται από το Πανεπιστήμιο Vakıf του Fatih Sultan Mehmet, σε συνεργασία με την Ένωση Έρευνας της Οθωμανικής Ταχυδρομικής Ιστορίας και το Κέντρο Ερευνών Μέσης Ανατολής (ORDAM) του Πανεπιστημίου.

Στο συμπόσιο θα συμμετάσχουν ακαδημαϊκοί και ερευνητές από την Τουρκία, τη Ρουμανία, την Ελλάδα, την Αλβανία και το Κόσσοβο, εκπροσωπώντας ένα ευρύ φάσμα επιστημονικών πεδίων, όπως η ταχυδρομική ιστορία, η οθωμανική ιστορία, η διπλωματία, η οικονομική ιστορία, οι επικοινωνίες και η ιστορική γεωγραφία.

Αναμένουμε με μεγάλο ενδιαφέρον τη δημοσίευση των πρακτικών.

€ 100+pp

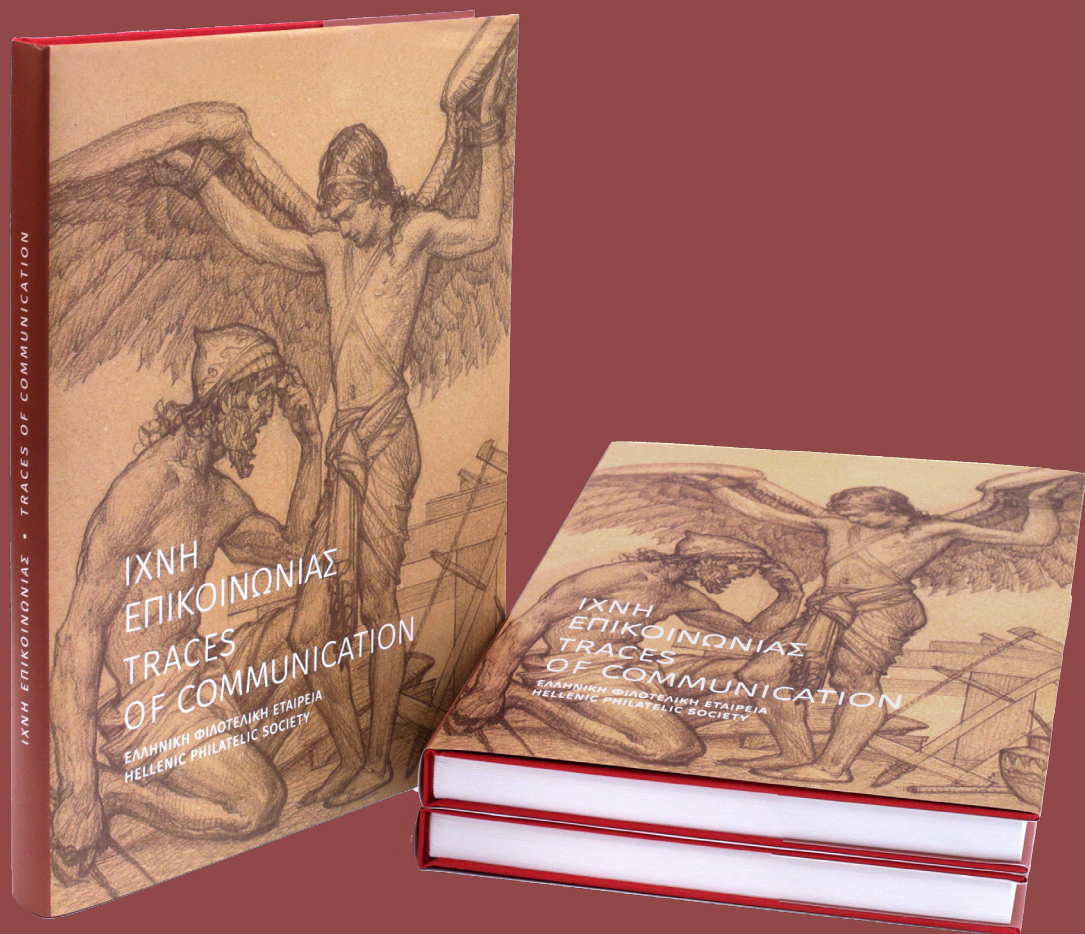
Digitized Philotelia

*Complete years 1924-2025
plus five Index volumes
in one USB stick*

Τα δημοσιευόμενα στη *Φιλοτέλεια* ενυπόγραφα κείμενα συνιστούν αποτέλεσμα προσωπικής έρευνας ή συνθετικής εργασίας, ερμηνευτικής προσέγγισης και συμπερασμάτων των αρθρογράφων. Παρά το γεγονός ότι η Συντακτική Επιτροπή καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια, στο μέτρο του εφικτού, για να επαληθεύσει την ακρίβεια και να τεκμηριώσει το περιεχόμενο, η ευθύνη για τις απόψεις και τα συμπεράσματα που εκφράζονται ανήκει αποκλειστικά στους επιμέρους συντελεστές.

The signed articles published in *Philotelia* are the result of personal research or synthetic work, interpretative analysis, and conclusions drawn by the authors. While the Editorial Committee endeavours, insofar as feasible, to verify the accuracy and validate the content, full responsibility for the views and conclusions expressed rests exclusively with the individual contributors.

ΙΧΝΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

100 χρόνια
Ελληνική Φιλοτελική Εταιρεία
www.hps.gr